

Briefing

Health & Science

He, Robot The high-tech future of the human body

By Alexandra Sifferlin

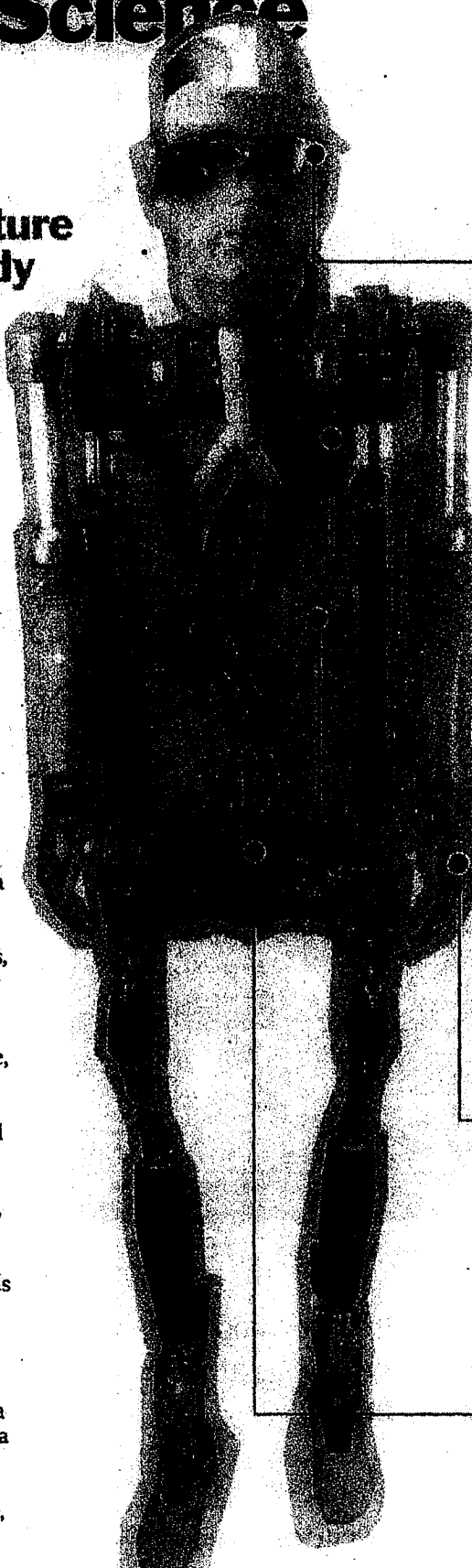
HE SEES. HE WALKS. HIS HEART pumps blood. But Rex, as he's called in the U.K., where he just debuted, is not human. In fact, he's not even alive.

He is the world's most advanced bionic man, created as part of a three-month collaboration among scientists, researchers and a TV production company. (Its *How to Build a Bionic Man* documentary will air later this year in the U.S.) Unlike the human-robot hybrids we're used to seeing onscreen—*The Six Million Dollar Man*, anyone?—this one is the real deal: his prostheses are already available; his organs are scientific prototypes, and his blood, made from plastic, is a harbinger of breakthroughs to come.

"We are approaching a point where technology can fully replace a functionality of the human body," says project leader Bertolt Meyer of the University of Zurich. Prosthetics, he adds, are one of the hottest spaces for start-ups.

That's generally good news for patients. Kidney failure, for example, could be a nonissue if researchers at the University of California, San Francisco, create a working artificial replacement organ. Although prostheses are expensive (the U.K. bionic man cost roughly \$1 million), prices should decrease with more evolved development.

Still, these advances raise all kinds of ethical questions. Like, What happens if a bionic limb surpasses the functionality of a human one? "Some may electively replace their healthy ones," says Meyer (who has a hand prosthesis). That possibility is a long way off, but he wants to start that conversation before bionic tech goes mainstream. By then, of course, Rex might be able to participate.

SIGHT RESTORING EYES
Developed by the University of Zurich
TECH: A pair of artificial eyes that can see and hear, with the potential to be used to restore sight to the blind.
POTENTIAL: To be used to restore sight to the blind.

FULL SERVICE HEART
Developed by the University of Zurich
TECH: A full-service artificial heart that can pump blood and has the potential to be used to replace a failing heart.
POTENTIAL: To be used to replace a failing heart.

PLASTIC BLOOD
Developed by the University of Zurich
TECH: A synthetic blood that can be used to replace natural blood in a patient.
POTENTIAL: To be used to replace natural blood in a patient.

GRIPPING HANDS
Developed by the University of Zurich
TECH: A prosthetic hand that can grip and hold objects.
POTENTIAL: To be used to replace a missing hand.

CLEANSING KIDNEY
Developed by the University of California, San Francisco
TECH: An artificial kidney that can filter toxins from the blood.
POTENTIAL: To be used to replace a failing kidney.

SCIENCE FILE

Getting better grip on artificial hand

Engineers take a step toward reconnecting the brain and the limb with a prosthesis that can send feedback to the user.

BY MELISSA HEALY

The human hand is a wonder of strength, sensitivity and discrimination — not only because of its four fingers and opposable thumb, but also because of the brain that controls it. No wonder, then, that for bioengineers who design prosthetics, recreating the natural dexterity of the brain-powered hand is a daunting challenge.

But a new study demonstrates that with the aid of some artificial sensors and electrodes sunk into a user's arm, a prosthetic hand can allow its owner to detect the need for a firm grasp or a light touch, to make fine distinctions between an object's texture, weight and size, and to respond accordingly with no detectable delay.

The report, published this week in *Science Translational Medicine*, makes another key step in the long-running effort to enhance the function of prosthetic limbs by devising "brain-machine interfaces." In labs around the world, engineers and neuroscientists are working to create the connection that once existed between the brain and the lost limb — and then transfer it to the prosthetic limb.

By a variety of methods, the researchers are trying to make artificial limbs that can step, bend, reach or grasp in response to a user's thoughts. The prosthetic hand takes these endeavors to a new level by making the communication between brain and prosthesis a two-way affair.

Designed by a team of engineers from France, Italy, Britain and Denmark, the

AFTR 4 MONTHS AND 700 TRALS, DENNIS ASHO SORENSEN WAS ABLE TO CLOSE HIS HAND AROUND A VARIETY OF OBJECTS WITH A HIGH DEGREE OF DEXTERITY.

to close his hand around a variety of objects with a high degree of dexterity. And, even when wearing a blindfold and sound-canceling headphones, he was able to distinguish between a pack of cotton, a stack of plastic glasses and a piece of wood, then respond to those very different textures with different grips.

Sorensen began refining his use of the prosthetic hand almost immediately, and the researchers observed clear signs of growing "sensitivity" within a week of trying it for the first time.

Having only two sulcus of electrodes to provide sensory feedback may seem like a rudimentary level of realism for a prosthesis user, the researchers said.

Though more electrodes might make the feedback more complex, the human brain may have learned to glean information from the gaps too, the engineers wrote.

In time, Sorensen became able to distinguish quickly — by prosthetic touch alone — between such tricky paired objects as a mandarin orange and a baseball.

His restored sensation appeared to induce an "artificial, albeit close to natural, neural coding" that allowed him to learn quickly and to use his growing intuition to fill in unknown properties of the objects his prosthesis touched, according to the new report.

V. Reggie Edgerton, a spinal cord injury researcher at UCLA who was not involved in the search, called the study "further demonstration" that even

after a grievous injury, a person's central nervous system has a remarkable ability to compensate for lost function by recruiting other skills and senses to respond to the environment.

In this case, Edgerton said, the subject appears to have learned to glean information that is not exclusively tactile — an object's contours and shape, for instance — from electrical feedback that provides only a rough approximation of a touch.

That's encouraging, he added, because it underscores that those who lose the use of their limbs can recover substantial sensory capabilities.

latimes.com/sciencenow

ROLAND BARBERS TRAINING AROUND SCIENCE

CHINOOK SALMON with no previous experience are able to navigate an arduous journey by a keen sense of Earth's magnetic fields. New research explains how.

Fish have a kind of genetic GPS

Chinook salmon navigate famously thanks to magnetic maps in their heads.

Fall with Felix Baumgartner

A new video shows his space-jump from his point of view, 24 miles to Earth.

Beijing smog, all microbes and all

More than 1,300 microbe species are detected in a sample of polluted air.

The Wall Street Journal

Bionic Eye Becomes a Reality

Retinal Device to Treat Blindness Gets U.S. Approval Updated Feb. 14, 2013 7:15 p.m. ET
By Shirley S. Wang and Kristin Jones

Regulators have approved a bionic eye for the first time in the U.S., saying Second Sight Medical Products Inc.'s retinal prosthesis can be used to treat a certain kind of blindness.

The Food and Drug Administration approved the Argus II, which sends electrical stimulation to the retina to induce vision in individuals afflicted with retinitis pigmentosa.

This disorder, which can run in families, damages and kills the cells in the retina—a tissue layer at the back of the eye—that process light. The disease causes vision to become increasingly blurry until they can't see at all. Around 100,000 patients in the U.S. have the condition.

The Argus II, which is already available in Europe, can't restore sight completely, but it can improve vision in individuals who can see almost nothing.

"This is a game changer in sight-affecting diseases, that represents a huge step forward for the field and for these patients who were without any available treatment options until now," said Second Sight Chief Executive Robert Greenberg.

The device works by bypassing the damaged cells that process light. Video cameras mounted on glasses capture the visual information in the form of light; the data are then transmitted wirelessly to the implant to trigger electrodes in the chip to stimulate pixels of light on the retina. This information is then sent to the brain and processed normally as an image. Argus II is set to become available later this year in U.S. clinical centers, and Second Sight said it would be adding sites to make the therapy more readily available.

To date, the technology allows the wearer to see in black and white, and is most useful for seeing sharp contrasts. But scientists hope that it will eventually enable color vision.

"The fact that many patients can use the Argus implant in their activities of daily living such as recognizing large letters, locating the position of objects, and more, has been beyond our wildest dreams, yet the promise to the patients is real and we expect it only to improve over time," said Mark Humayun, a doctor and medical professor at the University of Southern California who was involved with developing the device.

Scientists have said that designing a bionic eye has been much more difficult than developing aids like cochlear implants for hearing, in part because visual information is two-dimensional, and because of the anatomy of the eye.

There are also many technical challenges, such as how to add more electrodes into the tiny chip that sits on the retina—about 5 millimeters by 7 millimeters in the case of Argus II—to stimulate enough cells in the retina to produce a good quality image. Normal vision is based on more than one hundred million receptors in each eye that process light, say experts.

Many other academic centers and companies are working on competing technology they say is more advanced than Second Sight's. In 1991, when Second Sight's Dr. Greenberg was still in medical training at Johns Hopkins University, he watched a retinal surgeon perform a procedure where he placed a wire in a patient's eye and ran a bit of electrical current through it, and the patient saw a spot of light. The surgeon placed a second wire and the patient reported seeing two spots of light.

Dr. Greenberg could see the potential for creating a bionic eye if engineering issues could be worked out. "At that point, I thought it was an engineering project," he said in an interview earlier this year. "Little did I realize it would take 20 years before we would commercialize it."

The Sylmar, Calif.-based company was formed in 1998 by several co-founders, including entrepreneur Alfred Mann. With a number of academic collaborators, they fashioned an early retinal implant from a cochlear implant for the ear with 16 electrodes, each of which stimulated a small area of the retina.

Even with such a small number of electrodes that allowed for a small patch of vision, patients unexpectedly said they found the device useful by moving their heads back and forth and scanning the environment, said Dr. Greenberg.

The company chose not to commercialize the initial device because the surgery was complicated, taking four surgeons eight hours to complete it, said Dr. Greenberg. In the Argus II, the newer generation device, the surgery takes two hours and involves 60 electrodes. Write to Shirley S. Wang at shirley.wang@wsj.com

Bionic leg is steered by brain power

BY MELISSA HEALY

The act of walking may not seem like a feat of agility, balance, strength and brain power. But lose a leg, as Zac Vawter did after a motorcycle accident in 2000, and you will appreciate the myriad calculations that go into putting one foot in front of the other.

Taking on the challenge, a team of software and biomedical engineers, neuroscientists, surgeons and prosthetists has designed a prosthetic limb that can reproduce a full repertoire of ambulatory tricks by communicating seamlessly with Vawter's brain.

A report published Wednesday in the New England Journal of Medicine describes how the team fit Vawter with a prosthetic leg that has learned — with the help of a computer and some electrodes — to read his intentions from a bundle of nerves that end above his missing knee.

For the roughly 1 million Americans who have lost a leg or part of one due to injury or disease, Vawter and his robotic leg offer the hope that future prosthetics might return the feet of a natural gait, kicking a soccer (See Bionic, A7)

Rehabilitation Institute of Chicago
THE PROSTHETIC

(Bionic, from A1)
ball or climbing into a car without hoisting an inert artificial limb into the vehicle.

Vawter's prosthetic is a marvel of 21st century engineering. But it is Vawter's ability to control the prosthetic with his thoughts that makes the latest case remarkable. If he wants his artificial toes to curl toward him, or his artificial ankle to shift so he can walk down a ramp, all he has to do is imagine such movements.

The work was done at the Rehabilitation Institute of Chicago under an \$8-million grant from the Army. The armed forces hope to apply findings from such studies to the care of about 1,200 service personnel who have lost a lower limb in Iraq and Afghanistan.

"We want to restore full capabilities" to "people who've lost a lower limb," said Levi J. Hargrove, lead author of the new report. "While we're focused and committed to developing this system for our wounded warriors, we're very much thinking of this, too, much larger population that could benefit as well."

The report describes advances across a wide range of disciplines: in orthopedic and peripheral nerve sur-

'The control system is very intuitive. There isn't anything special I have to do to make it work right.'

— ZAC VAWTER, on using the bionic prosthetic leg

gery, neuroscience, and the application of pattern-recognition software to the field of prosthetics.

Weighing just over 10 pounds, the leg has two independent engines powering movement in the ankle and knee.

And it bristles with sensors, including an accelerometer and gyroscope, each capable of detecting and measuring movement in three dimensions.

Most prosthetics in use today require the physical turn of a key to transition from one movement to another. But with the robotic leg, those transitions are effortless, Vawter said.

"With this leg, it just flows," said the 32-year-old software engineer, who spends most of his days using a typical prosthetic but travels to Chicago several times a year from his home in Yelm, Wash. "The control system is very intuitive. There isn't anything special I have to do to make it work right."

Before Vawter could strap on the bionic lower limb, engineers in Chicago had to "teach" the prosthetic how to read his motor intentions from tiny muscle contractions in his right thigh.

At the institute's Center for Bionic Medicine, Vawter spent countless hours with his thigh wired up with electrodes, imagining making certain movements on command with his missing knee, ankle and foot.

Using pattern-recognition software, engineers discerned, distilled and digitized those recorded electrical signals to catalog an entire repertoire of movements. The prosthetic could thus be programmed to recognize the subtlest contraction of a muscle in Vawter's thigh as a specific motor command.

Given surgical practices still in wide use, the prospects for such a connection between a patient's prosthetic and his or her peripheral nerves are generally dim. In most amputations, the nerves in the thigh are left to languish or die.

Dr. Todd Kuiken, a neurosurgeon at the rehabilitation institute, pioneered a practice called "reinnervation" of nerves severed by amputation, and Vawter's orthopedic surgeon at the University of Washington Medical Center was trained to conduct the delicate operation. Dr. Douglas Smith re-wired the severed nerves to control some of the muscles in Vawter's thigh that would be used less frequently in the absence of his lower leg.

Within a few months of the amputation, those nerves had recovered from the shock of the injury and begun to regenerate and carry electrical impulses. When Vawter thought about

flexing his right foot in a particular way, the rerouted nerve endings would consistently cause a distinctive contraction in his hamstring.

When he pondered how he would position his foot on a stair step and ready it for the weight of his body, the muscle contraction would be elsewhere — but equally consistent.

Compared with prosthetics that were not able to "read" the intent of their wearers, the robotic leg programmed to follow Vawter's commands reduced the kinds of errors that cause unnatural movements, discomfort and falls by as much as 44%, according to the New England Journal of Medicine report.

Vawter said he had "fallen down a whole bunch of times" while wearing his everyday prosthetic, but not once while moving around on his bionic leg.

He said he could move a lot faster too — which would be helpful for keeping up with his 5-year-old son and 3-year-old daughter.

But first, Vawter added, he needs to persuade Hargrove's team to let him wear it home.

melissa.healy@latimes.com

Bionic leg takes direction from wearer's brain

— Back to Original Article

Prosthetic hand with feeling: Re-creating the brain-hand connection

February 05, 2014 | By Melissa Healy

The human hand is a wonder of strength, sensitivity and discrimination — not only because of those four fingers and the opposable thumb, but also because of the human brain that controls it. No wonder, then, that for those who design hand prostheses, re-creating the natural dexterity of the brain-powered hand is a daunting challenge.

But a new study demonstrates that, with the aid of some artificial sensors and electrodes sunk into a user's arm, a prosthetic hand can be made to detect the need for a firm grasp or a light touch, to make fine distinctions between an object's texture, weight and size, and to respond accordingly with no detectable delay.

PHOTOS: A prosthetic hand, with feeling

The latest report, published Wednesday in *Science Translational Medicine*, marks another key step in the effort to enhance the function of prosthetic limbs by devising "brain-machine interfaces." In bioengineering labs across the world, engineers and brain scientists are working to re-create the connection that once existed between the brain and the lost limb and transfer it to the new prosthetic limb.

By a variety of different methods, the researchers are trying to make prosthetic limbs that step, bend, reach or grasp in response to a user's thoughts. Here, however, a team of engineers from France, Italy, the United Kingdom and Denmark worked together to make the communication between brain and prosthesis two-way.

The prosthetic hand could be directed to open and close at the conscious command of the user. But it could also send back to the user's brain information about the touched object—details, for instance, about its size, weight, texture and density.

The aim of such "real-time bidirectional control," as the authors of the current study put it, would allow prosthetic hand movements that are more natural, more dexterous and more responsive to a user's needs. Allowing sensory input to temper motor commands would someday allow a prosthetic user to employ a different grasp to pluck an egg from a nest than she would to wield a hammer.

In a 36-year-old man who had his injured left arm amputated below the elbow 10 years before, the researchers tested their ability to restore the "user control loop." Motor commands for a variety of different grasps, as well as for an open hand, made their way down the arm and were detected by sensors on the skin of the subject's stump, then digitized and conveyed to the prosthetic hand. This capability is already making its way into broader use in prosthetics.

But returning sensory input from an artificial hand is a newer trick. To do so, the researchers implanted a suite of electrodes into two nerves embedded in the muscles of the subject's upper arm. Electrodes sunk into the ulnar nerve carried sensory information from the subject's prosthetic pinky finger to the brain—mimicking the routing that had once existed between his real little finger and his brain. Electrodes emplaced in the medial nerve became the conduit for tactile information from his prosthetic thumb and pointer (also called the index) finger—again, reproducing a pattern of signaling that had once existed between his original hand and his sensory cortex.

Those electrodes carried electrical charges in three different strengths, corresponding to sensors embedded in the prosthetic hand itself. The lightest contact with an object would set off the weakest charge detectable to the subject. A grasp that exerted increasing force on the sides of an object would set off a charge of increasing power, stopping just short of inducing a sensation of pain.

Four months and 700 trials later, the subject, who wore a blindfold and sound-canceling earphones during his test-runs, was not only able to close his hand around a variety of objects with a high degree of dexterity; he was also able to distinguish between a pack of cotton, a stack of plastic glasses and a piece of wood, and without any discernible delay, respond to those very different textures with different grips.

The subject began refining his use of the prosthetic hand almost immediately, and the researchers observed clear signs of growing "sensitivity" within a week of his trying the user control loop for the first time.

Having just two suites of electrodes to provide sensory feedback may provide a rudimentary level of information to a prosthesis user, the researchers said. But while that feedback might be made richer by using more electrodes, they wrote, the human brain may well, with experience, supply a lot of additional information about objects to be touched, grasped and manipulated.

In time, the 36-year-old amputee who served as the group's subject became able to distinguish quickly—by prosthetic touch alone—between such tricky paired objects as a mandarin orange and a baseball. His restored sensation appeared to induce an "artificial—albeit close to natural neural coding" that allowed him to learn quickly on his own and to use his growing intuition to fill in unknown properties of the objects his prosthesis touched.

ALSO:

Promising cancer therapy treatment: Vitamin C

Prosthetic hand allows amputee to feel objects in his grasp

China reports first human case of new H10N8 bird flu, and it's fatal

Gina Munson

To: Zvi Ryzman
Subject: RE: היד החזקה-יד תותבת

From: קרימלובסקי זאב [mailto:6199798@gmail.com]
Sent: Wednesday, August 13, 2014 4:35 PM
To: Zvi Ryzman
Subject: היד החזקה-יד תותבת

<http://www.kikarhashabat.co.il/%D7%94%D7%99%D7%93-%D7%94%D7%97%D7%96%D7%A7%D7%94-%D7%AA%D7%95%D7%AA%D7%91%D7%AA-%D7%91%D7%9B%D7%97-%D7%94%D7%9E%D7%97%D7%A9%D7%91%D7%94.html>

היד החזקה: תותבת בכח המחשבה

חוקרים ממספר אוניברסיטאות באירופה בשיתוף חוקרים מאוניברסיטת תל אביב הצליחו לפתח יד תותבת המונעת בכוח המחשבה (בעולם)

כיכר השבת

16.11.09 12:21 כ"ט בחשוון תשע

הדפסה

אאא

צפו במדור וידאו

מדענים הצליחו לחבר לידו של אקנסטאם, בחור שוודי שידו נקטעה, יד תותבת המאפשרת לו לבצע פעולות מורכבות ועדינות כאכילה וכתיבה וזאת בכח המחשבה בלבד! בפרוטזה הותקנו גם חיישני מישוש בעזרתם הוא מסוגל לא רק להפעיל את החפצים אלא גם לחוש אותם כמו ביד טבעית.

החיבור התאפשר באמצעות חיבור של חוט אלקטרוני דקיק המחבר בין הפרוטזה לעצבים שעדיין פועלים ביד והמסוגלים להעביר את המידע ישירות למוח. חיבור זה הוא תרומתו של הצוות המפתח מאוניברסיטת תל אביב בראשות פרופסור שחם.

לאחר סידרת אימונים קצרה הפעיל אקנסטאם את ידו המלאכותית כאילו היא ידו הטבעית ובראיון לתקשורת אמר: "אני משתמש בשרירים שלא השתמשתי בהם שנים. אם אני אוזח חפצים קשיחים אני מרגיש זאת בקצות אצבעותי, דבר מזר עברי מכיוון שאין לי אצבעות. מדובר במערכת מדהימה!".

פרופסור שחם אומר כי אצבעות הידיים הן השלוחות המורכבות ביותר שיש לגוף האדם. המוח נדרש לסינכרון התנועה של כל אצבע בדרך מסובכת.

הפרוייקט שנאמד במיליוני דולרים ממשיך לכיוון היעד הבא: לצייד את הידיים החכמות בעור מלאכותי שיתן למוח משוב מחיישנים נוספים. כמו כן עובדים החוקרים על ייצור פרוטזות דומות גם לרגליים.

פוסקי הדור, או אולי הרב יצחק בלומנטל, יצטרכו מן הסתם לתת את הדעת על שאלת הנחת תפילין על יד כזו.

הנולד בלא אצבעים ביד ימין אם מותר ליקח אצבעות מאצבעות הרגל לשותלם על היד. ואם כהן אטור לו לטמאות להם

(7)

שו"כ. יקרת מבתנו כאישור קבלת ונשובתי אליו קבלתי בע"ש. ובנו' בא בו באומר מן החדש, בקושיא נפלאה בגמ' גיטין ד' ע' ע"א בהא דאמר שמואל האי מאן דמחו ליה באלונכי דפרסאי מיחייא לא חיי, אדוכי ודכי ניספו ליה בשרא שמינא אגומרי וחמרא חיי אפשיד דחיי פורתא ומפקיד אביתיה (ומפרש דש"י צוואה על נכסיו), ובאותו כיוון אומר גם רב אידי בר אבין. ומקשה כבו' וזל: ולא הבינותי למה צריכה הגמ' טעם של 'מפקיד אביתיה' הלא גם בלי זה ובלי כל טעם אחר חייבים לעשות הכל עבור חיי שעה, עכ"ל.

ולאחר העיון נראה לי ליישב קושינו החמורה כדלקמן.

א) שמואל וכן רב אידי בר אבין, הם המה שאוגרים גם בזאת 'ומפקיד אביתיה', והמה לא באים בכאן לומר דבר מבחינת ההלכה. אצל יהודי אלא באים להשמיע דבריהם מבחינה ידע רפואית וכוללת בין ישראל ובין עכו"ם שליכא לגבם הדין של חיוב מצידנו לעשות הכל עבור חיי שעה, ורק רופא מצד מקצועו צריך לעשות זאת מפני שאפשר דחיי פורתא ומפקיד אביתיה, כמו שעשה רב שימי בר אשי להווא עובד כוכבים במסופר לעיל מיניה בגמ' שם. יעו"ש בתוס' ד"ה רב שימי בר אשי.

ב) דברי האמורים מקבלים חיוך יותר מהנוסחא

ב"ה. יום א' י' תמוז תשנ"ד,

ירושלים עיה"ק תובכ"א

לבכור זרד"ג המצוין מוה"ר אליעזר סטפנסקי שליט"א

בבית מדרש גבוה בלייקוואוד. בארה"ב.

שו"כ

יקרת מכתבו קבלתי והבני לענות לו על שאלותיו.

השאלה האחת היא אודות נכדתו שתחי' שנולדה

בלא אצבעים ביד ימינה, והרופאים

מציעים ליקח שתי אצבעות מן הרגל ולתתם על היד

במקום האצבעות, וכזה תוכל להשתמש בידה ועל

זה שואל שלש שאלות: א) אם מותר ליקח אצבע

שלה מן הרגל כדי שיתנו אותו על היד. ב) אם יש

לחוש בזה משום חבלה. ג) מה הדין לענין טומאה

לכהן מצד אבר מן החי שהרי היה בתלוש שעה אחת,

וכפרט שאביה הוא כהן.

וזאת תשובתי בע"ה, וכקצרה.

לפענ"ך נראה דמותר ליקח אצבע שלה מן הרגל

כדי להשתיליה בידה, ואין לחוש בזה

משום חבלה היות והמטרה היא לרפאות עיי"כ אבר

יותר חיוני היא היד הימין שלה שלא ידאה בגלוי

מומה ושתוכל להשתמש בו.

פריצת דרך: הושתל בהצלחה לב

חזיר בגופו של אדם

לראשונה, בניתוח חדשני וניסיוני, בוצעה השתלת לב חזיר בגוף אנוש. "אם זה יעבוד, תהיה אספקה אין-סופית של איברים לחולים שסובלים", אומרים הרופאים.

בניתוח ניסיוני שנערך באוניברסיטת מרילנד הושתל לב חזיר בגופו של דיוב בנט, אמריקאי בן 57. הניתוח ארך כ-9 שעות, ובמהלכו הוחלף ליבו של המטופל בזה של חזיר השוקל 240 ג"ג. האם מותר להשתיל בגופו של אדם איבר מחיה טמאה?

• האם איבר המושתל בגוף האדם נהיה חלק ממנו?

נפ"מ:

• קבורה – האם האיבר המושתל צריך להיקבר עם המושתל או עם התורם.

• כהנים – איבר שלם שפרש מאדם חי מטמא טומאת מות, האם מותר להשתיל אותו בכהן? אם נאמר שלאחר ההשתלה הוא חלק מחגוף, נמצא שהכהן נטמא רק ברגע החיבור אך לאחר ההשתלה הרי הוא כחלק מחגוף ואינו נידון כמות. (גם אם נאמר במקרה של פיקוח נפש ובכל מקרה מותר, האם האיבר ימשיך לטמאות אחרים גם לאחר שהושתל).

• פרה שהושתל בגופה לב חזיר, אם חלבה מותר? האם הוא נידון כיוצא מן הטהור או כיוצא מן הטמא?

• שאלת דומה תחיה במקרה שפרה זו תלד, האם הוולד טהור או שמא נולד גם מטמא?

• פרה שהושתל בה לב חזיר ונשחטה, האם הלב מותר באכילה? אם הוא נהיה כחלק מחפרה ובטל לגבה אולי יש מסום להיתור.

נין טעם וי
פרשת כי תבוא

שמיעת קול שופר במכשיר שמיעה

א

יציאת יד"ח המצות במכשיר שמיעה ודם קול

כבוד הרה"ג.....

הנה נשאלתי פעמים רבות לגבי אלה שיש להם מכשיר שמיעה ובלעדיו הם מתקשים מאוד לשמוע, מה יעשו לגבי תקיעת שופר, האם עדיף להסיר את מכשיר השמיעה אף שלא ישמע קול חזק וברור אלא מעין קול הברה בעלמא או שמא עדיף לשמוע קול ברור וצלול ע"י מכשיר השמיעה. ובכלל יש לעיין אם מותר להשתמש במכשיר זה בשבת וביר"ט או שמא דינם כדין דם-קול שנאסר ע"י כל גדולי ישראל זה כמה דורות.

בשר"ת יביע אומר ח"ו סימן י"ח. אך באמת מבואר בדבריהם שלא הבינו את מהות מכשירים אלה ואופן פעולתם, שהרי כתב שם הגרצ"פ דרך בשופר אמרו (ר"ה ט"ז) דאם שמע קול הברה לא יצא אבל במגילה וקריה"ת לא איכפת לן שיש גם קול הברה כיון ששומע גם קול הקורא, ומתוך כך כתב דיוצא בקריה"ת ומגילה גם ברמקול כיון ששומע גם הקול המקורי אף שיש גם קול הברה, הרי שהבין דהרמקול מגביר את קול האדם, ולא ידע שזה קול חדש לחלוטין, וביבי"ע שם כתב לדמות נ"ד למה שכתב בהלכות קטנות דמי שאינו שומע אלא ע"י חצוצרה שתוקעים באזנו יצא, הרי לן בעליל שפסקם מבוסס על הבנה מוטעית כאילו ברם קול שומעים את קול האדם

ראשית דבר יש לציין שמבחינה טכנית אין בין מכשיר שמיעה לדם קול ולא כלום ובשניהם אין האדם שומע את קול חבירו ממש, אלא גלי הקול גורמים תנודות בקרום דק (ממברנה) שבתוך המכשיר, וע"י כך הופכים את גלי הקול לאותות חשמליים היוצרים קול דומה לקול המקורי, וא"כ כל דברי הפוסקים שנאמרו לגבי השאלה אם יוצאים יד"ח מגילה וקריה"ת ברם קול תקפים גם לגבי מכשירי שמיעה.

והנה לגבי יציאת ידי חובת המצוות בשמיעה מרם קול נחלקו פוסקי הדורות האחרונים, הגאון ר' צבי פסח פראנק נקט שיוצאים יד"ח, עיין בתשובתו שבמנחת יצחק ח"ב סימן קי"ג וכו"כ

שמיעת קול שופר במכשיר שמיעה

קול אדם כמבואר. וכבר ביארתי שלגבי שאלה זו אין נפ"מ בין רם קול למכשיר שמיעה.

והנה מלבד מכשיר השמיעה הסטנדרטי יש מתקן נוסף לשיפור השמיעה, והוא השתל הכוכליארי החידוש בשיטה זו, שהוא עוקף לחלוטין את השבלול, שהוא מרכז האוזן חתיכונה, וסיבים דקים מוליכי אותות השמליים מתחברים באופן ישיר לעצב השמיעה, ובאופן זה יש להביא מזור וישועה גם לחלק מן החרשים הגמורים, ולא רק לכבדי השמיעה.

וראיתי מי שכתב דבמכשיר זה יוצאים יד"ח לכולי עלמא, ולדעתי טעות בידו דגם מכשיר זה מבוסס על מקלט זעיר שהופך את הקול האנושי לקול מלאכותי, אלא שתחת אשר ישמע האדם בכלי השמיעה הטבעיים עוקפים את כלי השמיעה ומעבירים את הקול המלאכותי לעצב השמיעה באופן ישיר, הרי שהנפ"מ בין שתל ובין מכשיר שמיעה רגיל אינו אלא באופן השמיעה, אבל אין ביניהם הבדל בענין הקול הנשמע.

המקורי בתוספת הברה, אך באמת פשוט שאין כאן קול אדם כלל. (וגם עיקר הנחת הגרצ"פ דרק בשופר יש פסול בקול הברה ולא במגילה, לא מובן דמה בין זה לזה והלא כשם שבשופר צריך קול שופר כך במגילה צריך לשמוע קול קורא בר חיובא).

וכבר כתב הגרש"ז במנח"ש ח"א סימן ט' דאין אדם יוצא יד"ח ברם קול כיון שאין כאן קול אנוש אלא קול השמלי עי"ש.

אמנם בהגה"ה שם הביא שלאחר שיצאו דבריו לאור לראשונה שמע ממון החזו"א שאין זה פשוט כלל דאפשר דכיון שהקול נוצר ע"י קולו הטבעי ונשמע בשעת דיבורו ה"ל כקולו ממש עי"ש, וגם באגרות משה ח"ג סימן נ"ה על אף שנודע לו שקול הנשמע ברם קול הוא קול מלאכותי נטה לומר דיוצאים בו יד"ח מגילה כיון שהקול דומה לקולו הנשמע והוא נשמע מיד עי"ש.

אמנם ודאי שמסתבר טפי כמסקנת המנח"ש דאין יוצא יד"ח בקול שאינו אלא העתק מלאכותי ולא קול שופר ולא

ב

השימוש במכשיר שמיעה בשבת ויו"ט

כחרש גמור הוא, האם מותר לו להשתמש במכשיר שמיעה בשבת, ואם נאסור עליו, תושבת ממנו לחלוטין כל

ובמה ששאל במי שהוא כבד שמיעה עד למאוד וללא מכשיר שמיעה כמעט

19

הגרשד"א, ולהעדיף מלאכות רבות של הגנול מלאכה אחת של 'מכה בפטיש' או 'בונה' כיבו והדלקה האסורות מדרבנן, על פני האסורה מדאורייתא.

סימן כח

מכשיר שמיעה פנימי בשבת

מיהו מכשיר זה לא גלוי לעין אלא מושגל בגוף האדם וא"כ אפשר אולי לומר שאין כאן תיקון כלי ולא היא. גם תיקון אדם שמיה תיקון. שהרי טבילה אסורה בשבת משום תיקון אלא א"כ מחזי כמיקו, עיין ביצה (ט, א). ואם אין תיקון כלל באדם לא שייך לגזור על טבילה. מיהו שם מדובר בתיקון כל גוף האדם ובני"ד התיקון הוא רק בחלק מהגוף.

ואין לומר שאם המכשיר הוא חלק מהגוף יש לראות את פעילותו כפעילות טבעית שאין בה איסור, וכשם שמותר לצאת אתו לרח"ק או לטבול איתו ואינו חציצה. ולא היא הוצאה מותרת משום דלא גרע מתכשיט, ולענין טבילה הוי מיעוט דלא מקפיד, אך אינו נחשב לחלק אורגני של הגוף. כמו שא"א להניח תפילין על יד מלאכותית גם אם היא מחוברת לגוף, וה"ה לנ"ד פעילותו החשמלית של המכשיר אינה פעולה טבעית.

אלא שמסתבר שלחפוך חרש לבר שמיעה בשבת הוא תיקון גמור של כל גופו, וכמבואר בב"ק (פג, ב): "חדשו טותן לו דמי כולו". ואם כן יש פה תיקון גמור לפחות מדרבנן ולא גרע מטמא העולה

שאלה*

מי שאינו שומע ושתלו באוזנו הפנימית מכשיר וכאשר מדברים איתו גלי הקול יוצרים זרם חשמלי במכשיר, המתורגם ע"י המוח לקול. האם מותר להשתמש במכשיר זה בשבת?

תשובה

מכשיר זה שונה ממכשיר שמיעה רגיל שכבר נהגו להשתמש בו בשבת. מכשיר השמיעה הרגיל מופעל מערב שבת, הזרם החשמלי כבר זורם בו כל הזמן וגלי הקול של המדברים עמו אינם יוצרים זרם אלא מגבירים את הזרם הקיים לפי תנודותיהם של גלי הקול. דבר זה מותר עפ"י האמור בביצה (כג, א):

רבה ורב יוסף דאמרי תרדייהו: סחופי כסא אשידאי ביומא טבא - אסוך מאי טעמא - משום דקמוליד ריחא. ומאי שנא ממוללו ומריח ב, וקוטמו ומריח ב? - הוה - ריחא מיהא איתא, ואוסופי הוא דקא מוסיף ריחא. חכא - אולודי הוא דקמוליד ריחא.

משא"כ מכשיר זה, הזרם נוצר כולו בשבת עצמה ע"י כל גל קול.

* אלול תשס"ג, לרב אביגדור שילה.

א ה"ד שהרא"ה מבין גם בהלכות ו שחרישה אסורה ל"א.

ידן יש לומר והדלקה דרבנן הם שוב ושוב וההדרן לחובתין, טורי ההדלקה זחלפת המצבר, מאחר שהם

אה שיש לחלק תחנות שהרמב"ן ונים, גם שוקל ומטלטל מוקצה הוא מחלל את כות המצטברות כמעט כמו מ ואילו המפעיל מזומנות עושה פר את שביתת אה לכלול זאת מי שעובר על

נ מכשיר הקשר ע כן הצורך יש בו איסור החזו"א גם מדאורייתא, אך רוב הפוסקים, ספרי באהלה של הקשה עליו וך על דעת

ברור ל', וכי מדוע אם צריך לפשפש ולעיין יחשב הדבר כבורר, סו"ס החרק עומד בפני עצמו, ומאותו טעם השו"ע (סי' שטו ס"ט) והט"ז וא"ר בסי' רעה לא כתבו שמפלה את בגדיו מכינים בשבת אסור משום בורר. וק"ו כאן שעושה זאת בשטיפה.

סוף דבר איני חושב שהשוטף ירק בשבת ובשטיפתו מסיר ממנו את החרקים הדבוקים בו עובר באיסור בורר². ודק אם מסכן במסנתת וכד' עובר באיסור בורר.

אותה יחד עם קצת מן העלה ולא יטלטל אותה בפני עצמה. חרקים קטנים הדבוקים בעלי החסה אסור להוציאם לבדם, כי הרי יש בהסרתם משום איסור ברירה, אלא חייב הוא להוציאם עם קצת מן העלה, ובהמשך אסור לשוטפם במי מלח או חומץ כי החרקים מתים מהשטיפה. ובסעיף הבא התיר להסיר כנימות כדין תולעת גדולה.

ובהערה שם הביא מדברי הגרשו"א זצ"ל שדין תולעת גדולה כדין נוצה על הבגד. וחילוקו התם בין גדולה לקטנה לא

סימן ח

השתלת אברים לדיני שבת ויום טוב

פתיחה

ויז"ט מחמת שהדיבור אליו מוליד זרם חשמלי.

לענ"ד, יש לחלק בין מכשיר מושתל בגוף האדם לתקופת ארוכה (אפילו היא קצבה לשנה וכד' בגלל בלאי המכשיר או שהיא אינה קצובה כגון שהיא משמשת עד קלקולה), לבין תקופה קצרה. נ"ל שמכשיר מושתל שהופך לחלק אורגאני מהגוף ופעילותו היא חלק מפעילות הגוף, מתבטל לחלוטין לגוף. ובניגוד לפרוטזה שאינה חלק מהגוף אלא היא מורכבת על גבי הגוף - אבר מושתל מתבטל לגוף, ולא חלים עליו איסורי שבת וזו"ט. ההתבטלות היא חיצונית ופנימית. היינו חיצונית מחמת

בספרו באהלה של תורה (ח"ה סי' כח) מבאר הגר"י אריאל שאבר מושתל אינו לאבר אורגאני מן הגוף אלא דינו כדבר המחובר לגוף משמש לו אבל אין דינו כגוף עצמו. המקרה עליו דן מו"ר הרב אריאל הוא בהשתלת מנגנון באוזן המזקה את השמיעה ע"י שליחת אותות חשמליים למוח לתאים העוסקים בשמע. את האנרגיה להוצאת האותות מפיק המכשיר המושתל ע"י הקול המושמע לאוזן, הוא ממיר אותו מגלי קול לאות חשמלי ומשלחו למוח. והגר"י אריאל דן האם מותר לדבר אל אדם כזה בשבת

2. הערת הגר"י אריאל רב העיר רמת-גן: ר' סימן שיט ס"ח וביה"ל שם.

תשובת המתברר: לא מצאתי שם, ובביאור הלכה לסי' שיט ס"י ד"ה 'עין מנתו' אסור לסנון יין שהתליע אולם מחמת שהתולעים עוברים בנקבים ולא מצד דיני בורר.

לעירוי דם או כל השתלת אבר נברא ע"י הקב"ה והוא הופך להיות חלק מהמושתל.

היותו חלק מהגוף דינו כדיני הגוף לטומאה וטהרה לאיסורי שבת של הוצאה וטלטול וכד'. ופנימית לגבי מלאכות שבת הנעשות באבר או בחלק מהאבר המושתל.

ב. השתלת אבר מלאכותי

כפי שתגד"י אריאל תיאר קיימת חיסום השתלת ארון פנימית בתוך הארון שמקור האנרגיה להפעלתה היא גלי הקול. וכן ישנה השתלת קוצבי לב (חלקם היו מוצאים בנינוח מחולים שמתו ע"י שר"ת ציץ אליעזר ח"ד סי' פג, כיום מחליפים אותם כל מספר שנים). כמ"כ מושתלים שיניים מלאכותיות, שסתומי לב, צינוריות למניעת הצרת עורקים, מפרקים מלאכותיים ועוד. רוב השתלים למיניהם הם שתלים קבועים בגוף האדם. ויש להם עדיפות על אברים שנטלו מאנשים בכך שאינם נדחים בגלל התאמת רקמות וכד'.

נושא זה הוא חדש וקשה להביא לו ראיות ממקורות קודמים.

א. השתלת אבר מן החי

הכליות בגוף האדם מנקות את הדם מחומרים רעילים. הסינון נעשה דרך נקבוביות דקות ובגלל מטען חשמלי (שלילי) של המסננים. הפעילות הזאת נעשית בכל הגע ורגע בכל אדם בריא. אדם שהשתילו בו כליה מאדם אחר והוא נושא אותה וגופו חי על ידה כאחד האדם נראה שאין הבדל הלכתי בינו לבין כל אדם אחר בשיוך האבר לגופו.

כל האיברים או חלקי האיברים הללו נראה שמקבלים את דין הגוף לכל דבר. לדוגמא: לגבי טבילת נדה עם שיניים מושתלות? אין מי שסובר שהן חציצה ואע"פ שלגבי סתימות זמניות וכד' השאלה קיימת, הרי באברים מושתלים וכש"כ אלו שבתוך הגוף ואין יכולת

ה"ה לאדם שלא ראה בגלל פגיעה בקרנית העין ועבר השתלת קרנית נראה שהקרנית המושתלת הפכה חלק מגופו. ואע"פ שיש שכתבו שאין לקבל השתלת קרנית מנכרי (שר"ת ישכיל עבדי סי' כו אות ו) נראה שדבריו אינם עומדים ביחס למציאות והדבר מותר ואף מצות. וה"ה

1. בארון פנימית-מלאכותית אותה מתאר הגר"י אריאל ישנו חיקוי מוצלח של דרכי השמיעה בארון. וכשם שבאדם בריא הארון הפנימית מקבלת גלי קול ומוציאה אותות חשמליים ה"ה בארון המלאכותית ולכן ההתבטלות לגוף נראית לענ"ד טבעית הרבה יותר ממכשיר מלאכותי שאינו מחקה את הגוף. וכן לגבי לב מלאכותי המושתל בגוף.
2. הערת הגר"א נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים: אף שאינם חציצה בטבילה משום דאינו מקפיד, עדיין צ"ע לגבי הוצאה בשבת. האם כשיוציא אותו כאבר מן החי, או מן חמת?
תשובת המחבר: לגבי הוצאה בשבת ודאי שתלים מלאכותיים (שלא מאברי אדם אחר) הם מגוף האדם ואין בהם איסור הוצאה כפסיקת המהרש"ם. לגבי טומאה צריך דיון מיוחד. ונלענ"ד ששתלים פנימיים מן חמת אי"פ שטמאו עם חיבורם לגוף, מיטהרים עם הזאה וטבילה על הגוף. ולגבי דיני חבלות נראה פשוט שהשובר פרוטזה אינו כקוטע ידו או רגלו.

להוציאם לית מאן דפליג שאינם חציצה. ונראה שה"ה לגבי טלטול בשבת או איסור הוצאה באברים שהושתלו אין בהם איסור הוצאה (וכ"פ המהרש"ם ח"ב סי' ה לגבי עין מלאכותית²) ואין בהם מוקצה. מכיון שהמושתל אינו יכול להוציאם או לפעול על תפקודם, לחזק או להחליש נראה לומר שהם לגמרי בטלו לגוף.

לדוגמא, שיניים מלאכותיות שהושתלו בפה בטלו לגמרי לגוף, אף אם האדם טוחן בכח שרדיו ע"י שיניו המושתלות גזר ואגוזים דק דק, או סוחט ענבים או פרי הר"ה הם לגמרי כגופו ולא ככלי שהוא שהוא מחזיק בידו כגון עלי הכותש ומרסק במכתש האסור כמובן בשבת.

בע"ה אם יצליחו לפתח מכונת דיאליזה המושתלת בגוף החולה ומנקה את דמו מחומרים מזיקים ופסולת ומפרישה אותם לתוך אברי ההפרשה של האדם נראה שאע"פ שנושט תהליך ברירה האסור מן התורה בשבת, כיון שהתהליך נעשה בתוך גופו ללא פעולה מצדו וללא שליטה שלו עליו אדם כזה יהא מותר לשאת זאת בתוכו אף בשבת (ולא משום פיקו"ט).

ונראה שכן הדין לגבי אברים או מכשירים אחרים שיושתלו בגוף האדם⁴.

הגר"י אריאל הקשה שודאי אין להניח תפילין על פרוטזה של יד. ונלענ"ד שאין בכך ראייה כנגד הסברות המובאות לעיל. פרוטזה היא אבר חיצוני שמדמה את היד אבל אינו מקיף בתפקודיו יד טבעית על כל המשתמע מכך בתחושה ופעולה. אף אפשר לנתק מהגוף. אבל אבר שהוא מושתל בתוך הגוף ולא ניתן לנתקו ומדמה את פעולות הגוף יש מקום דב לומר שאינו כגוף זר המחובר לגוף כעין בגד או תכשיט אלא חלק מהגוף.

נ"ל שהכל יודו שאם הושתל חלק מלאכותי בפני האדם כגון אף או שיניים או עור חלקים אלו קבלו את דין האדם ומותר לו לצאת בהם לרה"ר ולהוציאם מרה"ר לרה"י.

ויותר מזה, קראתי שלפצוץ ממלחמת לבנון האחרונה, התאימו יד תותבת המכילה מחשב אשר קולט את האותות העצביים והוא מסוגל ע"י היד התותבת להחזיק כוס ולשתות ממנה, ומן הסתם ככל שהגבר יתפתח היא תמלא את רוב הפונקציות של חוש המישוש, ואולי יצליחו לגבנם לתחושות חום וקור וכד'. נראה שיד כזו שהיא מחוברת כל זמן שאין בה קלקול אף שהיא חיצונית מותר

לו לצאת בה בשבת והיא ודאי תחשב לא פחות ממלבוש ותכשיט שמותר לצאת בהם⁵.

3. עין מלאכותית אינה מסוגלת לראות ולא לדמות ראייה. היא בטה"כ מכשיר לנוי בצורה חיצונית של עין טבעית. ואין היא מכלל הנושא שאנו עסוקים בו.
 4. נראה לענ"ד שכשם שאם השתילו אבר מנכרי בישראל, אבר זה אינו צריך גיור ולא טבילה, ואם התורם כהן אין זה משנה כלל למקבל האבה ה"ה לגבי אבר מלאכותי. ואפילו מתקיימת בו פעילות שמחוץ לגוף היתה נאסרת כגון ברירה או הולדה וכד'.
 5. הערת הרה"ג אביגדר זבנצל רב העיר העתיקה - ירושלים: מלבוש ותכשיט מותר לצאת בהם אבל אינם נחשבים כאבריו.

שאלה עד

המכורג חס"ט לפ"ק

מעשה בריכה אחת שפתחה בטן תרנגולת להוציא בני מעיה בשפת השלחן וחתול אחד עומד למטה אצלה עומד ומצפה לאכול ממה שיפול ארצה ואמרה הריכה שלא מצאה לב בתרנגולת, ואמה בעלת התרנגולת אמרה שמא או קרוב להאי הושלך הלב

לארץ ואכלו החתול העומד שם מוכן לאכול הנופל, והריכה אומרת אני לא השלכתי לחתול אלא (טריפה הערץ) הוא הטחול אבל הלב לא השלכתי לחתול והתרנגולת שמנה ובריאה וטובה אין בה שום חסרון ולא רקבון בבני מעיה ולא ניכר שום רושם מלב

קנו

חכם

שאלה עה

צבי

שנימוק או נתמסמס ולא שום שינוי בעולם בכל בני מעיה וגם בעודנה בחיים חיותה היתה חזקה ובריאה ובכל כחה לאכול ולשתות לילך ולעוף ושלמה בכל חושיה בכל עוז ותעצומות ככל אחת מהתרנגולות הטובות והבריאות אלא שהריכה אמרה שלא מצאת בה לב, ובא מעשה לפני התלמידים והטריפה מטעם ניטל הלב יורנו המורה מה משפט התרנגולת.

תשובה, טועים כל האומרים כן כי דבר ברור הוא לכל אשר לבו לב חכם בקרבו ומוח בקרקרו שאי אפשר לשום נברא בעולם לחיות אפילו שעה אחת בלא לב ויהיה כאחד הבריאים, ואי אפשר לצייד כלל מציאות ניטל אלא שתכף אחר שחתכו הלב מן הבעל חי שחטוהו, וכמחמת חולי אי אפשר לומר שימס הלב ויתמקמק ולא יהיה מסוכן במדרגה התחתונה ויותר גרועה שבמסוכנת, וזאת התרנגולת שלא היתה מסוכנת ולא חולנית אדרבה שמינה ובריאה וטובה ושלמה בכל חושיה ואין בה שום רושם מסמוס הדבר ברור שלבה נפל בפתיחת בטנה ואכלו החתול. ואף שדבר זה מושכל ראשון ואין צריך ראיה, לסתום פי הטפשים הקופצים להורות ראה זה מצאתי בכסף משנה פרק י' מהלכות שחיטה? כנותנו טעם למה לא מנה הרמב"ם ניטל הלב או נברא חסר כתב וז"ל אברים שאם ניטלו ואי אפשר לה להתקיים אפילו שעה אחת לא מנאם. ובוהר פרשת פנחס בתוך השאלות ששאל רבי אליעזר מאליהו ז"ל והשיב לו דבמתכתא דרקיעא אמרו וז"ל כמה דשייפין לא יכלי למיקם בעלמא אפילו רגעא חדא בלא לבא ע"ש, ולא שאני פוסק הלכות מתוך הזוהר אלא שהדבר מושכל ראשון והאמת עד לעצמו, ועוד כבר כתב הגאון הגדול מהרדב"ז כל מקום שאין הזוהר חולק על הגמרא פסקינן כוותיה ואפילו במקום שהפוסקים חלוקים הזוהר מכריע, כל שכן כאן שאין שום חולק וחלילה

למי שיש לו לב שיחלק בדברים אלו והחולקים בלא לב ידברו.

ועוד טעו התלמידים בהיא דנשחטה הותרה ותלינן בכל מידי דאפשר לתלות כי היה דאינקוב ריאה היכא דממשמשא ידא דטבח' והיה דזאב שנטל בני מעיים והחזירם כשהן נקובים דכשרה ואפילו שלא במקום שינוי כמו שכתבו ז"ל, שמע מינה דאף דאיכא ריעותא קמן כיון דאית לן במה לתלות תלינן כל שכן שיש לנו כאן לתלות שנפל הלב בפתיחת הבטן ואכלו החתול, ואפילו בחיים דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אמרינן בספק שונרא ספק כלבא אימר כלבא ספק שונרא ספק קניא אימר קניא, ולכל הפירושים שנאמרו בענין ההוא היכא דההיתר שכיח טפי תלינן להיתירא, והכא כדאי ההיתר שהוא לומר שהלב נפל ואכלו החתול ודאי שכיח טפי מלומר שלא היה לו לב כל מבלי היות שום רושם נמס ונמוק ולא רושם וזכרון שום סכנה ולא שום חולי ולא שום שינוי בעולם, ואם כן הדבר ברור כשמש שהתרנגולת מותרת מבלי שום ספק, ועוד בר מכל הטעמים האמורים היה להם לשום לב לדין האומר נתנסך יינך דכשהוא מסור בידו הוא נאמן ורבו האומרים דדוקא משום מיגו נאמן הא במקום דליכא מיגו כנרון דידן אינו נאמן, וכאן הרי האם בעלת התרנגולת מכישהתה או לכל הפחות אומרת אינה יודעת וא"כ אין הריכה נאמנת, ואף החולקים שם ואומרים דאף בלא מיגו נאמן השומר היינו באומר ברי לי לאפוקי כנרון דידן שאינה אומרת ברי לי אלא שהיא אינה יודעת דלכולי עלמא אין זה כדאי לאסור, וזה להתלמד במקום אחר שכנרון דידן אין צורך לכל זה והדבר פשוט שהתרנגולת מותרת, והנלע"ד כתבתי.

צבי אשכנזי ס"ט

כרתי

הלכות טריפות סימן מ

פלות

קפה

(סעיף ה') (ו) נימול הלב. בפלחי (מ"ק ד') הארכתי בנפתחה חרנגולה או בהמה, ולא נמצא לב, אם יש קצת לחלות שנסלה החתול וכדומה, אף בדרך רחוק תלין ביה, אבל אם ליכא שום דרך לחלות בו, טריפה, וח"ו להתיר, והמתיר מאכיל טריפות בישראל, ואם נמצא שני לבבות לבולי צלמא טריפה (דמשק חליטו תולין פ"ג סימן מ"ז אות ל"ו בשם מהר"מ כה"ג אה"ע אות י"א, גור סיני ס"ק א:)

ד. קנה הלב שהוא קנה שומן שירד בין שתי ערוגות הריאה וכן המורק (פי' בעין קנה) הגדול שיצא ממנו לריאה שניקב לחללו במעוהו טריפה (וע"ל סוף סימן ל"ד):

ה. (ו) [ו] נימול הלב בין ביד בין מחמת חולי טריפה:

דעה דמטריפין בסופו לוקוב, היינו כשמתחיל חיכך מולטא גזיפריס וכדומה, ואם כן נעשה הנמולא בלב מיניה קבדיל ואין חולטא נעשה, וגם אין הטבע דוסק עליו להנמולא מן הלב, כי זו נגדל, ואין כאן ודאי שניקוב, ולא דמיא כלל לעובדא דכה"ג, לכן אין להחמיר יותר מדעת הכ"מ, ודוק:

(סעיף ה') (ז) נימול הלב טריפה וכו'. ברמב"ם פסקו י' מלאכות שחיטה הבה ט' נתן הכסף פשטה (ד"ה ואפ"ש עשה) טעם שהשמיט ברמב"ם נימול הלב מפני שאלו רשע למוות רק ואלו אכזרים שאף הם יאסרו ויגזלו האיצורים מכל מקום אפשר לכהמה להחיות קנה זמן, אבל איברים שאם ינטלו לא יכלו להתקיים אפילו שעה אחת, לא מנחם, לפי שזה לא מקרא טריפה אלא נבלה, ולכן לא מנה נימול הלב וכו' ע"ל, גילה דעמו¹⁶ שנימול הלב נבלה, ואלו פה נספרו כתב טריפה, וליכא למימר דליה נפקא מיניה דמקמתו ל"ג (מש"כ ג') דקדק בנקובת הוסט לכתוב נבלה, אף דהסוד כתב טריפה, כי באמת אף לדין יש הגדל בין טריפה לנבלה כמו שכתב האחרונים, וכמו כן קשה על הטור דמקמתו כ"ז הענין נשברה מפרקת וכו' נבלה, ועיין ב"ם (שם ס"ג ד"ה ב) דנפקא מיניה לענין אחרות ואת פנו, וזמנימול הלב כתב טריפה, הרי להדיא דלא נסבירא ליה הך דכסף פשטה, וכוז שוסקים ומקופות (מי"ג ע"ה ד"ה טק) ורמב"ם (מי"ג ע"ה ד"ה כל הו, שהדיא ב"ב ס"ג ל' ע"ש, ר"ן וכו' מי"ג ד"ה אלו רמב"ם פ"ג סי' ט' א) כללו ל' (בהדיא) [בהדיא] קיבה יתיר איברים דלכן לא נמנו במשנה האיל קמתי דנקט טריפה, ולא הו' ליה לכלול ל' (בהדיא) [בהדיא], דעל לב לא חל כלל השאלה למה לא נמנה, דדף ל"ב (ע"ה) איכא כמה שרי צמורה לחד מירון אלו טריפות דוקא ופילות לא קתשי כלל, ולחד מירון דאלו אסורות קמתי מכל מקום הו' אמרין נבלה דמטמת מנהיגים לא קתשי, ולפי שיטת הכסף פשטה היא נבלה ומטמאה מחיים דבזה לא שייך שחיטה כמו צינץ וטו, ואם כן אף זכירו ל' בזה דלא קשיא כלל למחשבים, דלכולי עלמא נבלה דמטמאה מחיים לא קתשי, והרמב"ם גופיה פסקו ג' מהלכות שחיטה (ה"ו י"ט) מנה ששה נבילות, ולא מנה שגם נימול הלב נבלה כמו דחשב נימול ירך, אף דמנה (נפרק ט' ה"ו י"א) נימול מן ארכובה למעלה דטריפה, מכל מקום סודר ושנאח נימול היך דהוא נבלה משום איסור נבלה, ואיך לא ימנה נימול הלב בזה דלא מנה עם טריפות כלל רק נקב, וכן פסקו ג' מהלכות אשוח האוחאה (ה"ו א') מנה הכל דמטמאין מחיים כנ"ל, והשמיט דנימול הלב מטמא מחיים ואי נבלה אם מיהר לשוחטו וכדומה, והדברים ל"ע. דבין נראה טעמו של הרמב"ם, כי זה דנימול הלב נבלה לא מפניו לו ראייה ברורה וזכר מדברי מו"ל, רק ברמב"ם לר' חכמתו ותקירתו בטבע משפחו למשפט היינו מנב הגוף בחסרונו הוא נבלה, וינחשו הייה קודמת לחכמתו, לכן בכל הפרקים לא רצה לחשוב בכלל נבלה, האיל לא מנח לו עוד דבר מדברי מו"ל ועל שכלו לא רצה לפסוק, וכבר העיד על עצמו שרוב ספרו הכל מפי סופרים וספרים ולא פינה מלבו, ומקום שפינה מלבו אמר בפירוש נראה לי, וחטיר ועיר שם [הוא] נספרו, ולכן לא מנחם בשום מקום, [דן] אף לסיפור גם כן לא רצה לכתוב נגד המושל ומנחות העניע לדעתו, לכן לא מנחם גם כן בכלל טריפות והעלים שין ממנו, וזהו ברור, ולזה נחמין גם כן הכסף פשטה, ואחי ששיר. ועתה נבוא [ב]נמנה שכתב בשו"ת הגאון מהור"ר צבי אשכנזי ז"ל (מ"ס ל"ב) סימן ע"ז (וסקין ע"ד ע"ה) צריכה אחת שהיה פותח חרנגולה והסתול עומדת נחמד לאכול כי יסול העפל ולא מנחם הלב, והאריך בו הגאון הנ"ל ודערו מחילתו מהוק וקוסן מרור, ולא יכלו עדה בני ישראל לשמותן כי מרים הם, כי נשען על דברי הכסף פשטה (ה"ל) והסבירו לנלמי אפשר שהיה בעל סי זמן בלי לב, ולכן שפט כי עלי השגחת הריפה על לדרך והסתול אכלתו, וזהו יפה הורה, כי תלין חמיר ביד המנוי ושנים, ולהיות סודר עלי לב ולהיות צריכה מכל מקום לא שפית, לכן תלין נחתול וכדומה, ודאי מה שגמולו בפרלאקפורט (בלין הש"ס הנה נחם צי פי ע"ה) בשם מהר"ל מפרגא שהחיר נימול הלב היה על זה אופן, וסוף דבריו אפילו נפתח חרנגולה נפדים כשרים והעידו שהשנינו ולא מנחם לב, פסקו כי עדים שקרי הנה, ונשען על רמב"ם (במסנה ה"ה סי' ג"ה) שכתב ק' ג' ודאי טריפה אף שהעידו קמי יתיר מ"צ חודש, עיין שם, ודבריו על

נמצא
נמצא
בכ"ב
בש"ר כתב"ח

נימול הלב
אם היה
ובגלוי
מ"ה

מדינת
מדינת

כ"ד נמצא
כ"ב חכשיר
חז"ב
ה"ה
ג"ה
ה"ה

דעת יהונתן

16. אינו מוכרח, ולפיכך דינא אפשר דנחמין עליו חומר בכליות וטריפות, וצ"ע (והשו"ת ח"ק סי' י"ז).

10

א"ח 707
על התב"ע
בפחות
דמא חיה
כ"ב

המורה נבוכד, כי אין מדרגה חמורה לקולא, הרשב"א אמרו להממיר דלון למתוך על ערומן לגמול דער תורה ולהקל מאימורים, אבל להקל לא שמענו דמחא טידי שקר הם ונחל תרנגולת עלי לב, הם מלאכותי להמיר טריפות וספק נבלות ויאמר נא, העדים המעידים שהם פתחו בהשגחה ולא מלאו לב, מומר להם לחבל זה לב, אם תאמר נומר לחבל הם מלאכותי, הם ראו והעידו שלא מלאו לב, ושחייבו התיבה דליקורה, וכי אמרין ליה אכול תרפא, וחי אסור, נמלא תמיכה אחת לה אסור ולזה מותר, נשקט דער, וצפרט כי הרשב"א אמר מה שתקול מידע ומקורה הלכה למטה מקמי טריפה חיה חיה י"ב מודע, ואפילו חוקות עמים וארץ אינם יכולים להכחישו ולתקן מוסרות התורה של בעל פה, ואם תאמר קן הרי אסור עוקר דבר תורה, אבל דבר זה וכי ים עליו קבלה או רעו בדברי חו"ל, רק בני לדעתו על פי השכלת הטבע ומתחמת שלא ידיר לבעל חי להיות חי טהדר הלכ, וכי זהו הכחשם הקבלה והמורה עד שימא שבעל חלף עדים וזהו אחת מהמורה לא יועיל, וכי זה הכחשם למורה וקבלה, ארבעה חזוק ממלי ליתך אחר מילות הטבע, רק כפי המורה אשר לנו מורשה, ומה צדק שמכחיש חוקות הטבע, וכי על ידי קן על אסור כחו שיש לחוש אם נכחיש כללית המורה במריפה חיה חיה וכדומה, וצריך יקודת חכמי טבע בני על פי נסיון, היום היחה הכחמה קן, וכלאשר עלו אנשים שראו והיפוך אף הם מורו אחר מהכחמתם ועשו כלל אסור, וכן תמיד, עד כי עכשו על ידי נסיון זה נקטו אסור ממש מכל הנמה גליעום ארבעה י"ו וכדומה ודומהו נפשות ויפודות מדינים, אם קן אין בשכל יקודת טבע מילות, נכחיש העדים ונחיר אסור טריפה וספק שלה, וב"ד זה אילו הדבר מופקע וצריך לזי מולק מוצלי מורה, אבל הוכחתי לעיל דאצות פולס אינם תכחישם על כך וסוגרים דיהא רק טריפה, והרמב"ם נעמנו לא מנחשו כלל נבילות בשום מקום, ולכן ט"ו להקל באופן זה, וזהו ערוך דלפעמים נעמנו ויעל הלכ, רק ים אחר אחר למרחית עין אין מנחשו דומה ללב כלל, ולא מנחשו לזי כלל, רק ים לו בעממנו חללים וכדומה כמו לב, אי שם משקן רוח חיה ויכל

המחבר
זהו ח"ד
אמור
לחיות

להחיות קן נהמה וכן עוף, אלא נהמה ודאי מורגש נכמות, אבל בעוף אין לו נמה כמוה רק הוא קטן בתכלית הקטנות, ויחשב רק כמחיות בשאר קטן אשר נמלא ביה הרבה נפחיות עוף, ואין אלו (שם) [נמנים] על לב להשיגה זו שהוא שהיה משמש במקום הלכ ועל ידו חיים העוף, ואם קן אין סלקא דעתך להמיר ניטל לב, אולי היה נמלא זו כו"ל וליט דמשגיג היה, וזהו אשר נכחו פוסקים כ"ל ניטל הלכ טריפה, ודאי ידעו כי אי אפשר להחיות עלי לב כלל, רק הם חזו אל אופן כזה שיש בו נמו דלדול משמש במקום לב וגוף ניטל, אם קן ניטל להחיות והלכ חיה והוא טריפה, והוא שכתבו טריפה, ודבריהם חמות וצריך שגמור נמשמם, ולפיכך צריך הדברים כי מורה היא ולא יהיה גרעון במלכות עמים, קמה וכחתי על ידי הישים המורגש המופלג מהכ"ר העורך האלי לעשות בשמי שאלה מקורין רשופתמי אלא כל רופאים בהלל, והוא בעמק המדונה חות נאות, ואם קן ידן כל אחד כמה לרץ להיות משון צדקה, -- אחרי אשר הגיעו לידנו שתי שאלות, לא ידענו קבחה, והתקטע מאחזת מקורם הרופאים פה מהמדרגה היה להשים עליהם על פי יפודות חממה הרפואות והממות, המתקפט יחד נישפחה, ואחרי העיון והענה הסכמתו בדבר התשובה האמת, נאיע הנה, אפגום השאלה האמת זה מורפה, אם אפשר לבעל חי חיה שהיה להחיות זמן מה, אחרי אשר ניטל הלכ מקורו אם על ידי חולי או בקרה אחרת חיה ששהיה, קודם כל לרץ שודע כי לא ימלא בשום אופן ואפשרות על פי חממה הרפואה שניטל הלכ על ידי חיה חולה, אמת הדבר לפעמים יגיע חיה חולי ללב עממו, והנחיון הורה גם הוא לפעמים שהיה הלכ כך ומלש בתכלית היכוח והחולשה, גם נמלא זו מולדות חדשות כדמות השרן הנקרא פאלטופוס, לפעמים היה נמוח מנחוך, גם נמלא זו מכות בשאר כאלו נשרף האש בקצה הדם הנגלע שורידין ועורקין שגומו, וכדומה לזה נמלא בשאר שטמו-הסיטון הצעצועות קטנות, אומם כל אלה האופנים הוא מקוץ כיחד במקום נלמן צחה ולא יוח ממקומו אף לא נמוח ונפסק לגמרי מה שאי אפשר.

דח"ב
הרופאים
א"ר דח"ב
כ"ב

דעת יחונתן

17. עיין בשו"ת יב"ץ (ח"א סימן קכ"א) דברור אצלו שלא חילק אכיל ויל ותחכם בצד טומן על היתר זה לבדו אם לא היה באותו מצוה שאר צדדי החיות שהוכר שם, ואי הוה אתו אפילו חז דמחיתן דדקיק מתחלת הפתיחה ולא מצא הלב, איתו זיל נמי לא הוה מכחיש אותו העד, עיי"ש, ועיין במשב"י ס"ק ה' שמחיק ב"כ כדעת רבינו דאם יש לתלות ודאי תולין גזוקי אחזקה, אבל אם בבירור לא היה לב לתרנגולת דעה הפנים מאירות (ח"א סי' ב"ג) ושאר אחרונים לאסור.

18. לפי ההלכה תחכם צבי שאינו כלל אפשרות, לא שייך בהדיא שיהא אנפשה התיבה דאיטורא, והוי כעומד באזור מימות החול ואומר שהיחוס שבת, האם הדין להצריכו שביחה מעטם שיהיה אנפשה חתיכה דאיטורא (ואפילו או אמרין שיהא אנפשה תחיה דאיטורא נר מצא עדים ואפילו אם הוא אמר דבריו כשם הקדים והקדים כחשישים אותו וכע"ז רבינו בצ"ח אה"י סי' י"ג, מ"ם כו"ב שידוע לכל העולם החיטך מוראי לא שייך, ונחיש התיס יכמת פ"ח ז"א ד"ה אתא דאצי"ד דח"י בשאח כ"ה דברו חידע

לכל העולם לא אמרין כן, ועי' מ"ס תחומת סימן ב' וברו עממו

19. בחזון איש סימן ד' אות י"ד הוציר על דברו רבינו ח"ל דבריו תמומים נאד ודואי בשאר זה המפקד תפקיד הלב ומתיה את הבעל חי הוא באמת הלב, והם נשחנה צורתה החיצונה לא מצוה שהלב נטרף בשניו תואר כו', הוציר לדברי הרופאים שהביא תחיה שנים רובם ותלד חלדות, דאי"כ היא כשרה והנראת תחכם צבי ומוד"ל מפראג קיימת עכ"ל, וכבר קדמו חכמינו אדם בשער אריה אות י"א לתורה קן על רבינו, ועיי"ש שמוביא לתומה מדברי רבינו עבמו בסימן מ"ב כדחי ס"ק ו' שפסק דאם חסרה המרה בעוף יש לבדוק אצל החסול וסמוך לו ימצא על הרוב מרה קטנה וכשרה, הרי ראין שינוי מקום מוקף לו, ועיין במנחת פי"ח כאן שמי"ש דעה רבינו דמרה שאני דהא חזיקן בצבו שהמרה שלו בצבו כמבואר בסימן מ"ב סעיף ח' ועיי"ש כש"ך ס"ק י"ב ובשפ"ד שם, א"כ חזיקן דרשב"ה המרה לשנות מקומה כו', ועוד גזי דשינוי מקום לחזי איתו פוסלי, אבל באיכא גם שינוי צורה בצירוף שינוי מקום שפיר פוסלי עיי"ש.

(18)

אלא שעדיין יש להעיר בזה שבכ"ד אולי שתיהן דינן כטריפות מחמת הליקוי בהלב שמשונה הוא בזה שיש בן ששה חדרים. הנה מפורסמת מחלוקת החכם צבי והכרתי ופלתו בתרנגולת שלא נמצא לה לב שכשו"ח חכם צבי, סי' ע"ד, סי' ע"ו, וסי' ע"ז, כתב שזהו דבר שאי אפשר, שמן הנמנע הוא לשום בריה לחיות ללא לב ולכן החליט שודאי היה לה לב אלא שחתול חטפו, והכרתי ופלתו, יו"ד סי' מ', ס"ק ד', חלק עליו וכתב וז"ל והנה ברור דלפעמים נימס וניטל הלב רק יש אבר אחר אשר למראית עין אין מראהו דומה ללב כלל ולא תואר כלב רק יש לו בעצמתו חללים וכדומה כמו לב וכו' ויחשב רק כחתיכות בשר קטן אשר נמצא כזה הרבה בפתיחת עוף וכו' וא"כ איך ס"ד להתיר ניטל לב אולי היה נמצא בו כזה ולית דמשגיח ביה וזהו אשר כתבו פוסקים הנ"ל ניטל הלב טריפה וכו' רק הם כווננו אל אופן כזה שיש בו כמו דלדול משמש במקום לב וגוף ניטל א"כ יכול להחיות והלב אינו והוא טרפה עכ"ל.

אמנם עיין חזון איש, יו"ד, סי' ד', אות י"ד, שכתב על דברי הכרתי ופלתו וז"ל והנה דבריו וז"ל תמוהים מאד דודאי בשר זה המפקד תפקיד הלב ומחיה את הבע"ח הוא כאמת הלב ואם נשתנתה צורתה החיצונה לא מצינו שהלב נטרף בשינוי תוארו, ולא הו"ל לקבוע השאלה בניטל הלב ובשר אחר מקיים תפקידו, שבחינה זו אינו ניטל הלב ולא בשר אחר משמש תחתיו, אלא נשתנתה צורת הלב ודבר זה אין אנו צריכים

הודפסה ברובלניקל מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן הליכה

אור המזרח - מה: אור המזרח <<קבצים וכתבי עת, ספרי זכרון ויובל>> (6) {4} עמוד מס: 89 הודפס ע"י

הרב יהודה דוד בליין

88

לרופאים, אלא למדנוהו ממה שלא הוזכר בגמ' ובפוסקים דין נשתנתה צורתה עכ"ל.

הרי שלדעת החזון איש אין דין טריפה כל שיש שום אבר או חתיכת בשר המקיים תפקידו של הלב ואין זה בכלל ניטל הלב, ואף לדעת הכרתי ופלתו מסבחר שרק כשאין לפנינו לב אלא דלדול בשר וכדומה דינו בניטל הלב אבל לב בעל ששה חדרים הרי תואר לב עליו ואין זה בכלל ניטל הלב. נוסף לזה כבר הזכרנו דעת הרמב"ם שטריפות באדם תלויה בקביעת הרופאים אם יכול לחיות בכה"ג או לא, וא"כ אף אם בבהמה ועוף טריפה הרי בכה"ג אבל באדם כל שיכול לחיות ע"י אבר או חתיכת בשר המשמש במקום הלב אינו בכלל טריפה.

ואם או למים, אולם יש חלוק בין נכפה לסומא, כי הנכפה מקבל התקפה פתאום ולא ידע מקודם להזהר לבלי לעמוד במקום כזה שאפשר לו להסתכן, אבל הסומא צוהר תדיר ואין כאן סכנת נפש כלל.

שוב התבוננתי בדבר כי אין לחלק בין זליז ויש סכנה ממשית, גם לסומא ולכן מקרי פק"ג לרפאותו מהעיוורון, משום שלא יתכן כי הסומא ישב תמיד בבית, וכשעובר ברחוב סכנות שונות אורבות לו, וגם כשיוצא ובא לביתו או לבית חברו צריך עפ"י רוב לעלות ולרדת במעלות והסכנה לא גמנעת, ולכן יש לדון בו דין פק"ג כמו בנכפה. ברם האיך הדין אם הוא חולה רק בעין אחת בלבד ורואה בעין השניה אם מותר לו לעשות נתוח של חברו קרום העין ממת ז (ג) ורצייתי לומר בזה דבר חדש, אשר במושכל ראשון נראה אולי מותר קצת אבל אחרי העיון בדבר זה נראה לי שיש בו היתר מבוסס, ומה שלא נזכר דין זה בספרי רבותינו הוא כנראה מפני שבזמנים הקדמונים לא ידעו מאפשרות נתוח כזה. אכן עפ"י כללי ההלכה נראה שיש לדון ולמצוא כחא דהיתירא, בכל אופן לא מצאתי שום סתירה לכך לא מהגמרא ולא מדברי הפוסקים.

יסוד ההיתר הוא כי בשר המת אסור רק כל זמן שהוא מת וכשהקיץ לתחיה נפקע האיסור ממילא. וכמו שאין מקום לחשוב כי בהמאורעות של תחיית המתים הנוכרים בחנ"ך, כמו בן הצרפתית ובן השונמית או תחיית העצמות היבשות שבימי יחזקאל וכדומה, היו האנשים הללו אסורים בהנאה, כן גם בחלק מן המת ששב ויחי ע"י חבר עם גוף חי אין אסור הנאה. והטעם הוא מפני שסבת האיסור של בשר המת היא לא במה שיצאה נשמתו קודם אלא בזה שהוא עכשיו מת וכשהוא שב לתחיה פקע האיסור, כי מת אסרה תורה ולא חי. ואף על פי שהגוף שממנו נלקח הבשר עדיין מת הוא מי"מ לא משגחינן בזה. דאין האיסור על הבשר מפני שבא מגוף מת אלא מפני שהוא עצמו בשר ימת וכשנתחבר עם גוף חי והחיות מתפשטות עליו במרוץ הדם ובהרגשה נעלם האיסור מפני שחלפה סבת האיסור.

הודפסו ברולוציית סנט - להדפסת איכותית הדפס נשורות מן החכמה שבט מיהודה אונטרמאן, איסור יהודה בן אליהו עמוד מס': 347 הודפס ע"י אוצר החכמה

ש ב ט מלואים מ י ה ו ד ה ש טו

והסברא מתקבלת על הדעת כשנקה לנו לדוגמא את דין הטומאה של בשר המת. כי נראה לי פשוט שאם אחד עשה נתוח כזה מגוף מת של יהודי שחיבר לגופו אינו מטמא באוהל ומותר לכהן ליכנס לבית זה שהאיש נמצא בחוכו, כדברי הגמרא בנדה ד' ע', המת מטמא ואין החי מטמא, ואם בדין טומאה כן מסתבר לומר שגם בנוגע לאיסור הנאה הדין כן, דכמו דפריחה לה טומאה כן פרוח לו האיסור אחרי שהוא עכשיו חי דהו טעמא הוא. ואמנם יש מקום לחלק בין טומאה לאיסור, שהרי בשר המת שנפרך טהור ואסור בהנאה אבל בנוגע לענין זה נראה לי לומר דאדריבה יש סברא לומר דאיסור הנאה קל יותר, ואפילו אם תמצי לומר שהטומאה נשארה מ"מ האיסור חלף הלך לו כאשר נבאר.

מכתבו הגיעני ועיד שאלתו בכתוב סומא בל' מעניו והרפאים מוולרשא העמידו לו עין של זכוכית מווקר במראה עין ממש ומתכוונו בדרך מיטב העין וברחלה תחבו עין קטן הרבה ממדת עינו עד שתקשה הכשר מסביב עד שהיכל בו ומחברו לו כעת עין גדולה עד שפון מרגישים הרחוקים עתה עין תוחבת עד שמתכלים בה הרבה ואחר שיוכלו בזה כמה עים יושרו עס עין מתקנת מווקר שאפי' יפול לדרך לא ישר משא"כ העין של זכוכית ומתקן רומאס מומר ללאם בו להיר' בשבת :

מכתבו הגיעני ועיד שאלתו בכתוב סומא בל' מעניו והרפאים מוולרשא העמידו לו עין של זכוכית מווקר במראה עין ממש ומתכוונו בדרך מיטב העין וברחלה תחבו עין קטן הרבה ממדת עינו עד שתקשה הכשר מסביב עד שהיכל בו ומחברו לו כעת עין גדולה עד שפון מרגישים הרחוקים עתה עין תוחבת עד שמתכלים בה הרבה ואחר שיוכלו בזה כמה עים יושרו עס עין מתקנת מווקר שאפי' יפול לדרך לא ישר משא"כ העין של זכוכית ומתקן רומאס מומר ללאם בו להיר' בשבת :

והנה רומאס האריך בתיאור השקיות בפעם דמן של וכן שאין אשה יולדת ובשל כסף יולדת לרבי רשי' כשם רבוינו ומאירי שם העטם דבשל וכן שמשונה במראה מחייבי עליה ונקלה לי וכה בש"ס סי' ס"ג סי' ו' והביא מדברי הרשב"א והר"ן והעם הירושלמי והחשב ללמא נפיל משס והאריך בתיאור ש"י הרמב"ם וע' בראש יוסף לשבת (ד' ס"ה) מ"ס בזה. והנה בנזק החשב ללמא עליה לחמיו יס לי לרין לפת"ס הר"ן במגלה בעצמה דבזילה לא חייב' שמה יענינו שהאחרים יירורו כיון שסם אינם ערודים וע' שעה"מ סי' כ' משופר וללאם פסמים

מי תליט סק"ה כה"ג לענין גודע הספק אי"כ אף דחוב"ג איתרע מי"מ חוב"מ לא איתרע אף דמי"מ יפה תמה רומ' דחוב"מ ל"מ מדרבנן ואף שכבר העלה החב"ס רמ"י כ"ט ואני ביארתי באורך בחזקתו גילוי דעת בפתיחה דבדאיכא חוב"ג וחוב"מ יס להקל גם מדרבנן אי"כ ה"ג כ"ד אף לפ"ז טוב י"ל דאיתרע לפנינו חוב"ג ובשאר רק חוב"מ וטוב אין להקל מדרבנן ומ"מ י"ל דאף דאיתרע מהני ממש חוב"מ וע' תשו"ס ח"ס ח"מ סי' קל"ו באמצע התשו' שהעיר ג"כ בסברת חוב"מ של כל חטה אף שאיתרע לפנינו ע"ס. ולפת"ס הפ"י בחובות (דף ט') דשלא להטות אשה מבעלה מוקמי' בחוב"מ גם מדרבנן י"ל דה"ג כ"ד בשעה"ד שלא נמנע קוזה אחר גם מדרבנן מותר. ואחרי שגרות בנין ליון המיר התקיים שאין בהם שינוי מראה והם כלל חפצים כדאי הוא לסמוך עליו שהרי המע"ל סובר שאין מחמין במחוב"מ אלא ראוין הביקוש ובהשו"ו ח"ס סי' קל"ו קל"ו ליד דבמחוב"מ לא חס מחמין אינו חתן של חורה אלא עיפוש והפסד כעין מ"ס הרשב"א והשו"ב בח"י סי' ה"ס"ז סקט"ו והביא רמ"י מסוגיא דמלה של עבל ואף שגרות ברכת רלה סי' ע"ז ה"ס"ז עליו מ"מ ח"י לאיתרעופא להקל בשעה"ד :

והנה מ"ס רומ' בשם רב א' בענין הביקוש דליון חליק בחזון דר גדולא כן הוא אבל עראה ענין ביקוש הוא היכר לעין הרואה שהוא ע"י ריבוק וניפוח וע' ח"ס סי' קל"ב בענין חמ"ס מרובכים והביא מפר"מ סי' תס"ז אות ג' בשם שו"ב"ה"ג דריבוק לאו ריעותא הוא אבל מ"מ הביקוש דרכו להסתווה ע"י ניפוח וריבוק ואם לא נמנע ביקוש כזה אלא חמ"ס שלמחו יס להתיר איתן שלא לחמו אס יס ס' דהלמיתה לה חסור ע"י יובש החמ"ס ענדוע וע"ס ב"ה"ס נכתב ג"כ

ובי"ש ה"ט"ו ובאה"ט דגוריה נתקיים אמו לא נתקיים הדבר יפלא מכל לרמב"ם לחדש גזירות וכבר אמרו בירושלמי פ"ב דשביעית ה"ד אין מחרשין על הגזירה ואין מוסיפין על הגזירה וגם מ"ס הגי' דלפי"ה חס הלך בשירות אששים מ"מ לא פליג והביא מרש"י גיטין (ר' ע"ז) הנה הרשב"א ובש"י"ק פ"ה דגיטין הא"ל דמו דברי רש"י וגם לפי דבריו י"ל דרוקא בהלכו שירא אששים שאין להם עסק בזה י"ל דל"ס כמ"ס רש"י שם שאין מחמין וברוק באלה דלא מוסיף מלתא משא"כ בכה"ג דר"ד שהבעל שכר את השליח ומוליכו על הולאותיו הולוך הגט לאשמו ל"ס לומר דלא פלוג שהרי אס הבעל עלמו מולך הגט אל"כ בפ"י בביטין (ד' ה' ע"ה) דעממא מתי אומר רבנן דל"ל בפ"י ובפ"י דלמא אמי בעל מערער ופסלי ל"י הכתא מיקט נקט ל"י בידו ערעורי קח מערער וה"ג אס הוא מולך שלימו עמו למקום האשה ועכ"פ במקיים בחומתו בכה"ג אין לחוס יומר ובפ"ט לש"י הנול"מ ושפ"ה"מ שהבאחי פשיטא ד"ס להקל ואף דבמשו' פתיח ח"ב סי' ע"ה השיג על פ"י זה דלשון מקיים בחומתו היינו נמי בסתמא סיקיים השיג גם מינוי השליחות הגט בפ"ט ע"י קמ"כ פשו"י י"ב איהא ו"ל אס יס עדים שהבעל מסר לסומא זה נ"ט זה לגירוסין כשר שהרי כיון ש"ס עדים אצל בפ"י ובפ"י ויהיו לה בלפי' הנהו שהרי גופייהו ואס נתקיים בחומתו כשר בכל גונא עכ"ל. הרי מבואר דנתקיים בחומתו היינו דלדיכא קיום עדים על מינוי השליחות וכד"ל. הרי מבואר דרוב הפוסקים פסקו דלא כהרמב"ם והמחבר בש"ע והרמ"א בסי' קמ"ב לא הזכירו דעמו כלל ומוכח דס"ל שאין לחוס לזה וכבר האריך במכתב מולתו דניי שליחות הגט סי' י"ז בזה והביא מדברי הרשב"א והר"ן והרמ"ש ור"ח"ז שהובא בש"ג. שחלקו על הרמב"ם ומ"ס הב"י שגם דעם רמ"ם כהרמב"ם הוא תמוה ודחה דברי הב"י וסיים בזה"ל באופן דטלוה רבנותא חלקו על הרמב"ם בזה וכו' וגם הרמב"ם גופ"י בש"י השגה בשילהו פ"י המביא חתן גבי מהני דקיבל הקטן והגדיל כשי ח"ל וכל הפסול לשהות בעצירה מן הטבירות של חורה פסול להבאת הגט שלא נתקיים בחומתו ואין סומתן אפי' על מאתרו בגור' אבל אס נתקיים בחומתו ה"ז כשר עכ"ל. הרי בהירא שגם הוא ז"ל מוכיח הולך בפסול בעצירה מה"מ כשר להבאח הגט היפך מ"מ בחיבורו עכ"ל ובמ"ס לדחוי דברי הב"י במ"ס שגם הרמ"ם סובר כהרמב"ם גם הב"י דחה דברי הב"י בזה וא"כ דעת רמב"ם ימירית וכו'ר למ"ג גם בעלמו בפוס"מ וכל חומרת רמב"ם רק מדרבנן וגם בעממו נחלקו האחרונים ולדעת מקלחן אין חשש כ"ד גם לש"י רמב"ם אי"כ פשיטא ד"ס להקל בהרשאה מקומות וסומתו הגט ליתן הגט ע"י השליח כה"ג שהבעל בעלמו נכס עמו ולא זו ידו מידו :

(ד' ס"ה) אי"כ אמאי נישום שמה אמי לחמיו או דמתי עלי' ויעביד דא' כרה"ר הרי האחרים ויכירוהו וז"ל דרוקא לגבי מנהו כמ"מ ע"ז כ"ד שלא לבעל המזוג כשהל בשבת אבל דבר הרשות לא סוגי' ע"ז גם יס לר"ן שד' ל"י המבואר בש"ס דמגלה ויש"ע א"ס ה"י ק"מ גבי כ"ז ש"ס לו מומין או שומא בעינו ודמויה דאס דס בעירו לו יוס טוב אין לחוס שמה וסחלו בו א"כ ה"ג ביה והעיקר כיון שהוא קבוע במש"ב העין היש"ב אין לקרע גזירה כדבר שאינו מלוי כלל וגם אינו בזיון דלמתי עלי' לכן יס להתיר ללאם בשבת עם העין של זכוכית או של מתכת. והנלע"ד כתבתי :

סימן ז' ע"י שפתחות.
להרב הדין וכו' מ"ה ישראל אברהם
לערניר נ"י אבר"ק טראספאל. ברוסיא :

מכתבו הגיעני ועיד שאלתו באחד שנה מעיר המוכה לקהלתכם שאין מסדרין עס גיטין עם שליח לקהלתכם וסידר כתי' הגט ונמסר להשליח שוליתו לאשמו שבעירו והבעל נכס ביתר עם השליח לעירו וטמס מסר הגט נודע להרב דסם שהשליח פסול בעצירה של חורה ולא רהה סרב דסם לסדר נתינת הגט וכבר לרומ' דאף שהבעל לא וזה ידו מור השליח וליכא חשש זיוף מ"מ הרי הרמב"ם פוסל בשסול לנצירה אף שנתקיים בחומתו כמ"ס בסי' קמ"א ב"ג ובט"ז עס דגור' נתקיים אמו לא נתקיים א"כ ה"ג יס לגזור גם כ"ד אמו ה"כ שלא הלך הבעל יחד ללא עדיף ידועת הבעל מנתקיים בחומתו ורומ' ליד שיעיל מה שיחזיר השליח הגט ליד הבעל והוא ימסרו לאשמו אף שהוא עתה מוקדם והרמ"א סי' קכ"ז ס"ה החמיר שלא ליתנו גם לשליח אחר שכבר נפשה מוקדם מ"מ הרי כמ"ס הארונים מקילים גם בבעל המולך נט כמ"ס בשמ"ס עס סק"ה דלתי' ל"י קלא מ"כ"ס כ"ד שסם מקום שאין מסדרין גיטין והבעל הלך עם השליח יודעו א"ס ל"י קלא שכבר החוק קול ע"י הולכת השליח ומחזירו ליד הבעל :

והנה בנזק מחלקת רמב"ם ופ"י כדון נתקיים בחומתו הגט בסי' קמ"ב סי' כ' מבואר בפ"מ כדעם המקילים וכבר תמה בזה והשי' ב"מ הישנות סי' ק"ב ובעיקר דעין הנה לפת"ס המל"מ פ"ז וה"ג ה"ז דעממו של רמב"ם הוא דאף שנתקיים הגט בחומתו מ"מ פול מדרבנן מלך מינוי השליחות שאין קיום הגט מוליח מחשש מ"מ ב"י שליח בעלמא כמו שחמון לומר בפ"י ובפ"י ה"ג נחמון לומר הבעל ינה חזתי לשליח כמ"ס הרמ"ש פ"ק דגיטין משא"כ בפסול לנצירה ע"ש וע"ס ששה"מ שחזק דבריו וכו' והביא בהדברים ראיה א"י

לפיכּוּם: יש לחלק את התשובות לשאלתו לשלשה חלקים:

א. חולה סופני המתחייב קשות, חייבים לתת לו חמצן, מזון, נוזלים, אינסולין, גלולות נגד לחץ דם אנטיביוטיקה וכדומה, וכל טיפול שגורתי שאינו מכאיב. וכשם שהמרעב את החולה ואינו נותן לו מזון, נחשב לשופך דמים, כך גם המונע ממנו את התרופות השגרתיות, למרות שהמשך החיים שלו פירושו המשך סבל כבד מאד.

ב. תרופות או טיפולים מכאיבים, יש להימנע עמ החולה. אם הוא מסרב לקבלם, אין לכפותו על כך, אבל יש להסביר לו את יקרת החיים, שכל רגע של חיים לא יסולא בפז.

ג. חולה סופני שאפשר להאריך את קצו ע"י טיפול כימותרפי, כי הוא קצת מגיב לזה, מאחר וחיינו חיי שעה, אין לעשות כך.

ג' מן תלב
ניתוק מכשיר דפברולמור
מחולת סופני

חולה לב, הסובל מהפרעות קצב שעלויות להיות קטלניות עבורו. במטרה להתמודד עם מצב כרוני זה, הותקן אצלו מכשיר דפברולטור, שאמור להגיב תגובה חשמלית, בשעה של שיבוש בקצב הלב, לוסות את פעילותו, ובכך להציל את חינו של החולה. עתה, משחלה במחלה קשה ומצבו החמיר, מבקש החולה להתנתק מתכשירו, כי אינו מעוניין שתבצע בו החייאה במקרה של הפרעת קצב קטלנית.

מן הראוי לציין כי בשונה ממכשיר הנשמה, מכשיר זה נדפברולטור, מופעל רק בשעת מצוקה, ואין להתנתקות ממנו מפסיקה פעילות קיימת. נוסף לכך, ניתוק המכשיר, אינו כרוך בחדירה פלשנית לגופו של החולה. האם מותר למלא את בקשתו של החולה?

תשובה

העברנו את השאלה למי"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל והשיב: אילו החולה, היה מתנגד מראש להתקנת מכשיר הדפברולטור בגולל יסוריו הקשים, לא היינו כופים אותו להתקנתו, כי מאחר יסוריו קשים, אין הוא חייב להתקין מכשיר שיחייא אותו, ואריך את יסוריו, ומותר לו להימנע מלהתקין את המכשיר בישוב זאל תעשה".

אבל לאחר שהמכשיר כבר הותקן, אסור לנו לכבות את המכשיר. כי הכיבוי הוא מעשה בדיים של איבוד חיים. ונראה להסביר דברי מי"ח זצוק"ל, שהמכשיר הפך להיות כאבר מאבריו, שתפקידו להחיות בשעת סכנה. הגע עצמך אילו היה בנח האדם מין בלוטה, שתפקידה הוא להפייש חומרים ממריצי חיים, המחיים אותו בשעת מצוקה, והחולה המסרב להיות, דורש לסלק או לעצור את הבלוטה, בדרך שאסור להשתמע לה. כך גם בעניננו, אסור למנוע את פעולת המכשיר, המחובר לגופו. כמו כן אילו היה מכשיר המספק חמצן לחולה בשעת מצוקה, כאשר אינו מצליח לספק לעצמו את הנדרש, והחולה דורש לסלק או לכבות מכשיר זה המחובר לגופו, גם אין להשמע אליו.

ג' מן תלג
האם מותר לבצע הפלה להינתק שיהיה רק יום

מעשה באשה מעוברת בחודש החמישי, שהרופאים קבעו שחלד שיולד יוכל לחיות לא יותר מיום אחד. האם מותר כבר כעת לבצע הפלה?

תשובה

מ"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל השיב: אילו היינו יודעים בבירור שתניק זה נפל ולא יגמור אבריו, ואמו רדא תפיל אותו לפני הלידה, היה מותר כבר כעת להפילו. כמו כן אם היינו יודעים שלא יהיה כלל, ואפילו אם יחיה כמה שעות יהיו חיינו כמי שאינו חי, ונכון שאף לו כלל ראש, גם כבי האי גוונא מותר כבר כעת להפילו. אבל כאשר נראה לנו שאבריו ידוקמו הוּג' יולד ככל אדם, אלא שלא יאריך ימים, הרי הוא לכל היותר כטרופה,

מנחת

סימן קלא

אשר

תמה

יש להעמידו על חזקתו. ועוד ספק יש אם החולה
ישראל הוא או גוי, אף שגם בזה לכאורה אזלינן
בתר רוב, ואפשר שמח העצם לא יקלט כראוי. אך
מ"מ אף ספק ספיקא דפקו"נ רוחה כל איסורים

שבתורה ומשו"כ נראה דמותר ואף ראוי שאשה
זו תמנע את הריונה עד שיפול דבר ויתברר אם
אכן היא זו שתתרום מח עצם להצלת חייו של
חולה זה.

סימן קלב

אם מותר להוציא מחזהו של חולה לב מכשיר מציל חיים

ה' שבט תשע"ג

כבוד די"נ איש אשר רוח בו
ת"ח ורופא מומחה
הרב שמואל ליבוביץ הי"ו
י"ר אגודת ישראל, קליפורניה

רב שלום עד בלי ירח

במה ששאל לדעתי בחולה לב שהשתילו בחזהו מכשיר (Defibrillator) שתפקידו לתת ללב
מכה חשמלית בשעת דום לב כדי להחזיר את הלב לפעילות, וכאשר הלב חוזר לפעום
משמש מכשיר זה גם כקוצב לב להסדיר את קצב הלב. איש זה חלה לאחרונה במחלה
ממאירה ל"ע והוא חולה סופני מתייסר מאד, ומשום כך נפשו בבקשתו לנטרל מכשיר זה או
להוציאו לגמרי מחזהו, כך שאם יגיע זמנו ולבו יפסיק לפעום מתוך מחלתו הקשה יניחו לו
למות בשלוה ולא יוסיף להתייסר.

כבר מושתל בחזהו, ובקום ועשה אנו מוציאים
אותו הו"ל. כאילו עושים אנו מעשה שיש בו כדי
לקרב מיתתו ואסור.

וכבו' הביא מש"כ בזה אחד הגדולים דכיון
שמכשיר זה כבר מושתל בגוף האדם הוי
כאחד מאבריו וכל המוציאו הרי הוא כגורם מותו,
והרי זה דומה לבלוטה או מערכת אחרת בגוף
האדם שתפקידה להפריש חומר מציל חיים בשעת
הסכנה, וכי מותר לכרות מגופו בלוטה זו משום
שכעת עדיין אין היא מפרישה חומר זה, ופשוט
לכאורה דכל שיכרות בלוטה זו הו"ל כהורג את
הנפש ע"י גרמא, וכן הדבר הזה.

הנה, כבר הארכתי במק"א (עיין שו"ת מנח"א ח"א
סימן קט"ז - קי"ח) דחולה סופני המתייסר
אין אנו מצוים לנקוט באמצעים לא טבעיים כדי
להאריך את ימי סבלו, וכך פסקו שלשה מגדולי
הדור מרנן ורבנן בעל הקהילות יעקב, האגרות
משה וחמנחת שלמה, ע"ש.

וי"ש לעיין בחולה זה אם מותר להוציא מחזהו
מכשיר זה, דכיון שכל עוד לבו פועם
כתיקנו אין המכשיר אלא כאבן דומם ואין
בהוצאתו כל פגיעה ישירה ומיידית בבריאות
החולה וממילא אין זה אלא כהימנעות מלעסוק
בהחייאתו בבוא העת, או שמא כיון שמכשיר זה

אך באמת כל זה אך למותר כי גם באבר מלאכותי פשוט בעיני שאינו בטל לגוף, אך מ"מ אין בזה נפ"מ להלכה.

מ"מ נראה להלכה דאם מדובר בחולה שאין מחוייבים להחיותו ע"י מכות השמל ה"ה דמותו להוציא מחזרו מכשיר זה שהושתל בו.

ומש"כ עוד הגאון הנ"ל דאם יתחייבו החולה ובני משפחתו, שבמקרה של דום לב יטפלו בו מיד וישתדלו להחיותו מותר להוציא מכשיר זה מחזרו, לא הבנתי כלל, דמה משמעות יש בהתחייבות זו, דמ"מ קרוב הדבר שאם אכן ידום לבו לא יספיקו לטפל בו ולהחיותו כיון שחולה אנוש הוא. והרי כל החידוש שבמכשיר זה הוא שיש חיישן מובנה בתוכו שחש מיד בהיעדר פעילות לבבית ותיכף ומיד פועל להחיותו, וא"כ אילו אסור היה להוציא מכשיר זה לא היה מקום להתירו ע"י התחייבותם להשתדל בהחייאה, אך כבר ביארתי דאין איסור להוציא מכשיר זה מחזרו, כמבואר.

בהוקרה רבה
ובאחבה יתירה
אשר ויים

ולענ"ד אין הנידון דומה לראיה כלל, ואין בין מכשיר שהושתל בחזרו של אדם ובין מכשיר אחר שחוזן לגופו, וכשם שמותר להימנע מלחת לחולה זה מכות חשמל כדי להחיות את לבו שנדם כך מותר אף להוציא מכשיר זה מגופו.

ואף דפשוט בעיני דאבר שהושתל בגופו של אדם כגון לב או כליה בטל לגופו, וכיוצא בדבר כתבתי במק"א דאם השתילו שחלה מאשה זו לגופה של אשה אחרת, אף שזקיקי הביציות כבר היו בשחלה שהוצאה מגוף התורמת מ"מ הילדים שיולדו יהיו ילדיה של המושתלת, אין זה אלא באבר טבעי, אבל מכשיר מלאכותי פשוט הדבר שלעולם אינו נעשה כאחד מאברי הגוף.

ואף אם נתעקש לומר דגם לב מלאכותי שהושתל בגופו של אדם בטל לגופו ודינו כלב אדם אין זה אלא בלב מלאכותי שעושה את מה שהלב הטבעי עושה, אבל בני"ד, דמכשיר זה אינו עומד במקום אחד מאברי הגוף ואינו אמור לפעול במקום אבר מאבריו, וכל תועלתו להפריש דום חשמלי כדי לעורר את הלב לפעול, פשוט שלעולם אינו נחשב כאחד מאברי הגוף.

אשר זעליג רייס

כגן 8

פעיה"ק ירושלם ת"ו

בס"ד

מכשיר רפואי המושתל בגוף האדם האם הוי כגופו

כבוד ידיינ ויקיר לבבי
מרבץ תורה ומזכה רבים
הרה"ג ר' צבי רייזמן שליט"א
מעמודי התווך בלוס אנג'לס

מכתבו היקר קיבלתי והנני במענה לשאלתו.

שאל כת"ר סתירה בדברי.

בשו"ת מנחת אשר ח"א סימן מ"א כתבתי דהשומע עיי מכשיר שמיעה אינו כחרש כלל אף שללא מכשיר זה אינו שומע כלל, דכיון דמ"מ שומע הוא הוי כפקח לכל דבר. ודחיתי את משייכ האגרות משה (אהע"ז ח"ג סימן ל"ג) דכיון שאינו שומע אלא עיי מכשיר מלאכותי הוי כחרש שאינו שומע (אלא דמ"מ אין דינו כשוטה כיון שהוא מתקשר עם בני האדם). והסיק כב"י מדברי דמכשיר זה הוי כחלק מגוף האדם ובטל לגופו ומשוייכ הוי כשומע באזניו באופן טבעי.

ולפי הבנתו זו תמה על מה שכתבתי בתשובה לידידינו הרב ד"ר שמואל ליבוביץ דמכשיר המושתל בחזהו של אדם ואמור לתת ללבו מכת חשמל במקרה של דום לב (Defibralator) אינו נעשה כאחד מאבריו ואינו בטל לגופו ומשוייכ כאשר מדובר בחולה סופני מתייסר מותר להוציא מכשיר זה מגופו כל עוד לבו פועם. ותמה כב"י שדבריי סותרים אלה את אלה.

אלא שבאמת דברי שבמנחת אשר אינם מושתתים כלל על ההנחה שמכשיר השמיעה בטל לגופו ונעשה כאחד מאבריו, אלא על סברא פשוטה דאילו היה נטול כח השמיעה, וכלי השמיעה שלו לא היו פועלים כלל לא היה מועיל לו מכשיר שמיעה, דאין מכשיר השמיעה אלא מעין רמקול זעיר אך לעולם שומע השומע בכלי השמיעה הטבעיים שלו.

והלא הדבר פשוט שהרי לא האג"מ ולא המנח"א אינם עוסקים בשתל כוכליאררי אלא במכשיר שמיעה פשוט שאינו אלא מעין רמקול קטן שמניחים באוזן החיצונית שמניחים ומוציאים תדיר ללא כל טורח. ובמכשיר זה לית מאן דאמר שבטל לגוף ונעשה כחלק ממנו, ומשוייכ אין דברינו שם ענין כלל לשאלה אם מכשיר שמשתילים בגוף האדם בטל אליו ונעשה כחלק ממנו.

אך באמת כבר דנתי במק"א לגבי שתל כוכליארי השונה בתכלית ממכשיר שמיעה רגיל. ומכשיר זה אכן שתל הוא שמשתיילים מתחת לעור הקרקפת והוא תחליף לאוזן התיכונה ואף חרשים שכלי השמיעה הטבעיים שלהם לוקים שומעים על ידו, וגם במי ששומע ע"י מכשיר זה כתבתי דיש לו דין פיקח לכל דבר ואיננו כחרש ושוטה.

אך גם בזה אין שיטתי מבוססת על ההנחה ששתל זה נעשה כחלק מגוף האדם וכאילו אחד מאבריו הטבעיים הוא, אלא דנראה לי פשוט דבדין חרש אזלינן בתר טעמא, דאטו גזה"כ הוא דכל שאינו שומע אינו בר קנין, הלא פשוט דאין זה אלא משום דק"י"ל לחז"ל דכל שאינו מדבר ואינו שומע אינו בר דעת וכל ששומע ומתקשר עם בני אדם דרך שמיעתו הרי הוא שומע בפועל ומש"כ כפיקח הוא, דמה לן אם שומע באופן טבעי או ע"י מכשיר. (אך אין דברינו מכוונים לדברי האג"מ דלשיטתו אכן כחרש שאינו שומע הוא אלא דמ"מ דינו כפיקח משום שיש לו תקשורת עם בני"א).

וא"כ אין כל סתירה בדברינו ובאמת נראה פשוט דאין בין מכשיר רפואי חיצוני למכשיר דומה המושתל בגופו דלעולם אין מכשיר מלאכותי נעשה כגוף האדם.

ואף שכתבתי לכב"י דלגבי השתלת שחלה, דכל אבר המושתל בגוף האדם הוי כגופו ממש אין זה אלא באבר מאברי האדם דמשעה שנקלט בגופו הוי כאחד מאבריו, משא"כ במכשיר מלאכותי, וכל זה פשוט בעיני.

ואסיים בברכה נאמנה לידייני שקבי"ה יוסיף לו עוז ותעצומות להמשיך בדרכו בהרבצת תורה ועשיית חסד להגדיל תורה ולהאדירה.

בידידות עמוקה
והוקרה מרובה
אשר וייס

א"ה

עם הגוף, לאיברים שעושים מעשה עץ בעלמא, שאינם נחשבים לגוף. לדוגמא ברור שבשתילת עור אין מקום לשאלות אלה, שהרי העור המושגל חוסם את הכוויות לתקופה מסוימת, עם האיחוי גדל עור חדש הדוחה את העור המושגל, כך שאין ספק שעור מושגל הוא, וה"ה להשתלת מח עצמות ורקמות. השאלה באיברים שלמים של ל"ג, ריאה וכליה הנשארים כצורתם ותבניתם בגוף, אם דינם כמכשיר וכשתל, או שנהפכים הם להלכה לחלק מגוף הנשתל.

ננסה לברר במסגרת זו שמצוות התורה החלים על הגוף בחיים, כאיסור התבלה ודין שמירת הנפש, וכן דין הקבורה ואיסור ההנאה שלאחר המוות, מפקיעים למעשה את האפשרות להשתמש באיברים כחפצים בעלי ערך, ומפקיעים למעשה כל בעלות פרטית או שימוש אסור באיברי הגוף, לפי שהאדם אינו בעלים על גופו ואיבריו, ואינו אלא שומר של פקדון חשוב ביותר שניתן לו מאת הבורא, היתר השימוש בגוף מוגבל רק לצורך החיים וקדושתם. וגם אם נסבור שיש לאדם בעלות על גופו ובידו לקבוע גורל חלק מגופו כבעלים, עם הוצאת איבר מהגוף, חיוב הקבורה, הטומאה ואיסור ההנאה מפקיע גם בעלות זו, ותחיית האיבר מחדש בגוף האחר, אין לה כל שייכות או זיקה לבעלות הקודמת, וזו התשובה לכל השאלות, ועל כן יש להשתדל לאמץ כיום במרכזי הרפואה את הוראות ההלכה בעניני האיברים, כדי לשמור על כבוד האדם וכבוד הבריות, במסגרת שיטות הרפואה החדשות.

ב. דין המכשירים בגופו של אדם

נבאר תחילה מה דינם של מכשירים המושגלים בגופו של אדם, האם כיוון שצמודים לגוף ומשמשים שימוש של איברים, חל עליהם איסור הנאה ודין קבורה, שתל על איבר המת, או שאינם אלא מכשירים מכניים. השתלת לב מלאכותי היא עדין בגדר נסיון, אולם זה שנים שמרפאים חולים בעזרת השתלות "קוצב לב", המאפשר את פעילותו הסדירה של לב חולה, קוצב הלב נשתל בסמוך ללב ומווסת את פעימת הלב, הקוצב עצמו מופעל ע"י סוללות, מתיר עלות המכשיר גבוהה. ונשאלה זה מכבר השאלה, אם מותר להוציא את קוצב הלב מגוף

הנפטר, כדי להשתמש בו לצורך חולים אחרים, הזקוקים למכשיר, בשאלה זו נחלקו פוסקי הדור האחרונים, הגר"י ווייס זצ"ל בספרו מנחת יצחק פסק להלכה שאסור לנתח המת בכדי לנצל את קוצב הלב, וטעמו כיון שקוצב הלב צמוד לגוף החי, ושימש לו כחלק מחלקי הגוף חלים גם על "הקוצב דיני המת, שחייב בקבורה, ואסור בהנאה, לפי שההלכה מחייבת בקבורה, לא רק את הגוף עצמו אלא גם את כל הגלוה והצמוד אליו. וכך שנינו גויי המת המחוברים לגופו אסורים בהנאה כפאה נוכרית וכדומה (שו"ע סי' שמ"ט סעיף ב'), ואם כי הרמ"א שם התיר גויי מת כתכשיטים וטבעות שאינם מחוברים אליו, ואפשר להסירם, קוצב לב שאינו רק מחובר חיצונית, אלא תוך גופו של המת ומחובר אליו, ודאי שלא גרע מפאה נכרית האסורה בהנאה ונקברת עם המת. ומוסיף בעל המנחת יצחק (חלק ז' סימן ק"א) לאסור הדבר מטעם גיוול המת, שאין לגוול המת בנייתוח שלאחר המוות להוציא המכשיר גם אם המכשיר אינו שלו, משום שהניתוח מותר רק בהסכמת הקרובים, ועל הקרובים חל החיוב לשמור על כבוד המת ולהתנגד לניתוח גם בהפסד ממון.

אולם פוסקי הדור האחרונים שנוקקו לשאלה, התירו להוציא קוצב לב מנפטר לאחר המוות בכדי להשתמש בו שנית. הגר"א ולדנברג שליט"א האמון בפסיקת שאלות הרפואה בהלכה, בספרו ציצ"א אליעזר חלק י"ד סימן פ"ג כתב להתיר, וטעמו שדין גויי המת כפאה נכרית שכתב מרן לאסור בהנאה, אינו מוסכם להלכה. הרמב"ם בהל' אבל וכן התוס' ועוד ראשונים, סוברים שאפילו שיער המת עצמו מותר בהנאה, "לפי שאינו גופו", שאין בו חיות ואינו אבר כאברי הגוף, ולדבריהם דין קבורה ואיסור הנאה, נאמר רק על הגוף עצמו, ולא על הגלוה והצמוד אליו, ואע"פ שההלכה שפאה נכרית אסורה כל עוד קשורה עם המת, גמרא מפורשת היא בערכין ו', ביארו המפרשים בדעת הרמב"ם שהלכה זו מחלוקת האמוראים שם, והרמב"ם והתוס' פסקו להקל. לאור שיטת ראשונים אלה, פסיקת מרן לאסור פאה נכרית אינה אלא מספק ואין בה איסור תורה, ואם כן בקוצב לב יש להקל להוציא מגוף המת ולא לקוברו לצורך הצלת חיי אדם, אולם היתר זה כלבר אין בו כדי סמיכה. בשאלה מעין זו דנו האחרונים, אם מותר להוציא שיניים תותבות מגוף הנפטר, או שחייבים הם

להגדיר"ז שפרן זצ"ל מבקאו, כתב לאסור שן תותבת הקבועה בפה, אבל שיניים תותבות הקשורות בגשר וניתנות ומיעדות להוצאה, אינם מתבטלת לגוף, ודינם כמכשיר חיצוני שאינו אסור בהנאה.

לאור דברי האחרונים גם לב מלאכותי, וכל איבר הפועל בכח עצמו אינו בטל לגוף ואינו נאסר בהנאה, ואילו מכשיר המושל בגוף כתחליף, או כחיוזק לאכר ואינו מופעל בכח אחר, כדוגמת חיוזקי פלטינה בעצמות וכדומה דינם כשן תותבת שאסור ליקח מהמת. ויש לדון במכשירים ובחלקים הנעשים כחלק מהגוף, אבל ניתנים להוצאה לצורך גיקוי וכדומה, כדוגמת פרק ידיים תותבות שנקבעות בגוף וניתנות להוצאה. אבל לא דרך קבע, אם דינם כשן תותבת שאסורה, או כשן תותבת הניתנת להסרה כסכרת הרבי"ז שהתיר בזה. והנה גם פאה נכרית ניתנת להסרה, וכדאי מדי פעם מחליפים או מנקים אותה, ואעפ"כ אסורה משום שנעשית בצורה שתתבטל לגוף, וה"ה לכפות ידיים תותבות וכדומה, גם אם מסידים אותם מדי פעם, אם קשורים לגוף דינם כפאה נכרית וכשן תותבת. אולם אם מדובר בתחליפי ידיים מחוכמים הפועלים בעזרת סוללות כמכשיר, דינם כקוצב לב הנחשב כמכשיר חיצוני.

עדשות מגע הצמודות לאדם עם פטירתו, נראה לי שדינם כשן תותבת הקבועה בגוף, (לכד מאלה שעשויות להוצאה מדי יום ביומו), ואע"פ שאינם קשורות ומחוברות ממש כפאה נכרית, דינם כשן תותבת, לפי שכל הידוק חזק דינו כקשר, דוגמת תפילין וכדומה, כפי שהוכיח בבכור שור.

ג. ניתוח המת לצורך הוצאת המכשירים

אולם, גם אם נדון המכשירים המושתלים, כחלקים נפרדים שאינם מתבטלים לגוף ואינם כפאה נכרית ושן תותבת, ומותרים בהנאה, השאלה אם מותר לנתח המת בכדי להוציאם, מסיבה זו אסר בעל המנחת יצחק להוציא קוצב הלב, אע"פ שיש בכך הפסד ממון, משום שהקרובים שבידם להתנגד לניתוח, חייבים בכבוד המת. הפוסקים המתירים כתבו שכיון שקוצב הלב הם רכוש בית החולים, וההפסד הממוני הוא שלהם, מותר לנתח ולנוול את המת לצורך הצלת ממון. במקור להלכה הביאו את

בקבועה כחלק מגופו, ופסקו לאסור אם השן קבועה בפה, ולא התירו על סמך דעת הרמב"ם. בשו"ת הרב"ז ח"א סי' פ"ב כתב ליישב דעת הרמב"ם שהתיר הנאה משער המת, מדברי הגמ' בערכין האוסרת פאה נכרית כגויי המת, שיש לחלק בין שיער המת שאינו כגופו ועומד להגוז וכגוזו דמי, שאדם אינו מחשיבו כגופו, לדין פאה נכרית שלכתחילה עשויה כדי להבטל לגוף ולהוסיף לו שיער, ועוד פירשו דעת הרמב"ם ששיער מותר בהנאה רק כשהמת גילה דעתו ואמר תנו כשיטת רבינו גרשום שם, ועיין בזה בשו"ת הר צבי שכתב כדעת שו"ת הרב"ז. ולדבריהם גם לשיטת הרמב"ם כל מכשיר או חפץ המתבטל לגוף ונעשה כדי לשמש כאבר נאסר בהנאה ואינו דומה לשיער, ומאי שנא קוצב לב משן תותבת ופאה נכרית. ואכן גם בעל הציץ אליעזר, לא התיר רק מטעם זה, והוסיף להתנות שאפשר להוציא קוצב לב מהנפטר, רק אם הסכים לכך מתחילה והרי זה כאומר חנו, שגם בפאה נכרית לא נחשב כגופו.

הגרש"ז אורבך שליט"א (הובאו דבריו בספר נשמת אברהם) נשאל בזה, והתיר להוציא קוצב לב מנפטר, וכתב לחלק בין דין פאה נכרית ושן תותבת האסורים, לקוצב הלב. לדבריו כיון שקוצב הלב פועל ע"י סוללות, ומדי פעם יש צורך להוציא בכדי למלאת הסוללות, אין זה כשן תותבת או פאה נכרית, הבטלים לגוף כחלק בלתי נפרד, לפי שקוצב הלב דומה למכונת הנשמה וכדומה, הפועל בכח עצמו ולא מתבטל לגוף, ועל כן אינו נאסר בהנאה, ואינו חייב בקבועה כחלק מחלקי הגוף או כגויי הגוף הבטלים אליו. ויש להביא סימוכין מדברי האחרונים להלכה זו, הבכור שור במסכת ע"ז הביא דברי הרמ"א בטבעות ונזמים שאינם קשורים למת כפאה נכרית שאינם נאסרים מדין גויי המת, והקשה עליו שהרי כל המקור לאסור גויי המת הוא דברי הגמ' בפאה נכרית, והפאה אינה גויי חיצוני אלא גויי הנעשה כחלק מהגוף כתוספת שיער לשיער הטבעי, ורק גויי כזה הנראה כחלק מהגוף נאסר כאילו היה איבר מאיברי המת, אבל גויי אחר כטבעות ותכשיטים לעולם אינו גוף גם אם יחובר ויהודק בו, ומה שאסור פאה נכרית, הוא משום שנעשית בצורת הגוף, וכן בשן תותבת וכדומה. לסברא זו ברור שקוצב לב שהוא מכשיר מיוחד שאינו דומה לשום איבר, רק צמוד לגוף, אין לו דין גויי המת. בשו"ת הרב"ז

לב האבן מקרבכם ונתתי לכם לב בשר, יהי רצון שבמקום השתלות אלו שבידי אדם, שתרכבה בריאות בידי שמים ולא נדקק לא לרופאים ולא לרפואות.

רצ"ב נספחים.

עירית חיפה - משרד הבריאות
מרכז רפואי חיפה (רוטשילד)
הפקולטה לרפואה, הטכניון

לכבוד
הרב בקשי דורון
הרב הראשי וראב"ד
חיפה
כבוד הרב,

הנדון: משתלי עצם מן המת

לאחרונה חלו שיפורים רבים בנתחוי פרקים, המאפשרים לחולים רבים לחזור למעגל חיים תקין אף לאחר תאונות או מחלות קשות שפגעו במערכת הפרקים והעצמות.

בין חידושים אלה מופיע השימוש ב"שתל עצם" הנלקח מן המת, אשר מטרתו להשלים חסר עצם בגפה, עצם מושתלת זו מאפשרת כיום הרכבת משתל פרק מלאכותי עליה וכך ניתן להחזיר לחולה את תפקוד הגפה הפגועה, ניתוח שלא נתן היה לבצעו עד כה עקב חסר העצם שמנע את אפשרות השתלת הפרק.

בארה"ב קיים בנק לעצמות גפים שהוקם למטרת אלה, העצמות נלקחות מגופות של נפגעי תאונות שאינן נדרשות לקבורה, ואשר יש להניח על כן שאינם "בני בריה".

מאחר ובארץ ישנו מספר רב של נפגעי תאונות הסובלים ממצבים של "חסר עצם" המונע מהם כיום אפשרות של השתלת מפרקים, חיוני להפעיל שיטת "השתלת עצם" גם כאן.

ראוי להזכיר כי העצם המושתלת מהווה מעין "סד" להתפתחות העצם הטבעית על פני המושתלת.

המת, ואם יש היתר לא לקבור ולהנחת מהשתל, הוא משום שדין פקודת נפש או חיות השתל או העצם, מפקיעים את איסור ההנאה ומצוות הקבורה, אבל ברור שאין להם בעלות על הגוף המת, לפי שכל בעלותן היתה על האיבר כחי, לפי ברור שאין לקרובים הזכות לדרוש כסף תמורת הסכמתם למסור איברים, משום שכל מה שהיה להם באיברים הוא חיוב מצוות הקבורה, ואם מותר שלא לקבור, היתר הוא ויכולים הם להסכים, אבל לא להינות מהמת שאינו שלהם, ואינם דומים לתורם שיכול לקבל תשלום על הסכמתו וצער, כל עוד הוא בעל האיברים וזכותו להנחת מהם. השאלה העקרונית יש לה השלכות לשאלה אם מותר לעת הצורך לקחת מבלי רשות איבר להצלה, אולם לענין בעלות לאחר ההשתלה נראה שאין כל זיקה של בעלות לאיבר הנשתל, בפרט לאחר שחזר לחיותו בגוף הנשתל.

לפי, יש לדון שיש לקבור את הלב הנשתל לצד הנשתל ולא לצד התורם, לפי שפקעה מצוות הקבורה מאצל התורם עם חיות האיבר, וגם לטענת השרידי אש שמצוות הקבורה היא כללית על המת, לאחר שפקעה מצוה זו עם חיות הדבר, אין כאן לב של התורם הקודם.

עצם של נכרי שנשתלה בגוף ישראל, אסורה בשתילה נוספת כעצם ישראל שאסורה בהנאה, ולא גרעה מנוי המת שנאסר בהנאה.

הוכחנו בסברא שלכל הדיעות, לאחר חיות האיבר הנשתל, כשם שפקעה ממנו הטומאה ומצוות הקבורה, כך פקעה ממנו כל זיקת בעלות לתורם הקודם, ואין לו כל זכות על השתל שנתרם.

אדם עם כליה שתולה, דינו כאדם שלם עם כל האיברים, לפי שהכליה מתפקדת כחיה בלבו, ואינה מטמאת ופטורה מקבורה, ונחשבת כחלק מגופו, ואינו כאדם חסר איבר.

על אף שהשתלות הנועשית בידי אדם, גוררת בעקבותיהם שאלות והשלכות חמורות רבות, בפרט השתלת לב, בכל אופן השתלת לב, לא רק שמוותרת, אלא פעולה ברוכה היא להצלת חיי אדם, ואפשר לומר שגם זה נכלל בהבטחת הנביא "והוצאתי את

ה' והוא שירשו ממון מאביהם...
 אין כופין הקרובים אלא על הכל מוטל לקבץ:
 ו אין שומעין לו. מקום דליכא מילתא דמי: דמי:
 ששמו א אפורים בהנאה. דכמי ותקני
 עס מרס וליפין עס עס מעגלה
 ערופה מה עגלה ערופה אקורס עגלה קף
 ממ וכל מכריזו אקורס עגלה: ב דרומנה
 לאו מלתא היא כו'. עין מל"ס ס"ס מ"ב:
 ג ודוקא כשהם קשורים כו'. וסניס עסק
 דלפי קטטה עמוס ולינס קשורס אפורס
 אלא קטלין קשורין עס כלל דהייט דמלי
 מליכא מותרס ע"פ: ד פגורא לאהריר
 כו'. עין ט משוט טכנס למיה דחלי
 יתקרו מל"כ: ד במטה הנקברת עמו.
 כלומר עטקלין לויט עה לקטריס:

לבני משפחתו הראפילו האבן שנותנין על הקבר זה הוא
 שירשו (ג) ממוין (א) מאביהם:
 ג ואפילו מי שאין לו ממוין שצוה ואמר אל הקבורהו
 ו אין (ג) שומעין לו:
 שמה אסוד הנאה במת ובתברכיכו. וכו' ר' עקיבין:
 א אמת (א) (א) בין עובד כוכבים (ג) בין ישראל
 תברכיכו א אסורים (ב) בהנאה ודוקא שהזמינם לצרכו ותנבם
 אפילו עשאם לצרכו לאחר שמת לא נאסרו ב דהזמנה לאו מלתא
 הזמינם לכך בתחילה עדיין לא נאסרו:
 ב דינאי המת המחוברים בגופו כגון טאה נברית וכירצא בה אסורים
 כמו המת עצמו ג (הוקף (ג) כטס (ה) קשורס בעמות גופן אכל לין קשורס מוכר (ק) ממנו
 מפרטי פ"ק דערמין (ר) ולק מוכר לטול עננות ענדס על מניס ומילא סה) [ב] במה דברים אמורים
 בסתם אבל אם צוה שיתנו גוי גופו המחוברים בו לבנו או לצורך דבר אחר מותרים (א) אבל שערר
 ממש אפילו אם צוה עליו אסוד בהנאה: קנה עס מילתא ליהג
 נהין בעמיה ע"פ על פי ענמך דיה אן עערוטיס נלסירס
 ע"פ עסקל (ג) (טו):

ה סור מדברי סופי הלכות קטורין פ"ו ומסוסיס כלל ר"ג ומסו
 עסקלו עין הרבס פגוט (למירס ולל נכאל לכו מלל עסו:
 ו מילא ולל נכעסל סוסרין ע"פ מ"ו ע"כ ומכס סוסרין עסקל
 קטורס היל ולסוסיס רכ"כ סוסרס ע"פ מ"ו ע"כ סוסלס וסיס
 ומסוסיס: א מיישוס ומימנס סוסרין ע"פ מ"ו ע"כ סוסלס וסיס
 ע"כ: (ג) סוסוסיס סוסרין ע"פ עק"ס: ב עס וסוסלס וסיס
 לאו מילתא היא: ג מילתא דיד סוסרס ע"פ: ד עק"ס ע"פ מ"ו ע"כ
 ומה עמאס סוסרס על סוסרס ע"פ סוסלס מלל על מניס עמאס
 עס מניס ענר הסיס וקו כ"י עין סוסוסיס סוסרין ע"פ מ"ו ע"כ
 סוסרין ע"כ: (ד) עס מליקטס דיד עק"ס: ה מיישוס
 סוסרין ע"פ מניס ע"כ ומסוסיס ע"כ:

ג האם היו אביו ואמו מזוקקים עליו כלים ד מצוה לאחרים להצילין אם לא נגעו זה במטה הנקברת עמו: טג וסס הלין מינ במימקו וסס

סורי דהו
 ו אפורים. מלכנן עגורו
 עיד שיקברם עמו. כגון ע
 שנ א ותולין כו'. כסנ כ
 שנא (א) וי"א שא"צ:
 רעע גרשון אמר ל
 נפלוס דמיז יע לומרס ד
 סליס מהעליס וסס לומר
 עשינו לוסן סקן
 עמלין סמס עליס לקטר
 ד יכל המרבה כלים עי
 שנ דבריב
 א [א] אם רצו מת
 א (ה) ותולין מפת

גשר החיים

צב

ז וזלת געליו של המת נזהרין רבים שלא ללבשם. ולא משום איסור
 הגאה אלא מחששות אחרות (כנאמר ב' חסידים תנ"ד "שיש בזה חשש סכנה")².
 ח השינים התחתות באופן שהי' תולין אותן בחייו מדי פעם בפעם —
 לא נאסרו, בין שהן שינים של עצמות בין של כסף וזהב. (עמש"ש הב"ה, וראה
 בכור שור ע"ז כ"ט: ובשו"ת בנין ציון קי"ד ואחרונים ע"ה).
 ט אבל השינים התחתות באופן קבוע שאי אפשר להסירן אם לא עיי
 מבונה של הרופא — נעשו כשאר שיני עצמות של מת ונאסרו בהנאה. ואף שהן
 של זהב בטלו להגוף (ומז"ט אינן חציצה בחיי האשה לטבילתה).
 ואפילו בשינים המחוברות אם רק גלה דעתו שלא הקצה אותן לגופו לאחר
 מיתתו, כגון שאמד יתנו שיני הזהב לפב"פ, או שנהוג שם באותו מקום לחלצן
 לאח"מ ואין מנהוג להקצותן לאח"מ — לא נאסרו. (ומ"מ באשה כה"ג כשאמרה
 ינתנו שיני התחתות לאח"מ לפב"פ — אין שינים אלו נחשבות לחציצה בטבילה
 — כיון שבחיי אינן עשויות להתפרק).
 י גם מצבה ואבני קבר אף שנחצבו והוקצו למת כל זמן שלא ניתנו עדיין
 על הקבר לא נאסרו בהזמנה בעלמא. וכן ארון שנעשה למת להקבר בו (במקום
 שנוהגין כך) כל זמן שלא נתנהו בו לא נאסר, ומיד ששמוהו לתוכו ע"ד להקבר
 עמו — נאסר עולמית אף אם אח"כ פגוה מתוכו.
 יא במקום שאין קוברין בארון, כגון באה"ק, הביאוהו בארון מעיר לעיר
 מכיון שהניחוחו בו מלכתחילה ע"ד לפגותו ולא להקבר — לא נאסר.
 ואח"כ כשנפנה הארון עושיין אותו לתשמיש של מצוה, ובכל אופן לא

ישתמש
 בתוך
 אר"י
 נפנה ג
 (טוש"ע
 מכסת
 בח"ב
 פ"י ט
 סעי' ג

2 וראיתי בס' אח לצרה (צד 38) מביא מ"ס וילקט יוסף בשם הגאון ר' אלי פוסק שהמקור
 הוא מברכות (נ"י:) שאמרו שם "כל דשקיל שכבי מעלי בר ממסאנא וסגולא". ועם זה הביא
 בשם ס' משמרת שלום אבילות שהקפידא היא רק בנעלים שלבשם המת בשעת חליו (וכ"ש בשעת
 פטירתו) ולא בנעלים שלבשם בזמן שהי' בריא.
 ועכ"פ נראה שאם בזמן האחרון הלך בנעלים אחרים — הגה אותם הנעלים שלא לבשם בימיו
 האחרונים, בערך שלשים יום — אין חשש ללבשם. גם לפי מ"ש לעיל המקור מברכות — כל
 שלא לבשם בימיו האחרונים (בפרט שלשים יום) אין דעתו עליהו.
 עכשיו שמעתי מדינ"ם הגאון מוהרצ"פ שליט"א רב ואב"ד בפע"ק — שלדעתו נפל ס"ס
 בס' חסידים, ונשמט אות ה' וצ"ל "מנעל של מתה", והוא מבריתא דתולין (צ"ד). לא ימכור
 אדם סנדל של מתה (מפור בהמה שמתה מאל"י) מפני שני דברים א' כו' וא' מפני סכנה. ולפ"י
 אין כלל מקור למנהג שנוהרין מנעל של מת, דשם בס' חסידים נאמר ג"כ שלא יתן ולא ימכור
 סנדל מעור בהמה שמתה מאל"י.
 ועכ"פ יש לצרף סברא בודלה זו להחיר בנעלים שלא לבשם בשעת חליו ובמש"ל.
 יש לציין שבמשמרת שלום (ערך סכנה אות י"א) הביא ג"כ מהעצמות יוסף ועוד שהגיהו
 "מנעל של מתה" ומסיק ג"כ דלמעשה אם לא לבשם בשעת חליו יש להקל — ג. א.

לכבוד הרה"ג ר' צבי רייזמן שליט"א

עברתי בעיון על הקונטרס בענין השתלת שחלות. אני מצרף כאן תשובות הלכתיות בנושא פריון, שיש להן קשר לנושא זה.

לגופם של דברים, דעתי ברורה. אפרט:

א) שחלות שנלקחו מגופה של אשה אחרת, מאבדות את זהותן העצמית לאחר הוצאתן מן הגוף, ודין כפי שאמור בגמרא (בבא קמא דף מז.) לגבי ביצת תרנגולת: "פירשא בעלמא". כפי שביצה לאחר שפרשה מן התרנגולת אינה נחשבת כחלק ממנה, ועל כן תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה, כי הביצה לאחר שפרשה לא נחשבת לחלק ממנה, אלא כפרש בלבד – הוא הדין והוא הטעם בשחלה שפרשה, שאינה נחשבת יותר כחלק מגוף האשה אלא כאבר סתמי.

ב) שחלות מושתלות הופכות להיות אבר מאבריו של האדם המושתל. אבר זה נחשב כבשר מבשרו, כפי שהצלע שנלקחה מאדם, הפכה להיות חלק מחוה. אין שום נפקא מינה, אם השחלות מלקחו מיהודיה או גויה, מפניה או נשואה. לאחר השתלתן, הן מאבדות את הזהות הקודמת, ונחשבות כאבר מאבריה של האשה שבה הושתלו.

ג) יתר על כן, גם אם יתכן יהיה מבחינה רפואית, להשתיל שחלות של בעל חי בגופה של אשה – כפי שמשתילים מסתם של חזיר בלבו של חולה לב – אזי, נראה את השחלות הללו כאבר שלה לכל דבר, והנולד יחשב כאדם וכיהודי.

קיצורם של דברים: שחלה מושתלת נחשבת לחלק מגופה של האשה המקבלת, ודינה ככל אבר מאבריה. מותר להשתיל לכתחילה שחלה מכל אשה שהיא, והילד הנולד יחשב בנה של האשה שבה הושתלה השחלה.

כשם שברור לחלוטין, שאם הושתלו לב, ריאות, כבד וכליות בגופו של אדם – למרות שאלו אברים שהנשמה תלויה בהם – אין האדם נחשב לאדם אחר, אלא הוא אותו אדם, והוא אינו זקוק לגיור או לקדש את אשתו מחדש, כך האשה שהושתלה בה השחלה, נחשבת כאילו השחלה היתה מאז ומעולם חלק מגופה.

לדעתי, השתלת שחלה שונה מהשתלת ביצית. כאשר מדובר בהשתלת ביצית מופרית, אזי הושתל במעי האשה עובר מושלם שזקוק רק להתפתח בכדי להפוך מעובר לילוד. אולם גם אם תושתל ביצית בלתי מופרית, עדיין ניתן לומר שהביצית שהושתלה מהוה כבר חלק מושלם של עובר. חלק זה זקוק רק להפריה בכדי להפוך לעובר. לכן, יש מקום לומר שבעלת הביצית היא האמא האמיתית. האמא היולדת, סיפקה רק מדור ומזון לביצית המופרית, ותנו לא. בעוד שהאמא בעלת הביצית, היא זו שמביציתה התפתח העובר.

השתלת שחלה שונה מהשתלת ביצית. כאן מדובר בהשתלת דבר טרומי, שעדיין אינו ראוי למלא את תפקידו. רק לאחר שהשחלה תקלט אצל האשה המקבלת, ותתפתח שם, לביצית מושלמת- רק אז תהיה לה חשיבות של עובר. ההתפתחות הזאת נעשית במעיה של האשה המקבלת. ולכן רק היא תחשב לאמא.

בברכה לאורך ימים ושנים טובות
בבריאות הגוף והנפש לכולם
ובברכת פורים שמח
ובשורות טובות ישועות ונחמות:

שלמה דיכובסקי

מלעב העיגל, לבן צוין לחקן עיי
 סביב בית הקברות, שם מכתב
 יועיל צוין לפנות ואין שואה בית
 שם כפר הירצה קנים צוין לפנות
 בארמא בית סופן רח טקא ממה
 העני ידיו מקורו מתי.

מט

סופן לך

**בפרדש ושבתות על לשו
 שרונגמו ועופתי אם רז**

כיא אור גראשון תשכ"ה.

מכ"כ ידיו חרב הגאון הגדול ומ
 שלמה זטוי זון שלישיא.

הנה ברבר פירוש ושבתות ומ
 שבאנאקלמטרא התלמודית על

מלשון הקדש, וקובי, מלחמי וגישת
 מערק שיעובי אם הי כותבין את ה
 סוף מעום שפירשו שואה עוב אוח
 את עצמו שסמול, כא דאני איש
 עבודתו רז ו', דאי צדק כיג ש
 הוא פירוש בליח עובי כותב כיג
 רז ס"ח שפירש מיה על עובתו מה שח
 שבקיין ובדף מ"ה על שבקיין שח
 ומלשון תנ"י בדף ל"ב ראה על ג'
 מערק חורגום על ירא דאל תעובי
 תנאך שם ג' מעמים לא תשבעני ל

וכן ברוב המקומות ואין מפק ביה
 אוקלסו על עוב תעוב עם מי מש
 דלבן עלתי וכן שם ביהונם יב"ע
 והעניגם על שבקיות שנתבין בגמ ימו
 משלה את עצמו דואה ממש פירוש אח

ובכתיבת עובתו מה, לא קשה כלו
 ורש"י דמשק הוא רק מבין שלא
 זה משום דגם כיון דגמי נהו לכתיב
 גז וכן השמרת כדאיתא בדף מ"ח
 ארמית משום שכן הי רגלין לרבו

ולענין לחוש לשיבת הרמב"ם מבי' מגניחה
 ה"ב דמבר איני שומע איני יביל למכור קרקעת
 אף שבאלו דשומע ואינו מבר כח בתיג שם ריביל
 לפיכך גם ליקטוה, ויש אחרים שסב"י אימיה
 שגם לכל חרבים איני שומע הוא כיון, ורש א"ע
 שרבר משום שלא גייס בגימין דף י"א מבר
 איני שומע שיהא כקמא, אבל תא א"א לוי כן
 רבפי' מאישות וכו' כח, ורמב"ם במירוש שרבר
 איני שומע, הוא כל אדם, ובס"ד פתרות ה"ר
 כתב גם בברבר, איני שומע שרש מני תרבה
 שאני יביל להשמיע לאוני איני חרם לכתולה ואם
 חרם תרומתו תרומה, ר"י נבי מפרש שריע נקמח
 ובפי' מעותו ה"א כח בברבר ואינו שומע ושומע
 איני מבר רליקון ראה מעולה ודעמם בגמא אר
 מסולין משום מפתח ולא פיי כהנא והשום שרין
 שיהיה ראי לשומע חריגים תהיה עייני, ור"י בכל
 אלו חרבים מפרש שאינו שומע אם הוא מבר
 הוא כקמא, דאי כותבין לומר כהנהי מינו לר"ח
 סב"כ שרש לכתובת עיקעת איני כקמח משום
 דלמבר קרקעת בעיני חריגות וכו' שאני שומע
 איני חריג איני יביל למכור קרקע עייני, ולמה
 שכבתו הוא חלק משום וכו' שומע ור"י חז
 השמין חקליל שריי לענין חרע שלכן אי שרבר
 שיש לו והחברות אף שושלים החסין לחות ב"ר
 קמח, מ"ב לא קשה בו גם חריגות שרבר למירת
 קרקע, אבל כשהוא שומע ור"י אין בו שום חרין
 וקליל כמה ומה שאני מבר אין כהן שום שיבת
 לחמה ולענין חרע אלא הוא מחלה חסין באר"ם
 אר"ם שאין שייך לקליל חרע ולכן אימא גם
 והחריפות שיש לעקא ויביל על למכור קרקעת.
 והרובי חר"ם נמי החוין כהנהי עליו בנהי שם
 והרובי ממש לא מברן קרקען מה סיבן הוא
 יש לבדוק דאלי בג מבר שמקלל חרע, הוא
 באינו מבר שומע צ"ד בדיקה ובח גם חריגים
 מרה דואה כקמא ורבי וכו' ומשמע שביע
 חר ב דואה לא חילק כוח בשאר דניגם, ולכן למשה
 דוא אין לחוש לז בכל חרבים הוא כקמח גור
 לבר מכתבת קרקעת לחריגים.

ובקברות שמתבאין מים ור"י מפרש בע"ע
 סופן ש"ג מעי' א' שמתר לנתוח משם, ור"כ כיש
 שאין לקבור לכתולה במקום שיש לחוש שיכנס
 לשם מים, ואין בפלאטיק הוא ר"כ ור"א ב"ר
 וגם אמשר שפלאטיק יעבד העיבול שזה דואי אין
 לפנות, דוא מצינו שיתר טוב שיתעבל תפטר מה

העני ידיו מקורו בטון ערובי,
 משק פוינשטיין

סופן לך
 ע"פ

**בענין ריש שמובר עיי שדורקל
 לשמוע במבונה שבאוניו**

י"ד תמו השליא.

מע"כ יד"י מתי' חרב הגאון המפורסם מור"ר
 בצלאל ראקאו שלישיא ונאכ"ד גיימטוה במדינת
 ענגלאר.

ברבר אור שגלר חרש בלי כח השמיעה ומפילא
 גם לא רבר ואור שגלר חרש ב"ר חרשין אוניו
 מבונה שמיעה ועיי'ן שומע חיסב אף מה שרברין
 בחרז אור ועיי'ן למר גם לרבר אן אין חרין רברין
 כל כן ברור, אם יש לו רין פקח כמו מבר ושומע
 כי אולי שמיעה עיי' מוכנה הוא כשמיעה עיי' מין
 הצורה שמתרין באר"ע מימן קי"א מבר שמתש
 שומע, ואלי נחשב אינו שומע ומרבר שואה כקמח
 אך להרמב"ם יש שסברין דואה כדמס', ואלי נחשב
 שומע ואינו מבר שרברע ור"י כקמח.
 נתבן לע"ד ריש לו דין מרבר ואינו שומע
 שואה כקמח דנהה מבין שתרמב"ם מפרש בפירוש
 לורמות מ"א מ"ב שמתב האלמות היא חרשית ור"י
 סובר שאין שליבא שום כח מחלה שלא ויכל בשביל
 זה לרבר מ"ב הוא ברין ור"ש רלא מבר ולא שומע.
 מוכרחין למר דעיקר השיבות לדעת להחשיבו אינו
 כן דעת הוא מה שאינו שומע משום רכח השמיעה
 הוא כמות שחמא מפילא לקליל בדעה, אן כיון שאין
 זה לקליל גרול במח לכן אם היי מרבר, שהיה שייך
 שיהיה לו התחברות עם ב"ר, היי פשלים חקליל
 והחסינן שנתקשה לו בדעתו, אבל כיון שאינו מבר
 מפילא ואין לו התחברות עם ב"ר, נשאר מפילא

אף שיש מקום לומר רבין ששומע עיי מבונה
 דלקמרי הוא החרח שיש לו בעצם קמח כח שמיעה
 שאלי אין זה לקליל גרול לשמיעה ב"ר חרש, אבל
 לא מכתב זה מדחויגן רלא היי פקח לגו כורש
 שמת יש לו בעצם כח שמיעה אן שלא ידענו צוח
 אר שישמע למעשה אלמא דאין זה כלת אלא
 רמב"ן דמקלילא שמיעה כל כן שאינו שומע אף
 כשמרברין לו בקול רם ואף לא עיי הצורה חספי
 שפירור הדבור רק לו הוא מרת חקליל במח
 שמקליל את הדעת כשלא יהיה גם מרבר, שלכן הוא
 ב"ר אינו שומע, אבל כיון שמרבר אי שומע עיי
 מה ששמע במבונה נמי ע"כ, וא מרבר יש לו
 והתחברות עם ב"ר, שזה שלי'א, הצורה שלכן ריגו
 כקמח רמבר אינו שומע.

אבל לא מכתב להחשיבו שומע כהא רשמייה
 כשמרברין לו בקול רם וכוא רשמייה עיי הצורה
 רשומע שכל עיי'ן חרע נידונן כפי שראוי ושמיין
 בעצם לא עיי'ן מבונה וכדומה וכו' שריגם שלא
 נרא לעין אלא עיי'ן רבר חגוריל שאינו כלה דוא
 בל חריג שאדם שחף לחבו הוא מלא מרביע
 כאלו שרשיא מיקראין עיי'ן ספאקציוו חגוריל
 ע"ד אף טמיים ויחר הן גראים ואין שום אימר
 כזה, וכמו כן מה שגראה, הפקח באת בחולין
 ומוחזק עיי'ן ספאקציוו ולא נראה לעין בעצמו לא
 נחשב הפקח וכשר, וכדומה הוא בהרבה ענינים, ולכן
 גם מ' שאינו שומע אלא עיי'ן מבונה כיון שאינו
 שומע בעצמו אין להחשיבו לשומע, ור"י לשומע
 כשמרברין בקול רם דוא רדאי בהשגיחה שומע.
 דאיכות השמיעה אינו שח לכל אדם ולא נאמרת
 מדה לזה, ולכן אם אן שומע אף רק לקול רם נמי
 הוא ב"ר שומע ובשמייה עיי'ן הצורה כיון שחמא
 רבר חספין וגם ששמיעה עיי'ן זה אינו דבר מחדש
 אלא ממשות שפירור הדבור רק לאנו מבר מרביע
 ד"כ הוא שכלל מבניות השמיעה, מאור שלא כל
 אדם שרין ואר ששומע נחשב שומע אפילו כא
 בקוש גדול, אבל מבונה עיי'ן עלקמרי שחמא שמיעה
 רכח מחדש אין להחשיבו לשומע מאור דאני שומע
 כלל בעצמו.

אין שום מקום לומר רבין ששומע עיי מבונה
 דלקמרי הוא החרח שיש לו בעצם קמח כח שמיעה
 שאלי אין זה לקליל גרול לשמיעה ב"ר חרש, אבל
 לא מכתב זה מדחויגן רלא היי פקח לגו כורש
 שמת יש לו בעצם כח שמיעה אן שלא ידענו צוח
 אר שישמע למעשה אלמא דאין זה כלת אלא
 רמב"ן דמקלילא שמיעה כל כן שאינו שומע אף
 כשמרברין לו בקול רם ואף לא עיי הצורה חספי
 שפירור הדבור רק לו הוא מרת חקליל במח
 שמקליל את הדעת כשלא יהיה גם מרבר, שלכן הוא
 ב"ר אינו שומע, אבל כיון שמרבר אי שומע עיי
 מה ששמע במבונה נמי ע"כ, וא מרבר יש לו
 והתחברות עם ב"ר, שזה שלי'א, הצורה שלכן ריגו
 כקמח רמבר אינו שומע.

לרש"י לומר שהוא סוף חרש כמקם שיש לחוש
 לשמא חילשו המורגמים משום דבשני עדים אין
 חששין לבריה הוא מבר כמקם האורח ומקום
 חר"ד לא היה לו לסוף בדין משום וגם אר"י מבר
 רגם עיי'ן מורגמן יבליין לפשות חר"ד לכן מ'
 שנתחשש שלא נחשב כמעיון לפני תכ"ד ומפילא
 מסולין משום עצמ"ע.

העני ידיו מקורו בטון ערובי,

משק פוינשטיין

סופן לך
 ע"פ

**בענין ריש שמובר עיי שדורקל
 לשמוע במבונה שבאוניו**

י"ד תמו השליא.

מע"כ יד"י מתי' חרב הגאון המפורסם מור"ר
 בצלאל ראקאו שלישיא ונאכ"ד גיימטוה במדינת
 ענגלאר.

ברבר אור שגלר חרש בלי כח השמיעה ומפילא
 גם לא רבר ואור שגלר חרש ב"ר חרשין אוניו
 מבונה שמיעה ועיי'ן שומע חיסב אף מה שרברין
 בחרז אור ועיי'ן למר גם לרבר אן אין חרין רברין
 כל כן ברור, אם יש לו רין פקח כמו מבר ושומע
 כי אולי שמיעה עיי' מוכנה הוא כשמיעה עיי' מין
 הצורה שמתרין באר"ע מימן קי"א מבר שמתש
 שומע, ואלי נחשב אינו שומע ומרבר שואה כקמח
 אך להרמב"ם יש שסברין דואה כדמס', ואלי נחשב
 שומע ואינו מבר שרברע ור"י כקמח.
 נתבן לע"ד ריש לו דין מרבר ואינו שומע
 שואה כקמח דנהה מבין שתרמב"ם מפרש בפירוש
 לורמות מ"א מ"ב שמתב האלמות היא חרשית ור"י
 סובר שאין שליבא שום כח מחלה שלא ויכל בשביל
 זה לרבר מ"ב הוא ברין ור"ש רלא מבר ולא שומע.
 מוכרחין למר דעיקר השיבות לדעת להחשיבו אינו
 כן דעת הוא מה שאינו שומע משום רכח השמיעה
 הוא כמות שחמא מפילא לקליל בדעה, אן כיון שאין
 זה לקליל גרול במח לכן אם היי מרבר, שהיה שייך
 שיהיה לו התחברות עם ב"ר, היי פשלים חקליל
 והחסינן שנתקשה לו בדעתו, אבל כיון שאינו מבר
 מפילא ואין לו התחברות עם ב"ר, נשאר מפילא

אף שיש מקום לומר רבין ששומע עיי מבונה
 דלקמרי הוא החרח שיש לו בעצם קמח כח שמיעה
 שאלי אין זה לקליל גרול לשמיעה ב"ר חרש, אבל
 לא מכתב זה מדחויגן רלא היי פקח לגו כורש
 שמת יש לו בעצם כח שמיעה אן שלא ידענו צוח
 אר שישמע למעשה אלמא דאין זה כלת אלא
 רמב"ן דמקלילא שמיעה כל כן שאינו שומע אף
 כשמרברין לו בקול רם ואף לא עיי הצורה חספי
 שפירור הדבור רק לו הוא מרת חקליל במח
 שמקליל את הדעת כשלא יהיה גם מרבר, שלכן הוא
 ב"ר אינו שומע, אבל כיון שמרבר אי שומע עיי
 מה ששמע במבונה נמי ע"כ, וא מרבר יש לו
 והתחברות עם ב"ר, שזה שלי'א, הצורה שלכן ריגו
 כקמח רמבר אינו שומע.

אבל לא מכתב להחשיבו שומע כהא רשמייה
 כשמרברין לו בקול רם וכוא רשמייה עיי הצורה
 רשומע שכל עיי'ן חרע נידונן כפי שראוי ושמיין
 בעצם לא עיי'ן מבונה וכדומה וכו' שריגם שלא
 נרא לעין אלא עיי'ן רבר חגוריל שאינו כלה דוא
 בל חריג שאדם שחף לחבו הוא מלא מרביע
 כאלו שרשיא מיקראין עיי'ן ספאקציוו חגוריל
 ע"ד אף טמיים ויחר הן גראים ואין שום אימר
 כזה, וכמו כן מה שגראה, הפקח באת בחולין
 ומוחזק עיי'ן ספאקציוו ולא נראה לעין בעצמו לא
 נחשב הפקח וכשר, וכדומה הוא בהרבה ענינים, ולכן
 גם מ' שאינו שומע אלא עיי'ן מבונה כיון שאינו
 שומע בעצמו אין להחשיבו לשומע, ור"י לשומע
 כשמרברין בקול רם דוא רדאי בהשגיחה שומע.
 דאיכות השמיעה אינו שח לכל אדם ולא נאמרת
 מדה לזה, ולכן אם אן שומע אף רק לקול רם נמי
 הוא ב"ר שומע ובשמייה עיי'ן הצורה כיון שחמא
 רבר חספין וגם ששמיעה עיי'ן זה אינו דבר מחדש
 אלא ממשות שפירור הדבור רק לאנו מבר מרביע
 ד"כ הוא שכלל מבניות השמיעה, מאור שלא כל
 אדם שרין ואר ששומע נחשב שומע אפילו כא
 בקוש גדול, אבל מבונה עיי'ן עלקמרי שחמא שמיעה
 רכח מחדש אין להחשיבו לשומע מאור דאני שומע
 כלל בעצמו.

אין שום מקום לומר רבין ששומע עיי מבונה
 דלקמרי הוא החרח שיש לו בעצם קמח כח שמיעה
 שאלי אין זה לקליל גרול לשמיעה ב"ר חרש, אבל
 לא מכתב זה מדחויגן רלא היי פקח לגו כורש
 שמת יש לו בעצם כח שמיעה אן שלא ידענו צוח
 אר שישמע למעשה אלמא דאין זה כלת אלא
 רמב"ן דמקלילא שמיעה כל כן שאינו שומע אף
 כשמרברין לו בקול רם ואף לא עיי הצורה חספי
 שפירור הדבור רק לו הוא מרת חקליל במח
 שמקליל את הדעת כשלא יהיה גם מרבר, שלכן הוא
 ב"ר אינו שומע, אבל כיון שמרבר אי שומע עיי
 מה ששמע במבונה נמי ע"כ, וא מרבר יש לו
 והתחברות עם ב"ר, שזה שלי'א, הצורה שלכן ריגו
 כקמח רמבר אינו שומע.

הוכרז יוסף שבמ"ה שם סקיד שאולי יסדיה או יכשלו אכדיו בדרך דאי לא שייך לחוש באלעזר, ולכן ראית האור שמה מאלעזר הכהן שהובילוהו להקבר בבבבת פינתם בנו אינה ראייה כדכתבתי בספרי אגרות משה חיורר סימן דל"ח.

והגני יידידו מוקדיר.

משה פיינשטיין

סימן קח

בקריאת המגילה ע"י מיקראפאן

מע"כ הרב הגאון המפורסם מהר"ד חיים רובער יגובע"ג שליט"א הגאב"ד והאנקאווער.

הנה בדבר קריאת המגילה ע"י מיקראפאן קשה לומר בזה הלכה בודיה כי לא נתברר כראוי איך נשמע ע"י זה ע"י אנשים הראוי לסמוך עליהם. ולכן אין ראוי לקרא המגילה שישמעו ע"י המיקראפאן ועד עתה במדומני שלא נשאלתי על זה לומר בזה הלכה ואינו זוכר כלל מה שכתוב בתרי"ה בשם רב צעיר אחד שאמרתי שאין למחות בידם.

אבל מה שפשיטא לית לכתרי"ה שאין יוצאין בשמיעה ע"י מיקראפאן מטעם שהוא כמו ששומע מאזני בר חיובא לפ"מ דאומרים המומחים בסיכו של מיקראפאן שלא מציא ממש הקול של האדם המכרז אלא הו' הברה בעלמא ולא רק כתרי"ה בלשונו דאין שייך זה לקול הברה שבמתני' דרי"ה דף כ"ו שהרי הכא נשמע קול חוק וברי"ה אך כוונת תרי"ה היא שאומרים שנשמע קול אחד שנברא מקולו ולכן שייך דמיונו לנשמע מלאו בר חיובא דקול הברה לא שייך ללאו בר חיובא. הנה לדידי מסתקא טובא אף אם נימא שזאתא כאמירת המומחים שלא נשמע קול האדם אלא קול אחר שנעשה מקולה מטעם שכ"ח שעכ"פ רק כשהוא קורא נשמע הקול יש לחוש"ב זה כשמיעת קולו ממש דהרי כל זה שנשמע אישה קולו ממש. ומנין לנו עצם כח השמיעה איד הוא שאולי הוא ג"כ באופן זה שנברא איהו דכד באידי ומגיע לאזנו. וכן מסתבר לפי מה שאומרים חכמי הטבע שהקול יש לו הלך עד האוזן וגם יש קצת שיחור זמן בהלכו, ומ"מ נחשב שהוא קול האדם

לכן אפשר שגם הקול שנעשה בהמיקראפאן בעת שפדבר ששומעין אותו הוא נחשב קולו ממש וכן הא יותר מסתבר. וז"ל לא כדור הרבר מה שאומרים שהוא קול אחר. ומטעם זה אפשר אין למחות ביד אלו שדוצים לקרא המגילה ע"י המיקראפאן מצד הולכתו וקלקול למצות אחרת שהוא לשומר וקריאת התורה בשבת וי"ט אי אפשר לבא מה דהא אסור לרבו במיקראפאן בשבת ויום טוב ובמצות רבו שבחול אם ג"כ יקרא במיקראפאן זה אם אין למחות במגילה כ"ש באלו.

אך מ"מ כיון שלא בדרך להיתר וזה ענין חדש. בכלל יש למחות כדי למנוע פלדוף אחרי חושות אחרות שלהטעים בזה במדינות אלו כמו שכתב בתרי"ה.

יידידו מוקדיר.

משה פיינשטיין

סימן קפ

באחד שאכל כוית מוזנות ושתה יין חצי שיעור אם יזכיר על הגפן

כ' מרחשון תשכ"ד.

מע"כ יידידו מהר"ד אשר אנשיל הלוי יוגר"ח שליט"א.

בדבר אחד שאכל כוית ממיני מוזנות ושתה יין חצי שיעור אם יזכיר על הגפן בברכה אחרונה. הנה יוכל לברך ואין בזה משום הפסק. ודגולה מזו סובר ה"ח סימן ר"ח ס"ק י"ט דאף בשתת ספק אם הוא יין או שאר משקה דיוסיף גם על הגפן כשאכל או"כ מיני מוזנות כיון שאין כאן בריכה לבטלה. ובהו פליג דרמ"א משום דאולי אין שייך פה שם גפן כלל כדאיתא במ"ב ס"ק"פ. אבל בפחות מכשיעור ששייך שם גפן לבריע יכול להוסיף. וממילא טוב להוסיף. ואם שתה יין כשיעור כוית דהוא שליש רביעית כדאיתא במ"ב סימן ד"י ס"ק י"א שהוא ספק שטא מבדכין על כוית כדאיתא שם בש"ע ס"ק"א א' מהתיב להוסיף.

בהפסיק בין של יד לשל רא ישיד ובאמן על ברכת ת

ובין תפילין של יד לשל ראש אסור ל אמן יהא שמייה רבא וקדושה וברו לו לשמוע ולכין למה שאומרים כמפורש סע"ד י. ואם הפסיק וצנה מחלוקת הפוסק סק"ח אינו מברך שנית על תפילין של לתניה ולהפריא ס"ק י"ו חוה ומבדק. ו דלאו שאין מברכין על של ראש בלא ה לברך אף בהפסק עניית אישיר וקדושה וכו שהם דעת ר"ם כדאיתא במחנה"ש וכן ס"ק ל"ו. אבל למתנגדי שגם בלא הפ על של ראש על מצות ובסח מברך על שתיים לא יצטרך לברך שתיים בהפסי וקדושה וברכה משום דלענין בר' לתע ראש יש לנו בזה גם דעת ה"ט. א. על המברכים דלעולם אין מברכין שתי של ראש. ועיין בבאור הלכה ד"ה אם ש מצויה שבהו אף לדין לא יברך כ"א ואין אצלי הספק אבל נראה שזהו טעמו. אמר על ברכה הוא הפסק וצריך לברך למנ כמו שיתא בעלמא. ואף אמר על ברכת חברו גמי מסתבר כדובר שמואל שרע"ט כי מסיק כמותו דהוא הפסק וצטרך לג דטעם הפריא שהביא הוא טעם קלות ממברא בלא ראייה ולכן אין להתשוב זה לענין ברכה שהפסק הוא להקל.

ובדבר דיו אם הוא הציצה לנטי"ה בסימן קס"א סע"ף כ' דלח אינו חוצץ. ו אף שנזכר איהו מצאה שחזרית ואף ש שתמים מגיעין לגופו דרך דיו הלוח האם הוא הציצה וצריך תחלה להעביר תדיו ב קדם הנטילה. ואם נשאר רק פראת הדיו אינו חוצץ כדאיתא בש"ד י"ד סימן קכ"ו וכן הוא במ"ב ס"ק י"ד שכן בדיו ובין ב נשאר רק חוה"ט בלא ממשות בעין אינו ו לצאת בכמוי פלאסטיק על הכובע בש ומבאר זה בספרי אגרות משה על א"ח ס

יידידו

אך בהערה 4 שם כתב: "לאחר שכבר נרפס מאמר זה נודמן לי לדבר עם מרן בעל החזו"א וצ"ל ואמר לי שלדעתו אין זה כ"כ פשוט, ויחכן דמיון שהקול הנשמע נוצר ע"י המדבר וגם הקול נשמע מיד כדרך המורכבים "אפשר" דגם זה חשיב כשומע ממש מפי המדבר או החוקק, וכמדומה לי שצריכים לומר לפי"ד דמה שאמרו בגמ' אם קול הבריה שמע לא יצא, היינו מפני שקול הבריה נשמע קצת לאחור קול האדם משא"כ בטלפון חם - קול, ולפי"ד הוא חידוש גדול מאד ואין אני מבין אותו."

הרי לן דאף שודאי ידע מרן החזו"א את מהות הכלים מ"מ נטה לומר דיוצא די"ח בשמיעה על ידן, וצ"ע להבין שיטתו. וכך חזינו גם בשו"ת אגרות משה (ארי"ה ח"ב סימן קי"ח חז"ו סימן קכ"ט) דאף שכתב דאפשר שאין כאן קול אדם ממש מ"מ נטה לומר דשפיר יוצא די"ח במקרא מגילה אלא שלמעשה הסיק דיש להמנע מחזרות ע"ש.

וכבר תמה הגדו"ש בדברי החזו"א וכתב שאינו מבין דבריו. והנלענ"ד בעומק הדברים, עפ"י יסוד גדול ומהודש בגדר שומע כעונה שכתבתי במנחת אשר במדבר (סקו סימן י"ג), דיטור גדר זה אינו ב"הלכתא" גרידא שחידשה תורה, אלא במהות ענין הדיבור, והלא הדיבור והשמיעה שני

צדדים המה של מטבע אחד וכרוכים יחד מן השמים, ואין כל חפץ לזה בלא זה. כל ענין הדיבור אינו אלא כדי להשמיע דברים לשומע ראי"כ אין בין הרהור לדיבור ולא כלום.

והוא שאמר חכמים שהשומע כעונה בכל מקום, ואין הכוונה לכל דברי התורה, אלא בכל מקום במצאות החיים, וכדילפינן כל עיקר הלכה זו דשומ"כ מהכתוב (מלכים ב' י"ב) "את כל דברי הספר אשר קרא מלך יהודה, וכי יאשיהו קרא, והלא שפן קראן דכתיב ויקראתו שפן לפני המלך, אלא מכאן לשומע כעונה" (טובה ל"ה ע"כ). הרי דילפינן דין זה מקריאה של רשות ולא מקריאה של מצוה, וע"כ דבמצאות החיים הקריאה והשמיעה אחת הן, וכך גם בדברי תורה.

וכיון דאתינא להכי יש מקום לומר לגבי כל המכשירים הנ"ל דאף שכבחינת המדע אכן אין זה קול האדם, מ"מ כיון שהקול דומה להולותין לקול המדבר והוא מייד (לאפוקי הקלטה שמשמיעים לאחור) ואין השומע מבוין כלל בין קול זה לקול המדבר אליו, אף בזה אמרינן שהשומע כעונה.

אמנם עדיין דברי חידוש הם אלה, אך מ"מ כך נראה כדעת מרן החזו"א והאגרי"מ, ויש לדבריהם מקור גדול בסברא, דדיק בעומק הדברים ופשוטותן. [שיעור שבועי פרשת בשלח תשס"ז]

כאשר שאלני
שבט ט
כשבת יום טוב
קדוש, האם יאמר
כיון שנתחייב לה
קודש לחול, או
י"ט הוא ולא י"ז
דאין יאמר
והביא שבספר
בשם כ"ח
שיאמר הכתוב
ועוד דאית ב"ב
ד"ס ח"ב
דמסתבר שצ"ח
לקדוש. הרי לך
מרן חזקת
אלישיב וצ"ל
ואני הקטן כפי
כתב הבק
דמי שהתענה
במצ"ש ודי"ה
שיאמר המברל
שאין הכולה
שבין קודש לחול
ללא שום מקד
הבק

הרב נחום אליעזר רבינוביץ

השימוש בשתל קובלארי

ראשי פרקים

- א. אופן פעולת השתל הקובלארי
- ב. מומצא ההלכתי של בעל השתל
- ג. תאם השימוש בשתל נחשבת כשיעור
- ד. קיום מצוות התלויות בשמיטה
- ה. שימוש בשתל בשבת
- ו. חלוקה, כינוי וטקסול

2. החלפת הסוללות
3. המיקרופון המסודר לשתל
- נספח: תהירות מכון יצומתי לשתל קובלארי ולמכשור FM
1. שרת קובלארי
2. צידד FM

א. אופן פעולת השתל הקובלארי¹

לפני למעלה משלושים שנה הושגה לראשונה באוזן של הרש מכשיר המאפשר לו לשמוע, על אף שיש לו לקווי באוזן הפנימית המונע מרשמי הקול לעבור למוח. שלא כמו מכשיר השימיעה המשמש כבדי שמיעה, שהיה שכיח עוד באותה תקופה, השתל מיועד לסגור אוכלוסייה שונה, ופעולתו שונה לגמרי.

מכשיר השימיעה הרגיל הוא מגביר קול. כלומר, אדם שחוש השימיעה שלו נחלש אבל הוא עדיין שומע כאשר הקול חזק - משמע לו המכשיר קול בעוצמה גדולה ישירות לאוזן. פעולתו של מכשיר השימיעה הרגיל זהה לפעולתו של כל המקול חשמלי: המכשיר קולט את גלי הקול החלשים, ממיר אותם לגלי חשמל, והללו מרעידים ממברתה המוציאה גלי קול מוגברים, אשר נקלטים באוזן המסוגלת לשמוע קול חזק.

השימיעה הטבעית מתבצעת כאשר גלי קול מרעידים את תוף האוזן. מאחורי התוף, בתוך העצם, מצויים תאים הנוגיים כמו סניבים או שערות, הממירים את תנודות התוף ליברויים חשמליים, ואלו מועברים דרך עצב השימיעה למוח. השימיעה אינה מתרחשת אופיא בתוך האוזן, אלא באחד מאזורי המוח.

ישנם אנשים, בעיקר הורשים מלידה, שאינם מסוגלים לשמוע כלל, אפילו קול בעוצמה גבוהה. בגלל פגיעה באוזנם הפנימית של אנשים אלו, תנודות תוף האוזן אינן מומרות לגירויים חשמליים, וממילא העצב אינו מעביר למוח שום תחושה שיכולה לתיתרגם לקול. הורשים כאלה נקלטים לעיתים לתערוך בשתל קובלארי (=השתלול), המוליך את האוזן הפנימית הפגועה. השתל הקובלארי מושתל מעל האוזן, ומחובר אליו מיקרופון זעיר. המיקרופון קולט גלי קול. ממיר אותם לגירויים חשמליים, וגירויים אלו מועברים באמצעות השתל ישירות למוח. כך "עוקף" השתל את האוזן הפנימית הפגועה, ואת האדם נכרך לשמוע קולות ולזהותם ככל אדם אחר.

1. לתיאור מורחב של התליך השימיעה ועל הפעולה הטכנית של השתל, עם תצלומים - ראו מאמרו של ד"ר עיראל ברמתי, "השתל הקובלארי והגדרת החרש בהלכה", תחומין כד (תשס"ז), עמ' 173 ואילך. תודות למר יובל ריימן, קלינא תקשורת, שסייע לי בהגנת התודים הטכניים של פעולת המכשיר.

4. יאכן, דברר במכשיר שמיעה רק משנה את עוצמת הורם, ואילו דברר בשתל קובלארי סוגר מעגל השמיעה ופותחו הליפות. אבל כבר כתב הרש"י אוריב ביחס לפגמת מקרר בשבת מנת-שלמה סוגר מעגל השמיעה ענף 6, שאף לדעת החוה-איש, שסוגרת מעגל השמיעה ופתיחתו אסורים בשבת ובנה וסותר, "אפשר שכל זה דוקא בשבת שעושה את עיקר החיבור של המקרר עם רשת הורם... [אבל] כיון שלאחר זמן מועט הוא נפסק מאלין, ומצא שכל כינוי הוא רק לשעה פורדא... לא מסתבר כלל לומר דבכל פעם שהמקרר מתחיל לעבד חשיבו שרורה והשגה...".

הוא אומר: לא קול רגיל היה זה, ולא בשימיעה רגילה שמע אותו משה, ובכל זאת המקרא מכנה זאת בשם "שימיעה"².

למעשה, דברי הנביאים מלאים משימוש זה של לשונות שמיעה וראייה. כך מתאר יחזקאל (ג'): "ותשאני רוח ואשמע קול רעש גדול", ולאחר מכן (מ"ב ואילך): "במראות אלוהים הביאני אל ארץ ישראל... ודבר אלי איש - בן אדם, ואח בעיניך ובאוזניך שמע ושם לבך אשר אשר מראך אוזניך". כלומר - השימיעה, כמו הראייה, האמתית, מתבצעת במוח והיא התליך שכלי. וכך מסביר רבנו הגדול (מרדכי-דבסביס א, מ"ג), שלפיכך ניתן על דרך המשל לייחס לבורא ית' ראייה ושמיעה: "יהמטרה והכוונה ביותם חושים אלה ליה על דרך השאמלה היא לזרורת שהוא משיג את מעשיו, והשמיעה והראייה מספיקים לך... כפי שאומר... (משנה אבות ב"א): דע מה למעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת". אמנם באדם פעולות הראייה והשמיעה זקוקות לכלים גשמיים, העין והאוזן, אבל תכלית הפעולה היא במוח והיא שכלית בלבד. כדרכנו למדנו, שאם ניתן להחליף את כל הנוף - העין והאוזן - בכלים אחרים ולהגיע לאותה השגה או אפילו ליותר לגמרי על כלים גופניים, כגון במראה הנבואה שמוע ישירות אל השכל - הרי זו שמיעה או ראייה מעלייטא, כמו שטאמר "ראה בעיניך ובאזניך שמע" והכלל היה במראה הנבואה.

ז. קיום מצוות התלויות בשמיטה

מעשה עלינו לברר, האם המצוות התלויות בשמיטה מחייבות שחשומע ישמע במוחו לבד, ואין חשיבות למקור הגירויים המגניעים אל תפוחת. או שמא צריך שיהיה בן אדם השימיע את הקולות.

ברור שבהלכות שופר מדאורייתא, וכן בהלכות מקרא מגילה ותפילה צביבור מדרבנן, יש דרישות גם מהמשמיע - כגון שאין יוצאים ידי חובה בשימיעת קול שופר של תוקע שאינו בר חיוב בעצמו או שאינו מתכוון להוציא את השומע (רמב"ם, הל' שופר ב"ב-ז). ואין צריך לומר שאין יוצאים בשמיטת קול הקלטה של תקיעת שופר, שהרי אין בשערת תוקע כלל ואין קול של שופר יוצא עכשיו. וכן אין יוצאים בשמיטת קול הברה של תקיעה, אע"פ שהחברה היא גלי קול חוזרים הנשמעים באיחור, שהם תולדה של גלי הקול יציאה מן השופר ומהאזן (שם א, ח). אולם אם התוקע הוא בר חיוב ומתכוון להוציא את השומע, וקול השופר הכשר נקלט במיקרופון הממיר את גלי הקול לגלים אלקטרו-מגנטיים המועברים באמצעות השתל הקובלארי לאוזן השמיעה שבמוח, ובכך האדם שומע את קול השופר ומהאזן אותו בבאבג - לפת שלא יצא יד: חובתו: הלא אין כאן שום קול אחר, ולא נוצר פה שום קול אחר לא מוגבר ולא יחלש. המערכת השמיעית שבתוך האוזן, שאינה תקינה, הוחלפה במערכת מושתלת הפועלת באותו אופן, וסוף התחליף זהה לחלוטין למה שקורה באדם שאוזנו פועלת כראוי.

ככל הדברים האלה מוכח גם לעניין יציאה ידי חובה שמיעה קריאת המגילה ואף ליציאה ידי חובת ברכות מצוות. אם הקורא, הישיץ המבדק הם בני חיוב ומתכוונים להוציא, והשומע מתכוון לצאת - והאיל וגלי הקול הומרו לגירויים חשמליים הפועלים על איזור השימיעה במוח, נמצא שחשומע בעל השתל שמע באותה מוכנות ששומע בה אדם בעל אוזניים תקינות, וכאשר המצוות מתקיימות בצבור, הרי אותו אדם שומע

3. [ומעין זה דברי החוה-איש באשר לשימיעת מגילה דרך מיקרופון ומקול, כפי שמעיה הרש"י אוריב (ש"ת) מנת-שלמה ר"ח ס"ו, ע"פ ע"ה, ח"ט, ע"ה 15: יסדמן לי לדבר עם מרז בעל חוה"א זצ"ל, ואמר לי שלעצמי... יתכן דכיון שהשתל הנשמע נוצר ע"י המדבר, וגם הקול נשמע מיד כדרך המדברים, אפשרי דגם זה חשיב כשומע ממש מפי המדבר או התוקע, ובמזדמה לי שצריכים לומר לפי"ד דמה שאמרו בגמ' ר"ה (כ"ב) 'אם קול הברה שמע לא יצא, היינו מפני שקול הברה נשמע קצת לאחר קול האדם, מה שאין כן בסלפון הרמקול". והעיר הרב אוריב: "ולעניין הוא הידוע גדול מאד ואין אני מבין אותו". - חערות ערך (ב"ב).

- במאמר זה, נעסוק בארבע שאלות הלכתיות הנוגעות לשתל הקולכארי:
- א. האם חרש שהושלת באוזנו שתל קולכארי, ולמד לשמוע ולדבר, נחשב בן-דעתו או שמו יע לחסותפך בניגון מעמדו התלפני, כיון שלא השתל הוא היה חרש למדבר?
- ב. האם חרש חשומע באמצעות שתל יכול לצאת ידי חובת מצוות התלויות בשמיעה (שמיעת קול שופר, קריאת מגילה, תפילה, ברכות וכו')?
- ג. השתל פועל על סוללה חשמלית. האם מותר להשתמש בו בשבת?
- ד. כאשר נמצאים במקום שיש בו רעש סביבנו רב, עשוי האדם שהושלת באוזנו השתל להתקשות בדילול הרעש הסביבתי ובתנמקות בקולות האנשים המשתוחים עמו. כדי להתגבר על קושי זה, יכול האדם המשותח להצמיד לחולצתו מיקרופון קטנטן, הקולט את קולו, ממיר אותו לגלי אף ומשרד את הגלים ישירות לשתל. האם מותר לחווג כך בשבת?

ב. מעמדו ההלכתי של בעל השתל

לענין, פשוט שמעמדו ההלכתי של אדם חשומע בעזרת שתל קולכארי זהה למעמדו ההלכתי של כל אדם שומע אחר. כיום ישנם ילדים רבים, חרשים מלידה, שהושלת בגופם השתל, והם מתפתחים בדיבור ובעת ואף משיגים הישגים למידויים מתקדמים, עד שאין להבחין עוד בינם לבין חרישים שאינם חרשים מלידה גם לא בסעמנת הדיבור וההגוי, לפיכך, נחשבים כל בעלי השתל הקולכארי לבני דעת, דינם כדון בריאים והם מחוייבים במצוות החל מגיל מצוות, כמו שאר האנשים.

ג. האם השמיעה בשתל נחשבת כשמיעה

מתי הגדרת ה"שמיעה" בחלכה? האם "שמיעה" צריכה להעשות דווקא על ידי פעולת הטבעית של האוזן, הקולטת גלי קול והופכת אותם לגירוים חשמליים המגיעים לאזור מסוים במוח?

באשר לפעולת האכילה, סנת הרמב"ם (הל' מאכלות-אסורות י"ד, ט'): "כל האכלין האסורין - אינו חיוב עליהן עד שיאכל אותם דרך המוח, חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרס; לפי שלא נאמר בהן אכילה". ולעיל (ס"א): "שאין חיוב אלא על המוח האוזן בכיות מדבר האסור." ובהל' יסודי-התורה (ה"ה) הוסף: "אבל שלא דרך המוח... שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מעורב עם אסורי מאכל, שהרי אין בהן הנייה לרף - הרי זה מותר." הרי שהגדרת "אכילה" היא דווקא צורתה הטבעית. ובהל' המצ' ומצ' (ו"ב), ביחס לבלעית מצה ומרור, פסק: "כרכן בסבי וכיוצא בו ובלען - אף ידי מצה לא יצא"; חזאיל ואין כאן תנאת גרוני.

ברם לא כך באשר לפעולת השמיעה. בספר שמי"א (ג"ד, ט) מסופר שתי קרא לשמואל שלוש פעמים, ושמואל שמע את הקול והשב שעליו קורא לו. גם במד"ש (נחומא-ב"ב) שמות ט"ז מסופר שכשקרא ה' למשה מותך חסניה, "עקבה עליו כפולו של עמרם אביו... באותה שעת שמח בשקרא ואמר: עמרם אבי הוי' (ומעין זה בשמות-ד"ה ג"ה). אבל ברך שלא היתה זו שמיעה רגילה, וכדברי המדרש (שמות-בה"ב ג"ה): "מלמד שהיו אנשים עמו, ולא דאו אלא משה בלבד." החל היה במראה הנבואה, לא היו שם גלי קול שהאזין יכולת לשמוע, אלא הקול נשמע במוחו של משה כפולו של אביו. וכן אומר הכתוב (במדבר ז' פס'): "ויבא משה אל אהל מועד לדבר איתו, וישמע את הקול מפי' אליו מעל הכפרת אשר על ארץ העדות מבין שני הכרבים, וידבר אליו." ופירש רש"י:

"מפ"ר" - כמו 'מענדבר'... מדבר בינו לבין עצמו ומשה שומע מאליו. "וידבר אליו" - לפעם את אחר מן הדברים. "וישמע את הקול" - ... וכשמגיע לפעולת היה נפסק, ולא היה יוצא חוץ לאהל.

35

חזוי אומר: לא קול רגיל היה זה, ולא בשמיעת רגילה שמע אותו משה, ובלב זאת המקרא מכנה זאת בשם "שמיעה".

למעשה, דברי הנביאים מלאים משימוש זה של לשונות שמיעה והאיה. כך מתאר יחזקאל (ג"כ): "ותשאנו רוח ואשמע קול רעש גדול, ולאחר מכן (מ"ב ואילך): "במראות אלוהים הביאני אל ארץ ישראל... וידבר אלי האיש - בן אדם, יאה צעידת ואזנית שמע ושים לבך לכל אשר אני מראה אותך". כלומר - השמיעה, כמו הראיה, האזנית, מתבצעת במוח והיא תהליך שלכך. וכך מסביר רבנו חנוכה (מורה-הנבוכים ז'מ"א), שלפניו ניתן על דרך המשל לייחס לברא יתי ראיה ושמיעה: "הימטרות והכוחות בייחוס חושים אלה לתי על דרך ההשאלה היא להורות שהיא משגי את מעשיו, והשמיעה והראיה מספיקים לכך... כפי שאמר... (משנה אבות ב"ג, א): דע מה לפעלה ממך, עין רואה ואוזן שומעת". אמנם באדם פעולת הראיה והשמיעה זקוקות לכלים גשמיים, העין והאוזן, אבל תכלית הפעולה היא במוח והיא שכלית בלבד. כדרכו למדנו, שאם יתן להחליף את כל הגוף - העין והאוזן - בכלים אחרים ולהגיע לאותה השגה, או אפילו עוזר לגמרי על כלים גופניים, כגון במראה הנבואה שמגיע ישירות אל השכל - הרי זו שמיעה או ראיה מעליית, כמו נאמר "ראה בעיניך ובאזניך שמע" והכול היה במראה הנבואה.

ד. קיום מצוות התלויות בשמיעה

מעשה עליו לברך, האם המצוות התלויות בשמיעה מחייבות שהשומע ישמע במוחו בלבד, ואין חשיבות למקור הגירוים המגיעים אל המוח, או שמא צריך שיהיה בן אדם המשמע את הקולות.

ברור שבתלכות שופר מדאורייתא, וכן בתלכות מקרא מגילה ותפילה באיברו מדרבנן, יש דרישות גם מהשמיעה - כגון שאין יוצאים ידי חובה בשמיעת קול שופר של תוקף שאינו בר חיוב בעצמו או שאינו מתכוון להוציא את השומע (רמב"ם, הל' שופר ב"ב, ט). ואין צורך למר שאין יוצאים בשמיעת קול הקלטה את תקיעת שופר, שהרי אין בשענו תוקף כלל ואין קול של שופר יוצא עכשיו. וכן אין יוצאים בשמיעת קול הברה של תקיעה, אע"פ שהחברה היא גלי קול חוזרים הנשמעים באיחור, שהם תולדה של גלי הקול שיצאו מן השופר (שם א"ה). אולם אם התוקף הוא בר חיוב ומתכוון להוציא את השומע, וקול השופר הכשר נקלט במיקרופון הממיר את גלי הקול לגלים אלקטרו-מגנטיים המועברים באמצעות השתל הקולכארי לאזור השמיעה שבמוח, ובכך האדם שומע את קול השופר ומוחה אותו כראוי - למד שלא יצא ידי חובתו: חלוא אין כאן שום קול אחר, ולא נוצר פה שום קול אחר לא מוגבר ולא מולש. המערכת השמיעית שבגוף האוזן, שאינה תקינה, הוחלפה במערכת שומעלת הפועלת באותו אופן, וסוף הנתחיל זהה לחלוטין למה שקורה באדם שאוזנו פועלת כראוי.

ככל הדברים האלה מוכח גם לענין יציאת ידי חובת שמיעת קריאת המגילה ואף ליציאה ידי חובת ברכות המצוות. אם הקורא, השייך והמבדק הם בני חיוב ומתכוונים להוציא, השומע מתכוון לצאת - חזאיל וגלי הקול המורו לגירוים חשמליים הפועלים על איזור השמיעה במוח, נמצא שהשומע בעל השתל שמע באותה מתכונת ששומע בה אדם בעל אוזניים תקינות, וכאשר המצוות מתקיימות בציבור, הרי אותו אדם שומע

2. [קשה לדבא דאיה הלכתית מימשה נ"י מענייני נבואה שלפעלה מדרך הטבע, ועוד, דאיכא הרי גם כמין מעניני נבואה אכילה, "ויבני עיראל אכלו את חמץ ארבעים נהיה" (שמות ט"ז, ל"ח, ובמודעה שלא מדובר באכילה טעונה לחלוטין - תורת עורר (נ"ה)].

בדין השתל הקובלארי

אדם שאינו שומע רק במיעוט של מכשיר אך יוצא המצוות תלויות בשמיעה

ב"ח ד' מנ"א תשס"ג

"כוכליאר" ושם בתוך הכוכליאר נמצאים כשלושים אלפי שערות קטנות שמתנועעות ע"י כח הקול, ובכל סוג של קול מתנועעות שערות אחרות, ועל ידי התנועה של כל אחת מהשערות האלו מתעורר גירוי השמלי הגשלת על ידי עצב השמיעה למוח המתרגם את הקול לדיבר המובן. והנה אצל רוב כבדי השמיעה הבעיה היא שאותן השערות אינן פועלות כראוי וממילא אינן מעבירות את הגירויים למוח.

כנחם ציון וכנות ירושלים יראנו בנחמה בכפלים וחסין ימים ושנות חיים למע"כ ידידי ויקר חיה הנאון הגדול מוזר"ר אליהו שטרנבוך שליט"א חמ"ץ תראשי דק"ק מחזיקי הדת אנפוקרפען.

אחדשח"ט כידות וחוקרה

ע"ך השאלה בילד שהוא כבד שמיעה מילדותו ולאחר כמה שנים השתילו לו כלי מיוחד אשר עזר לו הרבה ושמיעתו היא כמעט כאחד האדם, וכעת בהגיפו לגיל בר מצוה נתעוררה השאלה מה דין השמיעה בכלי זה לגבי כל המצוות התלויות בשמיעה כמו תקיעת שופר קידוש והבדלה ועוד, אם נחשב כשומע מפי אדם המדבר או דינו כשומע קול מכוונה ולא אדם.

ובפיתוח הטכנולוגיה המציאו הרופאים כלי מיוחד שהם משתילים בתוך הכוכליאר הנ"ל והוא נקרא "שתל כוכליארי" המתחבר לכלי חיצוני שהכבד שמיעה נושא על גופו, הכלי החיצוני הזה קולט את הקולות ומתרגם אותם לגירויים השמליים המועברים לכלי הפנימי שמעביר אותם לעצב השמיעה ומשם למוח כנ"ל, וממילא עוקפים את פעולת השערות הנ"ל כי הגירוי החשמלי נעשה ע"י הכלי הנ"ל ומועבר באופן ישיר למוח.

כת"ר תיאור לי במכתבו בדיוק את פעולת המכונה ואני חודד ומעתיק את דבריו, הנה הקול המושמע נכנס לתוך אבר הנקרא

התורה - יח: קובץ (1) 2 | עמוד מס: 335 הודפס ע"י אוצר החכמה

נזר התורה * אולז תשס"ח

שלח

עצמו יצא כדין הקורא ולא השמיע לאוזניו, ברם בדברים שאינם נאמרים רק בעשירה גם המבדק עצמו אינו יכול לברך כיון ששמיעת אנשים ששומעים ע"י מכשיר או מיקראפאן אינו כלום.

ונחזור עוד לדיבר בנוגע למצות תק"ש שכתבנו שאינו יוצא ומשום שונה בגדר קול הברה, והחזו"א נטה לומר שגם מצות תק"ש יוצא ע"י הני מכשירין והגרש"ז ז"ל תמה עליו מ"ש מקול הברה, ועלה בדעתי ליישב ע"פ הדברים שכתבנו לעיל דיחכן שכל סחם קול שיוצא מאדם המדבר, ודן הליכתו הוא ע"י שקול מוליד קול, וממילא אין שום חילוק בין סחם קול שיוצא מן האדם ומגיע לאדם, או שמגיע לאדם ע"י מכשיר, וקול הברה שאני וגרוע מפני שנתבלבל ונשתנה, אבל יחד מסתבר שכל קול ע"י מכשיר הוא בכלל קול הברה כיון ששומע מהמכונה ולא מהשופר, ברם לפ"ז גם אם יתקע בעצמו אינו יוצא דהוי גם כזה אינו שומע את קול השופר ודינו כתוקע לתוך הבור שגם התוקע עצמו אינו יוצא, ולחזו"א דמספקא ליה בודאי שחייב בהקיעות אבל לא יתקע בעצמו שהרי אינו יכול לברך כיון שהוא ספק ואם אינו יוצא יהיה ברכתו ברכה לכטלה, אלא ישמע מאחרים שתוקעים ומברכים.

גם לחזו"א שמסתפק בהאי דינא דמיקראפאן, אם הוא עצמו מברך דינא כנ"ל שיצא וכדין קרא ולא השמיע לאוזניו. גם בשומע מאחרים שמברכין ומתפללין ע"י מיקראפאן אין השומע יוצא רק מספק וצריך להשתדל לברך לעצמו. ונפסקו של המנהגות אלעזר שאפשר לצאת מצות הבדלה גם ע"י טלפון, לרשו"א א"א כלל, ולחזו"א אינו יוצא רק מספק.

ולענין מצות תק"ש שהשמיעה מעכבת, א"כ לשיטת הגרש"ז א"א לקיים המצוה בשום פנים ע"י מכשיר כנ"ל, ולחזו"א כיון שהוא רק ספק יראה לשומע מאחרים שתוקעים ומברכים, דאם הוא עצמו יתקע לא אפשר לברך כיון שהוא רק ספק.

החנני כות ידידי דושי"ת באה"ד

שאול ברייש

אב"ד ציריך

העולה לן לדינא, מי שמדבר ע"י מיקראפאן או מי ששומע ע"י מכונת שמיעה, לדבריו של הגרש"א השומע אינו יוצא מהמבדק

נקטעו ידיו ולא יכול להחזיק לולב כי אם בידיים תותבות

שאלה יהודי שנפגע רח"ל באחד הפיגועים, ושתי ידיו נקטעו, ואת מקומן תופסות עתה שתי ידיים תותבות העשויות במעשה אומן. כאשר הוא רוצה להזיז את הידיים הללו ימינה ושמאלה, או להגביהן ולהשפילן, הוא מבצע תנועה כלשהי בכתף, המעבירה פקודה לידיים התותבות, והיד מבצעת את ההוראה, האם במצב כזה יכול ליטול לולב?

תשובה נראה שבמצב כזה לא יהיה בידו לקיים את מצות ארבעת המינים, שכן במצוה זו כתוב "ולקחתם", והצורה שבה הוא מזיז את היד אינה קרויה "לקיחה". ויעוין בתוס' (פסחים דף גז ע"א ד"ה זכרין) שכתב: ואוחז הלולב על ידי סודר כעין צבת כגון שכתב הלולב בסודר ואוחז בסודר שהסודר מסייע לו להחזיק לא הוי חציצה, יעו"ש. ולכאורה היד המלאכותית לא שייכת לנדוננו כי היד המלאכותית דומה למנוף, והוא ע"י תנועה מסוימת מפעיל את הפדוטזה, כאילו היתה מנוף ואין זה נחשב לקיחה.

וגראה שהוא הדין לגבי הוצאה בשבת. דהנה הגמרא במסכת שבת דף ה ע"א אומרת שאם העני עומד ברשות הרבים ובעל הבית פשט את ידו לחוץ ונתן בתוך ידו של העני, עבר על הוצאה מרשות לרשות. שואלת הגמרא, הרי אין בידו של אדם ארבעה על ארבעה? ומחרץ רבא, שידו של אדם חשובה לו כארבעה על ארבעה. ולכאורה אם לעני יש יד תותבת, הרי שיד זו אינה חשובה לו כארבעה על ארבעה, ולכן יהיה פטור, ויתכן גם שאם תהיה לעני יד משותפת, יהיה בעל הבית פטור, משום שגם יד כזו אינה חשובה לו כארבעה על ארבעה.

כב. חשוקי חמד.

והעיר לי על כך גיסי הגר"ח קני'בסקי שליט"א מהירושלמי (ימא טק ב חלקה ג): מעשה באתר שיבשה זרועו ולא הניחה, לקיים מה שנא' ב"ר ה' חילו ופועל ידיו תרצה". פירוש, היה כהן אחד שעסק בקטורת, וכאמצע העבודה החיבשה [דהיינו השתתקה] ידו, ולמרות זאת לא הפסיק לעבוד. ואמר הגר"ח ק שאם הכהן ההוא המשיך בעבודת הקטורת, אות הוא שיד שנשתתקה נקראת יד לכל דבר. ולענין נראה דשאני שבת דבעינן בה מלאכת מחשבת.

ובעצם דברי הירושלמי ה"פני משה" מסביר שהכהן ביקש לפייס את בוראו ולבקש ממנו שיפא לו את היד, ועשה זאת בצורה שהוכיח להקב"ה שהוא ממשיך לעבוד אותו גם ביד כל כך חלשה, ולכן הוא מבקש שה' יעשה איתו חסד וירפאנו. וזה הפירוש בפסוק שתובא בירושלמי "ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה", דהיינו שבזכות שהמשיך לעבוד עם היד החלשה, ירצה ה' את פועל ידיו, וירפאנו.

ומכאן מקור למה שמצינו בתולדות כמה מגדולי ישראל שכאשר הוכיחו להקב"ה שהאיברים שנתן להם משמשים אותם לעבודת הקדוש, זכו ונתרפאו האיברים הללו מחוללים. כמו הסיפור על תלמיד הגר"א שהיה עוור, אבל כבראו לתופה אמר שהוא רוצה לקיים את דברי חז"ל "אסור לקדש אשה עד שיראנה", ומיד נפתחו עיניו, או הסיפור על הדיין רבי חיים כפוסי שנתעוור אף הוא, וכשחשדוהו פעם שלקח שוחד, אמר לתושבים שאם לא לקח שוחד, הוא מבקש מה' שיפתחו עיניו, וכך הוזה. וכנ"ל במעשה דהירושלמי שהכהן ביקש מה' שירפאנו משיחוק היד בזכות שהמשיך בעבודה.

שחוזר מנגן. ועל רגע זה של אמירת יברכך בודאי לא אדם יכול לעמוד ברגל אחת, והוא שפיר עמידה. **ובדאי מותר לו לישא כפיו בלי שום פקוק.**

ואם כך, מסקנתו שיהיה מותר לבחן כזה לעלות לדוכן, כיוון שדן עמידה הוא רק בברכות המאמרות על ידי הכתן וזמן קצר כזה יכול הכתן לעמוד על רגל אחת.

יש להעיר שלבעלי פרוטזה קשה לחזור את העלגים. אולם דבר זה לא יעכבם מלעלות לדוכן, וכך פסק כבר חרב עובדיה יוסף בשו"ת יחוזה-זע"ט.⁴

ולכן נראה שהרצוה לסמוך על האחרונים המקילים כדי שלא יתבטל לגמרי ממצות נשיאות כפים לברך את ישראל, שהיא מצוה רבה וחשובה מאד, בודאי שאין מוניחים אותו. אבל המהדרים במצות גבורי כח עושי דברו, חולצים מנעליהם כחוקת חייל, ועולים לדוכן. וכזה ראה וקדש.

2. כתן בעל פרוטזה

היתרו של בעל אבן-ישראל נסמך על ידגל אחת, והיא התנחה שאם ייטל החפץ המסייע חלל האדם לעמוד על רגל אחת, במקרה זה שפיר נחשב האדם כנומד. לאור זאת עלינו לדון מה יהיה דינו של קטוע שתי רגליו החולק בעודת שתי פרוטות, שהרי לגביו לא שייך היתרו הנ"ל.

נראה שגם כתן כזה יוכל לשאת את כפיו. אמנם ראוי שברכת כותנים צריכה להיות בעמידה, אך יש לדון בשאלה אם עמידתו של כתן קטוע הרגלים על שתי הפרוטות נחשבת כעמידה או לא. הברייטא נבחים יסב) מביאה מהלוקת לבב השאלה איך מקיימים את מצוות קידוש ידיום ורגלים:

תנו רבנן: כיצד מצות קידוש? מניח יד הימנית על גב רגל הימנית וידו השמאלית על גבי רגל השמאלית ומקדש; רבי יוסי ברבי יהודה אומר: מניח שתי ידיו זו על גב זו ועל גבי שתי רגליו זו על גב זו ומקדש.⁵

הכמלים טוענים כלפי ר' יוסי שהצעתו אינה אפשרית (רש"י מבלי שייפול) ועל סענתם משיבה הגמרא: "אמר רב יוסף: והתרן מסייען. מאי בנייהו? אמר אביי: עמידה מן הצד איכא בנייהו".

ר' יוסי ותכמים חלקום בשאלה אם עמידה שבה תאזם נגור לצורך עמידתו בחברו נחשבת לעמידה. לפי ר' יוסף נחשבת עמידה ולפי חכמים לא. דו"מביים בליאות מקדש ה"טו) פסק כחכמים:

כיצד מצות קידוש, מניח ידו הימנית על גבי רגל הימנית וידו השמאלית על גבי רגל השמאלית ושוחח ומקדש, וכל החוצץ שבגולה חוצץ בקידוש ידים, ואינו מקדש כשהוא יושב מפני שהוא עבודה, ואין עבדה אלא מעומד שנאמר לעמוד לשרת.

וכך כתב במפורש הכסף-משנה (סם).

לאור זאת חסיקו חנוסי שאם העומד נסמך על דבר מות, אינה עמידה:

4. חיב סיי גי. וכן פסק לחקל בשו"ת צץ-אליעזר תי"ד סי' יא וח"ש סי' כ.

5. דבענין ידיו ורגליו כאחד. ירחו דוכנתים קרא (רש"י).

6. רש"י רוצה לחדוש שאף שמשמעות ביטוי זה בדרך כלל היא: מה התבדל המעשי בין שתי השיטות, כאן הוכחה היא מה שורש מתקלקלם.

ברכות כהנים בעמידה על פרוטזה ובשיבה על כיסא וגלגלים

מותר בהרצן. אי מה משרת בעל מום לא אף כתן מברך בעל מום לא: והא אימקש לגויר, ומאי חזית דמקשת לקולא, אקיש לחומרא (תוס'): "פירשו ונימא דכמו שנייר אסור בהרצן אף כתן אסור בהרצן וכמו כתן משרת אסור בעל מום אף כתן מברך בעל מום אסור". אסמכתא ניינה מדרבנן, ולקולא.

למדנו מדברי הגמרא, שהחיקש שבין עבדה במקדש לבין ברכת כהנים הוא אסמכתא. וזו הסיבה שהתירו לכתן בעל מום לעלות לדוכן, אלא אם כן גורם הדבר להסתכלות בכותנים המברכים.

וכך אכן חסיקו תוס' (שם כ"ז, א):

מכאן נראה **דבעל מום מברך ברכת כהנים**. מדקא חזינן דהש"ס רוצה ללמוד מברך משרת ובעל מום ודחינן ליה. אם כן נראה דלענין נשיאת כפים כתן בעל מום נושא כפיו.

למדנו מכך שהחיקש בין ברכה לעבודה הוא מדרבנן וזוהי הסיבה שבעל מום כשר באופן עקרוני לעלות לדוכן. לבד ממוקדה שבו חכם מביטים בו, שרק אז נאסר עליו לעלות לדוכן. לאור זאת דברי הטי"ז צ"ע.²

ב. הישענות על פרוטזה - עמידה או ישיבה?

1. כתן בעל פרוטזה ברגל אחת

אמנם יש לדון מה יהיה דינו של כתן שאינו מסוגל לעמוד בברכת כותנים בכוחות עצמו, אלא רק בשיועה של פרוטזה, שהרי כך פסק בשו"ע (או"ח קס"ז): "אין מברכין אלא בשלשון הקודש; **ובעמידה**; ובשיות כפים; ובקול רם". האם עמידתו בעודת הפרטזה מותרת לו לעלות לדוכן?

בשאלה זו דן בשו"ת אבן-ישראל (רמ"ז פישר; ח"י סי' ס':)

בענין כתן אבן שעלה על מוקש ועשו לו **כין רגל מוגומי ונשע להשלים לו את הרגל**, אי מותר לכתן הזה לעלות לדוכן בברכת כותנים.

מצד מום חגורם להסתכלות הציבור הוא מותר **במנסיים ארזים**, מכיוון שייכפי חמנתו שלנו שהולכים במכנסים ארוכים שאין כאן חשש של הסתכלות ברגליו שרגל זו משונה מהבטרי. וכן חולקים באנפלאות בודאי מותר לישא כפיו.

ומצד חובת עמידה הוא מתייר, מכיוון שחובת העמידה היא לגמן קצר בלבד:

אלא מה שיש לדון הוא מצד עמידה דמבאר דהוא מן התורה; והוא מעב, אי מה שעומד ברגל האחת על חתיכת עץ ומגומי, אי זה מקרי עמידה דהרי הרגל אינה יכולה לעמוד בלי החתיכה והיו כעומד על יד סמיכה שהחתיכה סומכת אותו שיוכל לעמוד. והרי בברכת כותנים כל דין העמידה הוא בשעה שאומר הכתן יברכה, אבל בודאי בשעה שחוזן ואומר אינו צריך לעמוד וכל שכן בשעה

2. וכן הקשה מגל שו"ת שבת-ענין: "ועי' זה מיושב מה שמקשה הטי"ז במי קביה סייק כיון על דא דפסק שם דהטעם שמוס בוסל בו שמוס שחכם מסתכלין בו ואם דע בנידן מותר תיסק ליה דיהי פסול משום דאיתקש לעבד, עיי' אשתמטי ליה סוגיא זו דהעניית דאיתקש לגויר לקולא דבעל מום מותר כיון דאין לאסור מצד הסברא אם לא שהעם מסתכלין בו דאין ש' לאסור מצד הסברא". ועי' בהמשך דבריו.

3. בהמשך נראה שיש לדון בקביעה זו.

פה עמוד עמדי אמר ליה בעל בשר אני וחזיר לו אבל שאר אדם אסור וכישי בתפלה שנאמר לעמוד לשרת.

כך מסק גם חשינוע (אוי"ח קמ"א א):
צריך לקרות מעומד, ואפילו לסמוך עצמו לכותל או לעמוד, אסור אלא אם כן הוא בעל בשר.

חרי שאדם בעל בשר שאינו מסוגל לעמוד ללא השענות, רשאי לקרוא בצורה כזו. ואם כך, קטוע רגליו שאינו מסוגל לעמוד ללא שימוש ברגליו התחתונות, ייחשב כעומד במצב זה.

גם המשנה ברורח (שם ס"ק ד) חתיר, גם אם במקום הצורך:
אך יותר שישמוך קצת ולא יסמוך כ"כ עד שאם ינטל אותו דבר יפיל. ואם א"א לו לסמוך כ"א בענין זה וחזר צריך סעד לתומכו מותרו גם בזה.

וכמו שכתב הצ"ח (מרו"מ ש"ח, זבחים י"ב, ד"ח שם):
והי נראה, דאפילו אם סמיכה אינה לעמידה, מכ"מ בעל בשר שאינו יכול לעמוד סמיכותו היינו לעמידה.

אדם המסוגל לעמוד באופן עצמאי וכול זאת נשען, אין זו עמידה. לעומתו אדם שאינו מסוגל לעמוד בלי שחזו נשען, זוהי בעבורו דרך עמידה לאור הנ"ל נראה לחזיר לקטוע שתי רגליו לעלות לזוכן ושפיר מקרי עומד.

א. עמידתו היא בצורה ניצבת כדרך העומדים.
ב. גם אם הוא נשען לצורך העמידה ברגליו התחתונות, שפיר נחשב עומד כיוון שאינו יכול לעמוד בדרך אחרת.

ד. סיכומם של דברים

1. ברכת כותנים צריכה להיות לכתחילה בעמידה.
2. כח שיש לו פרוטות רשאי לעלות לזוכן. ובזמן אמירת המילים (וברכ, ה' וכו') יעביר את המשקל לרגלו האחורית.
3. אם יכול לחזיר את נעליו רצוי. ולא, רשאי לברך גם ללא חזרת הנעלים.
4. כח קטוע שתי רגליו, החולץ בעזרת שתי פרוטות, רשאי לעלות לזוכן וחזרי נחשב לו כמבדך בעמידה.
5. כח חלוש בכליט גלגלים רשאי לעלות לזוכן. אם מסוגל לעמוד בזמן הברכה (וברכ וכו') עומד על רגליו. אם אינו יכול, רשאי לשאת כפי' בישיבה ויש לסמוך בזו על שיטת בעל השבות - עקב שתחזור בעמידה הוא אסמכתו ואינו מעכב שאי אפשר לעניין הברכה (אקב"ו לברך את עמו ישראל באהבה), יש לחוש לשיטת הפוסקים שאם אינו עומד אינו מקיים את המצווה, לכן נאמר את פסוקי הברכה, אך לא יברך.
7. ריבנו של עולם יברך באהבה את כל חולי ישראל ואת כלל ישראל כולו. אמן.

הנחמה 51

ונראה כשקורין בתורה שלא לסמוך משום דאמר (רב) במגילה פרק הקורא את המגילה עומד (דף כ"א, א), דבתורה בעי עמידה. ובידועלמי נמי אמרין דאסור לסמוך משום דכשם שניתנה באימה כך נוחגין אותה באימה (גבחים י"ג).

אולם הדבר אינו מה פשוט. הגמרא המשיכה והקשתה על שיטת חכמים הסוברים שעמידה מן הצד אינה עמידה: "אמר לי רב סמא בדיח דרב אשי לרבינא: וליתבי מיתב ולקרתו" והיא משיבה: "אמר קרא: לשרת, ושירות מעומד הוא".

בפשוטו, שאלת הגמרא היא שאף אם עמידה מן הצד אינה עמידה, אלא ישיבה, מה אכפת לנו מדוע שלא יעבי? על כך משיבה הגמרא שדין תורה הוא ששירות יהיה בעמידה.

אולם התוס' נשם ד"ה וליתבי מיתב וליקשת) הקשו איך ייתכן שתגמרא סברה שניתן לשבת והלא אין ישיבה בעזרה? לכן מסבירים תוס': "ולאו לשיבה משם קאמר דאין ישיבה בעזרה אלא סמיכה". חרי ששאלת הגמרא היא, גם אם נחלקו ר' יוסי וחכמים בעמידה מן הצד, שתכמים סוברים שאינה נקראת עמידה, מדוע לא ישתמשו בדרך אחרת והיא על ידי סמיכה (השענות) על דבר אחר. ועל כך משיבה הגמרא שלומדים מפוסק שאין זו עמידה.

מכך שמדברים כאן על שני דברים שונים מסיק הקור-אורה את המסקנה הנחה: משמע מדבריהם דעמידה עי"י סמיכה לביע לא חגי עמידה אפילו לר"י ברי"י, וצריך לחלק בין עמידה מן הצד לעמידה עי"י סמיכה.

אם כן יש לחלק בין שני מושגים: עמידה מן הצד - שבה ר' יוסי מתייר וחכמים אוסרים. וסמיכה שבה לכ"ע לא חשיב עמידה.

השאלה היא מה הסברה. מדוע סמיכה אינה נחשבת עמידה יותר מעמידה מן הצד, הלא בסמיכה אין אדם עומד בעזרת אדם אחר?!

ונראה שיסוד החבל הוא זה: עמידה מן הצד היא עמידה. האדם ניצב באוויר אופן שבו עומד אדם רגיל. הוא רק נעסק לעזרה כדי שלא יפיל. לעומת זאת בסמיכה תמיד נשען על משתו וצורת כזאת אין זה כדרך העומדים. ולכן "עמידה" כזאת גרועה יותר.

במובן הזה המחלף על נבי פרוטות דומה לעמדת מן הצד ולא לסמיכה. כיוון שתחילת חולץ כדרך החללים כאשר הוא נוסק לעזרת מכשיריו ואינו חולץ עצמי. זאת בשונה מסמך שאינו עומד בדרך העומדים.

אולם בתמקח זו אין די, שהרי להלכה נפסק כחכמים שגם עמידה מן הצד אינה עמידה. ולכן יש לצרף נימוק נוסף.
המרדכי (ברכות פ"א רמז טו) הביא בשם הירושלמי את הדין הנא:
אסור לקרות בתורה בסמיכה כדאמרין בירושלמי (בסוטה) רבי יוחנן אקלע לחווא אהרא חזא גברא דהוה קרי בסמיכה אמר ליה אסור לך שנאמר והתח

7. מעין החבל שנמצא בדניי שבת בין סלטו למן הצד נשחזר רק לצורך דבר המותר, לכן סלטו בגופו שחזרו א"ס לצורך חזרי האסור. והחילוק דומה (כמו גם החזירה): סלטו מן הצד הוא סלטו המתבצע בעזרת דבר חיצוני. לעומת זאת סלטו בגופו אינו בכלל כדרך המסתלם.

אמנם יש לחזיר שחזרי בינא כח, ד"ה אין ישיבה חולקים על תוס' דין וסוברים שקושיית הגמרא היא אכן שיש, ומה הבעיה בישיבה. ומה ששאל החס"י חרי אין ישיבה בעזרה, משיבים תוס' בינא משיבה שהיא לצורך עזרה מותרת בעזרה. לפי הסבר זה הגמרא לא יבררה לא סמיכה ואין בין עמידה מן הצד לסמיכה.

40

אמש קיום המצוה מה שמונח שם לקיימה מצד ספק איסור אבוד לכן שאינו בשעת קיום המצוה מילין אין התבאר לשם עצם המצוה. ידידי הרה"ג ר' גרשון געלמאן לדיא.

משה פיינשטיין

סימן ז

ר בענין הג"ל

רב הגאון המפורסם מוה"ר חיים

אין לי מה להסיף כי איני ראה ר"ה רבנים חוששים, דדאי חלוקי לבא הוא בידו דהכא גם אבוד גור מה שמופק להאבד כדבארתי עשה ממש. ומה שכתב בתורה למה י הקדש למים שמתור, תמימי מפורש בשבת דף קט"ז בטומט כמים ולהניח עליהן עדיבה של בידים, וק"ו של בתורה מפורש דהא"ס אינו בעולם אינו כלום, שמתור להביא בתבי הקדש לפני דדאי יטור ממיתה בהביא אדם גמור לפני ארי לפי ב' רתוס' אלא מוכרחין לומר דהכא נחשב שאסור, ולפי דאשון רתוס' שם ור' שם במקום שהיה מפורש ולא נ' שגם לפני ארי יתחייב בהביאו ק"ו דף ב"ז דק בארס שאני מטעם מפורש, וא"כ הכא שחוק בית נ' ור' נמצא שישנו דבר המאבד מאבד בידים, לטובל בשם שכתוב על בשרו התי יפה בתחלת דברי בתשובתי שליט"א וכן בארתי שם דברי ה' וה' קשה כלום משם.

תחילת ענין שבת אחת כדי שיהיה שבת בימים דף פ"ה אינו

כלום להביא אף להציל מאיסורין וכ"ש בשביל קיום מ"ע, וחזינו אדרבה שתפקיעו מ"ע דשופר ולולב מכל ישראל בשביל חשש עבדת אחר ולא אמרינו שכל המצוות שיקיימו כל ישראל בכל השנים עדיפי מעבדה של אחד באיזה פעם, ועיי' באו"ח ס"ס ש"ז בט"ו ס"ק ה' דק בשביל המדה ובריע שמחללין שבת, ובחודשי הארבעתי, וכן נדחה מה שהביא בתורה מר"ן יומא לענין היתר שחיטה בשבת לחולה, דהוא דק באיסורין ולא במניעה מעשה.

ומה שדחה בתורה הראיה מהש"ך יו"ד גבי מזוזה בסי' רפ"ו סק"ו משום דביתן גרוע משדפה אינו בלום דדאי שדפה ובל אבוד הוא בזיון גדול, ובדבד באורו במזוזה שמצלת כל העיד בסוף סנהדרין לא ניתוסף בדברי בתורה עתה בלום כאשר יראה בתורה בעצמו שלא תידן בלום על מה שהקשתי על דבריו, ידידי

משה פיינשטיין

ה' / א
סימן ה

בענין יבשה ידו השמאלית למצות תפילין ובגהלת במחלת הפאראזי

מוצש"ק נ' הנוכה תש"ו.

מע"ב ידידי הרב הגאון הגדול המפורסם בשמו ובחבריו הנעלים מוה"ר יעקב הכהן מעסקין שליט"א. בדבר שביג ידידי רוצה בענותותו לידע דעתי בדבר יד שמאל שגהלה בפאראזי לענין וגהלת תפילין, הגה ראיתי תשובתו בחבורו אבן יעקב ס"י צ"ה ודברי כ"ג נכתובים באם יבש היד ממש שודאי נחשב כליכא יד כלל וכהא דביבשה גפה שמשמע מקידושין דף כ"ז שהוא מצד שנחשב מחוסר אבר וכדבארתי כ"ג מרשב"א בשם הראב"ד שהוא יותר מפורש, וגם ברמב"ם רפ"ג מאיסורי מזבח מפורש בסוף דבריו שמה שפסול יבשה גפר בעוף הוא מצד שאין מקדיבין חסר כלל, ומה ששמע שגם תהלת דבריו שכתב בדיא במומין קטנים עייש שהיה נראה לכאורה רמה שמסיק שפסול עוף שיבש גפר הוא מחמת שהוא מופ גדול ולא מחמת שנחשב חסר אבר ממש, אינו כן אלא שלחטר קורא הרמב"ם מום גדול אבל הפסול הוא מצד שנחשב חסר ממש כדמטיק, ועוד מפורש בחולין דף מ"ו ברא"ש בשם בה"ג שיבש הכבד טרפה משום דכל יבש כנטול דמי, ומשמע לו זה נגמ' שם דמרמה דין יבש בריאה ליבש האזן

דמום בכבוד ואם לא היה מדן חסר לא היה שייך לדמות כ"כ, וכן כתב הרמב"ם פ"ח משהיטה ה"ו שיבש מקצת הריאה הוא מדן חסר עייש, ולכן אף להרמב"ם מסתבר שיתיה לבה"ג שגם ביבש הכבד טרפה וגם בכל האברים שמטריפין בחסר ונטול דמי' מריאה וכבד אף שלא נאמר בהו בפירוש, ולכן גם לענין הגהת תפילין על יד יבש כיון שלא נחשב יד אף שייך להניח שם כדכתב כ"ג ידידי, ודברי עמודי אש שהביא ידידי אינו כלום, ולענין אם יניח בימין תלוי להגמ"א ס"י כ"ו סק"ג במחלוקת תוס' האר"ו ויש להניח בימין בלא ברכה ולהרמ"א בתשובה פטור לגמרי וכדכתב כ"ג ידידי.

הגה יש שרצו לדחות הראיה מלשון הראב"ד שהביא הרשב"א קידושין משום שמשמע ליה ממה שכתב שם ביבש גפה רמזוסר אבר מקרי כיון שכל כזה של עוף בכנפיו ויבשו, שהוא רק גבי גף ולא בשאר אבריו, אבל פשוט לע"ד דלא ניתן זה להאמר כלל שביבש ברור דהוי כחסר האבר וכדבארתי ממה שהיא הבה"ג ראה לדין יבש הכבד מיבשה הריאה, וכוננת הראב"ד הוא לא על יבשה גפה דוקא דהיה אם היה נקיט נקטעה גפה נמי היה אומר טעם ה' רסובי דלא בכל האברים נפסל עוף למזבח בחסרון אלא בחסר מאברים שהם עיקר עופה וכחה, וגם לשון הרמב"ם משמע כן שהרי כתב בפ"ג מא"י"מ בדיא במומין הקטנים אבל עוף שיבש גפר או נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי מזבח שאין מקדיבין חסר כלל משמע דוקא שהוא במחוסר אבר בהו שיש להחשיבו מום גדול שהוא רק באברים העיקרים ולא במחוסר אבר כזה שאין לו צורך גדול להעוף שזה היה כשר, ולכן כתב הראב"ד טעם ע' מה שיבשה גפה והיה נקטעה גפה שנאסרה למזבח אף שכיון שאין אבר זה בשאר בעיה היה מקום לומר דאינו מאבדים העיקרים שיפסלהו להעוף בחסרון, שהוא משום רבעוף הוא עיקר באבריו לפי שאין כח העוף אלא בכנפיו, וזה ברור.

אבל פשוט לע"ד שהוא רק ביבש לגמרי שהוא דוקא באם תקב לא תוציא ספת ז'ם כרבנן דבכתובות דף ל"ו, שגם היד הוא כאון דשליט בה ויקא עיין בחולין דף מ"ו, ואין לחלק דבאדם שחולך לבוש בבגדים לא נחשב שליט בה ויקא ויצטרך דוקא שיהיה נפרך בצפורן כמה דריאה, דאם גם בסוי בגדים מהני לזה לא היה נחשב גם כאון בכד מום קבוע לשחוט כ"ן שלא נפרך בצפורן מאחר דאפשר לרפאותו ע"י כסוי בגדים, דהוא מצוי לענין מומין הקבועין שאם יכול להתרפא גם ע"י מעשה לא

47

נחשב מום קבוע בבכורות דף ליה ועיין בתוס' שם דיה וטימנין שאיכא תרי לישני שם אם מום שיכול להתרפאות ע"י מעשה דוקא נחשב מום עובר ועיין במהרי"ט אלפזי דמסיק דהתוס' סברי לדינא עיקר שנחשב רק מום עובר. עכ"פ לחד לישנא בתוס' ודאי איכא ראייה דע"י כסוי בגדים לא נחשב לא שליט בה זיקא ומלשון זה נשמע גם לכ"ע דלא ישלנו בה. ולכן אם יבש אף רק באופן שלא תוציא ספת דם אף שלא גפרך בצפורן נמי כיון שהלכה כרבנן הוא כחסר הדי.

אבל במחלת הפאראליז ברוך שמוציא דם הרבה כמ"ב ברי"א לכן אין שייך זה כלל ליבש שעושהו כחסר דהא ברוך שיבשה גפה דפטול בעוף למזבח לא עדיפא מיבשה האון רבהמה דאינו מום כנגון הא דפאראליז. וגם אין ניכר בה שום יבשות כלל דק שהוא מחלה כזו שאינו מרגיש בהיד אינו יכול להניעה וברוב המקרים אין הסבה כלל בהיד אלא מצד מחלה שבמחו לכן אף שאינו יכול להשתמש בה לא הוי כחסר וממילא מחוייב בתפילין להניח עליה כעל כל יד שמאלית. וגם אולי ידוע כלפי שמיא שיש לה רפואה אף שדופאים שלנו אין יודעים לזה רפואה. עכ"פ אין לנו להתשיב כחסר אלא מה שמצינו שהוא בשעור שתבקב ואינה מוציאה ספת דם שזה אינו במחלת הפאראליז שדאי תוציא דם. והכונה שאבא מארי הגאון צ"ל שהיה ל"ע חולה שבעה חדשים האחרונים מחוייב במחלת הפאראליז בצדו השמאלית הניח תפילין על ידו השמאלית שהיתה ג"כ טאראליזירטע.

ולכן אף שאני מסכים וסובר כדברי כ"ג יודי ביבש היד שמאלית שאין להניח תפילין עליה מ"מ כזה שכיג מדמה גם כשנחלה בפאראליז לדין יבש היד לא מורינא אלא שחייב להניח תפילין עליה משום שאינו כדון יבש כדלעיל.

והנני ייזו מוקירו כרום גאונ.

משה פיינשטיין

סימן ט

עוד בענין הגי"פ

כ"ח אדר תשי"ג

מע"כ יודי הרב הגאון המפורסם כש"ת מהר"ר מנחם צבי שלישי"א אייבענשטיין הגאב"ד דסט. לואיז שלום וברכה כל הימים.

בדבר יבשה יד השמאלית לענין תפילין. הנה הספרים קנאת סופרים להגאון ר' שלמה קלוגער ז"ל ומנחת אלעזר ואבני נזר אינם כידי ולא הספר אמרי יוסף וישר כח דכתריה יודי שכתב לי דעתם. אבל ברוך שהצדק אתי ודברי הגאון רש"ק ז"ל במחילה מכבוד גאון כזה אינם כלום והאמת אנוב יותר מכולם דמשום שגם מום גדול אינו פוסל בעוף למזבח מדין מום אלא מדין חסר כדמשמע מלשון הרמב"ם כדכתבתי בתשובתי להגריי מעסקין. והיכן מצא שמומין פוסלין בעושות הא אמרינן אין תמות בעושות ואיך אין שייך להלק בין מומין קטנים למדולים מדין מומין ובודאי הוא רק מדין חסר כדמסיק הרמב"ם שאין מקדיבין חסד ואיך משום לו עוד שהוא מדין מומין.

ורברי הגאון מנחת אלעזר שתביא מירושלמי יומא פ"ב הל"ג שאיתא מעשה באחד שיבשה זרועו ולא הניחוחו להקטיר קטרת משום פועל ידיו תרצה ולא משום שנעשה בע"מ בזה כדמי' הפ"מ שלא נפסל לעבודה והוכיח מזה שלא הוי כניטלה ידו כיון דלא הוי אף מום ליפסל לעבודה ודאי משום שהוא סתת דמי' טיבש האון שהוא מום וברוך שהוא ככתב הפ"מ שהיה באופן שלא נפסל לעבודה וגם לא באופן שאינו שוה ברעו של אהרן דרק נחלשה ולא היה בו הרבה כח בורעו ומי' לא הניחוחו להקטיר משום קרא דפועל ידיו תרצה.

אך יקשה מה שלא הביא הרמב"ם דין זה הירושלמי שאף יבשות קצת שהחלישתו מלעבוד בכל הכח פסול להקטיר או אף דק שאין מניחין אותו להקטיר. ואולי לא פסק כן מחמת שלא נמצא זה בבבלי אבל זה דחוק מאוד שלא הוזכר גם להיפוך. והנכון לפרש כדמשמע מקרבן העדה שלא איירי הירושלמי לענין דינא אלא לענין תכונה שיש לכהנים מעבודתם והמקטרתם שכיון שיבשה זרועו ולא הניחוח אותו יזו מלהקטיר אף שהיה אנט דהא היה פסול להקטיר מדין בע"מ. מ"מ כיון שעכ"פ לא הקטיר לא היה אפשר לקיום ברכה זו דברך ה' חילו ולפירושו איירי גם ביבשה באופן שנעשה בע"מ. וזה מפרש הרמב"ם ולכן אין כאן דין חדש ולא היה לו מה למינקט מכאן להלכה. עכ"פ לתפילין אין שייך תא דירושלמי בכל אופן שגפרש אבל לדינא פסול מתפילין מטעם שהוא כאין לו יד כדלעיל.

וכן מה שתבאתי מיבש הכבד שטרפה היא ראייה גדולה וכן פגמי דמדמה לשיעור היבשות יבש בריאה ליבש האון דמום היא ראייה גדולה דרק אם הוא מדין חסר שייך לדמות לשעור היבשות אבל אם לא

נחשב חסר רק שהוא חולי בעלמא שלא יתרפא יג"כ הוא מום ואם כן לא שייך להחשיבו טרפה מאד נחשב מום דאפשר אינו חולי המסריף אף דלא הוד בריא אלא שהוא דין שחידש רבא דחלי זה דיבשות הוא מסריף בריאה ולא מצד תרואה דיבשה האון במום. איך אפשר דדוקא חולי גדול דיבשות שהוא רק בנפרד בצפורן ולא חולי הקטן דיבשות שהוא גם באינה מוציאה ספת דם שתלי זה אף דלא הוד בריא אפשר אינו מסריף. לכן צריך לומר שהוא מטעם דיבש נחשב חסר ומצד זה נחשב בע"מ ולכן הוי גם דינא דרבא מסריף בריאה שיבשה מצד מוג' דיבשה האון הוא מום טמא דחסר בריאה היא טרפה גם יבשה טרפה ולכן מקשה שפיר על ר' פפי משמיה דרבא דאמר כדי שתפרך בצפורן דלרבנן תגיה גם באינה מוציאה ספת דם דגיכ הוא כחסר לענין מום וזה היתה כוונתי בהראיה משם אף שלא בארתי באורך והיא ראייה גדולה.

ורברי האמרי יוסף להגאון ר' מאיר אריק ז"ל אף אם נסכים לו שיש באבר יבש חיות מלא מיסרה נמי לא קשה כלום דמי' הרי חוינן שמצד חיות זה נחשב חסר כדמוכח שהוא מדין חסר דמשום חיות קטן כזה שעושה רק שלא יסריח אינו מסלק שם חסר ממנו. וגם ביבש ליכא כלל והכחה ממה שלא מסריח שיש בו חיות דאפשר שביבש אין שייך שוב להסריח אף שאין בו חיות כלל ולא רק ביבש הנפרך בצפורן אלא אף רק באינה מוציאה ספת דם אפשר אין שייך להסריח שוב. ול"ד כלל להא דביעי השילתא דחולין דף צ"ג דאמר דמדלא קא מסרחה חיותא אית בהו דאינם יבשין ובשר לה אם אין בו חיות טבעו להסריח אבל הכא דהוא יבש אינו דבר ששייך להסריח אף בלא חיות. אך אם איתא זה במגיד מישורים להב"י דיבשה אית ביה חיותא מדלא מיסרתא מ"מ לא קשה כלום. ואני לא ראיתי דבריו כי עתה אין הספר מגיד מישורים אצלי שהוא תמיה לכאורה וצ"ע. ולכן לדינא הוא כדכתבתי לפטור ביבש לגמרי שאינה מוציאה ספת דם כשתקב. אבל מצד מחלת הפאראליז אין זה שייך ליבש חייב בתפילין.

יודי המברכו בחג כשר ושמוח וגאולה שלימה.

משה פיינשטיין

פרט לדם קלוח שאינו מכשיר את הזרעים, ועיי"ש ברש"י, תוס', ושט"מ (אות י"ג). ופשטות הגמ' מורה שעצם יציאת הדם גורם למיתת הבע"ח עפ"י דין — במה שיצא מן הגוף ואינו עוד זורם והולך בעורקים, ובשעה שכ"כ הרבה דם יוצא, שאז הוי הבע"ח במצב ששוב לא הדר בריא (כאשר הביא האגר"מ שיוכא להלן מהגמ' בחולין), אז — אותו הדם של אותה שעה יש לו דינים מיוחדים.

ה. הגדרת מיתה כאבר אחד

וכן מתבאר נמי מתשו' אגר"מ, דעי' גמ' ע"ז (ה:): א"ר אלעזר מנין למחוסר אבר דאסור לבני נח, דכתיב ומכל החי מכל בשר שנים מכל וכו', אמרה תורה, הבא בהמה שחיין ראשי אברין שלה. ועגמ' קדושין (כד:): תנא, תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות. יכול יבשה גפה נקטעה רגלה נחטטה עינה, ת"ל מן העוף ולא כל העוף. הרי דאף יבשה גפה דינה כמחוסר אבר הפוסל בעופות. ואף דלא נקטע הגף מגוף העוף, מכ"מ עאגר"מ (אוריח ח"א סי' ח') שביאר עפ"י המשנה בכורות (לו.) והגמ' חולין (מו:), שכל שנפסק זרם הדם מאבר זה באופן שא"א לחזור, זה נחשב כבר כמיתת אותו האבר, ותו לא חשיב כחיין ראשי אברים שלה, אלא כמת, ודינו כנקטע אותו אבר, ולא כל האברים שנים בזה לשיעור יבשות — מתי הפסקת זרם הדם א"א לו לחזור לקדמותו, דבאוזן דקא שליט בה זיקא י"ל דלא הדרא בריא, אבל ריאה דלא קא שליט בה אורא, י"ל דהדרא בריא, עיי"ש בגמ' חולין. ומתוך הגדרה זו פסק לדינא לענין יבשה ידו השמאלית (ביבשות גמורה, שאפילו אם חנקב לא תוציא טפת דם, והיא הנקראת געגגריין בלע"ז, והעידו בזה הרופאים שאותה היד תתחיל כבר להסריח, למרות מה שהיא עדיין מחוברת אל גוף האדם, כמו שתסריח

דם בפועל, אלא כל שנצרר דם כלשהו כדרך שרט בעור דק שבדק סגי.

וכן נפק"מ בזה לענין מכה אביו ואמו, דמבואר במשנה בסנהדרין (פה:): דהמכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהם חבורה, ושאלו בגמ' (פד:): דמאחר דדין זה נלמד מקרא דמכה אדם יומת, ואימא אע"ג דלא עביד ביה חבורה... אמר קרא, מכה אדם ומכה בהמה, מה מכה בהמה עד דעביד בה חבורה, דכתיב בה נפש, (ונפש משמע דם, דהוה חבורה, פרש"י), אף מכה אדם, עד דעביד חבורה. ועיי"ש בביאור הנצי"ב, דבמכה אביו ונצרר בו הדם ולא יצא, די"ל דתלוי במחלוקת רש"י ותוס' הנ"ל אי נצרר הדם דינו כנטילת נשמה על אותו הדם א"ל.

ועכ"פ מתבאר מדברי הגמ' כאן ג"כ, כי הדם הוא הנפש היא לא סתם מליצה בעלמא, אלא שעפ"י דין זוהי הגדרת חיות בבע"ח — מה שהדם זורם בעורקים. ואפילו לדעת הרמב"ם הסובר דחובל חייב משום תולדה דדש, ודלא כדעת התוס' והירושלמי הנ"ל, היינו משום דלית ליה סברא דמ"ל קטלה כולה מ"ל קטלה פלגא, וס"ל דלדעת הבבלי אינו חייב משום נטילת נשמה בהוצאת מקצת הדם, אבל מכ"מ מסכים הוא להגדרה הנ"ל, שחיות בע"ח תלוי במרוץ הדם, כמתבאר מתוך הגמ' פרק הנחנקין, ומתוך לשונות פסוקי החומש שהבאנו.

ובפשוטו נראה דזהו כל ענין יחוד דם שחיטה (או דם הקזה) שהנשמה יוצאה בו, בניגוד לשאר הדם, דלחכמים דר"י (כריתות כ:): ליכא כרת אלא בדם שהנשמה י"ב, ואפילו לר"י דמחייב כרת אפי' בדם התמצית, מכ"מ מודה הוא (גמ' שם כב.) לענין כפרה, שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר, דם שהנפש יוצאה בו — מכפר, ושאינ הנפש יוצאה בו — אינו מכפר. וכן נפק"מ לענין הכשר זרעים, דתנא דבי רבי ישמעאל (שם בגמ') דם חללים ישתה,

ד. הגדרת ענין החיות בהלכה

ועפ"י פשוטו נראה, דהמקור להך דרשת חכמים לקרוא להחי על שם מה שדמיו זורמים ונמשכים והולכים בעורקים שלו, הוא ע"פ הכתוב בפ' ראה, כי הדם הוא הנפש, שנראה מפשוטו של מקרא, דזהו הקובע לחיות בבע"ח — מנרץ הדם. ועתוסי כתובות (ה:): ד"ה דם, שהחובל בשבת חייב משום נטילת נשמה, כי הדם הוא הנפש, ומ"ל קטלה כולה ומ"ל קטלה פלגא. ובבאור הנצי"ב לשאלות (סי' ס' אות ט') הביא שכ"ה בירושלמי פרק כלל גדול,

ן להצילו
ף עצמו
ים, ודבר
יש מהל'

א דדמים
— דקאי
נח שיצא
— שדינו
בעורקים
נ קטילא,
ועיי"ש
לו דמים,
כר שאין
ש זה בא
מוה מן
הוא איש
"נ בודאי
קרא אלא

ה
ך דרשת
ו זורמים
זוא ע"פ
שנראה
ז בבע"ח
ד"ה דם,
שמה, כי
ל קטלה
י ס' אות
ל גדול,
ו נשמה.
ו ולדעת
ז נטילת
ב משום
ז ברית,
י בסרט
צ טיפת

בעקבי

רמב

מסריחים בשוה לאחר מיתת גוף הבע"ח) — דלא שייך לומר שיצא י"ח מצות תפילין במה שמניח על היד היבשה, שדינה כמתה וכניטל ממש. אבל אם יש רק שיתוק ביד (פאראליזירט), ועדיין הדם זורם והולך בעורקי היד, לא הסכים הגר"מ לדעת הסוברים דאף ככה"ג אינו י"ח תפילין על אותה היד. וכתב בזה, והכרני שאבא מארי הגאון זצ"ל שהי' ל"ע חולה שבעה חדשים האחרונים מחייו במחלת הפאראליז בצדו השמאלית, הניח תפילין על ידו השמאלית שהיתה פאראליזירטע.

הלכות תפילין

סימן א

כ"ה יום ועש"ק חבא חרנ"ו.

כתב לדו"ס בספר עת יחזקע בשופר. כבוד אהר' יודי
ותביבי הרב הגאון האפרסם שמו נודע בשערים כש"ת
מ"ה יואב יהושע נ"י.

כן חשיב מוס לפקול זה יכר. רק במומו עוצר לא נשחט במדינה
כיון שעוד יש תקנה להקריבו. זה שלפי האמת אין לו תקנה שוב
נפסל מתחת זה בגלוי שיבש פכשיו. [ועיין מ"ש במשור חלק י"ד
הלכות כבוד נ"י מ"מ י"ג] להרצ ר' אליעזר ליפמאן ד"ה בענין
וע"כ כיון שאין פסול משום שסופו לחסור לגמרי שזה אינו בגלוי
רק משום יבשותו של פכשיו. שוב אין רא"י שיהי כבדי כרשינא.
וע"כ אינו נשחט במדינה עד שיבש כולו או רובו:

ד) ב"מ אם הגיע היד לגדר זה. נראה לי דשנובה כאלו אינה
משום סופו לחסור. וכן לולב היבש פסול לדעת
הירושלמי נראה י"ג: משום לא הממס יחללו. הרי דכל שהגיע
לגדר זה חשיב כמת. ולגמרא דידן [שם ט"ז:] דאין פסולו רק
משום סדר אין רא"י להיפוך. דיש לומר גמרא דידן ס"ל כלממס
לא שייך חי או מת. מכל מקום מירושלמי יש רא"י לידון דידן.

ה) אך בשלל הגיע לגדר זה. לדעתו כי יית תפילין בשמאל ככל
אדם. ומידות אללי כי ממכתב כבודו יראה שכל פסיקו
אם יית בימין משום דלא חשיב נחמך לגמרי ויית בימין. ולדידי
כהאי גוונא שכל היד קיים יית בשמאל:

ו) ובתיקון דינו של המג"א (סימן כ"ז סק"ג) דגידס שיש לו
רוב יית בימין וילף לה מספרי [פ"י ואלמנן].
לפי"ד ברור שבגמרא דידן [מנחות ט.] אינו סובר כן. שהרי בספרי
כתב כן לר"י החורט דאמר מלני ימין שנקרא יד אם כן מה
הלמוד לומר יד לרבות את הגידס שיניח בימין. פי' דיהא פשיטא
תפילין בשמאל. וק"ל מה הלמוד לומר יד דמשמע ימין וע"כ
מוקמינן לה בגידס. אבל גמרא דידן דאמר ר' אשי לר"י החורט
מידס ילפינן שמאל ע"כ לית לי' הא דלרבות את הגידס. ואחרים
דאמרי לרבות את הגידס לית להו דר"י החורט שימין נקרא יד.
אלא דידן משמע שמאל וע"כ ילפינן מדכתיב דה' לרבות את
הגידס. וכיון דידן משמע שמאל. ימין מאן דבר שמי'. ודברי חוס'
כפשוטן. וב"מ פרש"י [מנחות ט.] ד"ה לרבות יד משמע יד ר' לר' ו
ומקולקלת. ומדכתיב על ידך שנת מינה שביד ר' לר' ומקולקלת
יית תפילין ולא בימין:

ז) ב"מ נראה בעיני בנידון דידן גם למג"א שמיני בשמאל ככל
אדם. אף שאינו משמטש בידו שנובה יד. כמו קומא
דלא חשיב מחוסר אבר וכשר בצוף:
דברי הרו"ש ושי"ת הק' אברהם:

א) דבר הא"ס שידו השמאלית אחוסה רוח [שקורין לופע] ואין
לו י"ה שום הרגש מעקלת מטע. והרופאים אמרו נושא
למחלתו. מה יעשה בהנחת תפילין. וכ"מ מיימי הא דקדושין (דף
כ"ד:) יבשה גפה חשיב מחוסר אבר מדטסול בצוף. ומסתפק אולי
גם יד כיוצא בו. ומיימי דברי רשב"א [במחשתי ט"ז] בשם ראב"ד
דוקא עוף שכל כמו בגפיו. ומסתפק אולי גם יד כיוצא בו:

ב) לדידי פשוט דוקא בצוף דשמו על שם עפיפה כדכתיב
[בראשית א' כ'] ועוף יעופף. ע"כ חשיב כל כמו
בגפיו. ומכ"ש לביטול רש"י ונחיים (דף פ"ה: ד"ה הואיל) דמחם
מגונה פוסל בצוף כמו מחוסר אבר פוסל משום הקרינתו נה
לפסוק. י"ל דיבשה גפה פוסל משום מוח מגונה. וכן סבב בטהרת
הקודש ונחיים (דף ל"ה:;) ואין רא"י מכאן כלל. רק אם הגיע לכלל
יבשות דלאון כמר כדי שחנקב ואינה מוליאה טיפת דם. זה נראה
דחשיב כאינו.

ג) ודודיושו אללי קלם ברמב"ם פ"ו מהלכות ציאה המקדש [ה"ג]
בשחבו המומים מי שנקב סחוס אזו כרשיניה. מי
שיבשה לחנו כדי שחנקב ואינה מוליאה טיפת דם. משמע קלם
דנעי כל או רוב אונו. ולמה. כיון דיבשה כחמר די צמלה כרשיניה.
וכמו לענין טריפות דכחב [פ"ט מחשתי ט"ז] דיבש כחמר ואפי"ל
כל שהוא. ונראה ליישב דהנה לרימין להבין קושיית הש"ס חולין
(דף מ"ו:) כהא דריאה שיבשה מקלטה טריפה דנעי כדי שחפרך
בלסורן. מאון כמר לחכמים דדי כדי שחנקב ואינה מוליאה טיפת
דם. אימא דכהאי גוונא הו' מוח. אבל שיחשב כאלו אינו כדי שחחשב
הריאה ניקבה או סקיה בעיני כדי שחפרך. וי"ל משום דאין שחחשב
פל מוח רק אם אינו חחר. שאם חחר הוה לי' מוח עובר. וע"כ
דלא הדרא בריא. ושבו סופו להתקלקל ולנקוב וטריפה. ולפי זה
י"ל דאף שבאינה מוליאה טיפת דם לא הדרא בריא. מכל מקום לא
נפסל משום דסופו לנקוב. דזה אינו גלוי לכל אדם אלא לחכמים.
וכהאי גוונא לא חשיב מוח שבגלוי. רק היבשה עלמו הו' מוח. ואף
שמה שאינו חחר לא נגלה לכל. לא איכפת לן. שהרי מוח עובר גם

סימן פז

בקונטרס האחרון של „הדרום“ (חוברת י') מביא הרב דוד ראקמן שליט"א את דברי מהר"י מעסקין ז"ל בספרו „אבן יעקב“, וגם דברי הגאון הרב משה פיינשטיין שליט"א בספרו החדש „אגרות משה“ בענין יבשה ידו השמאלית למצות תפילין. הר"מ פיינשטיין הסכים עם בעל ה„אבן יעקב“ שביבשה יד ממש (שאם תנקה לא תוציא טפת דם) ודאי נחשב כליכא יד כלל ופטור מלהניח תפילין. עיקר ראיותיהם מביאים מדין טריפה ומדין חסרון אבר למזבח דאמרינן שם דיבש אבר הוי כמחוסר אבר. הרב רקמן דחה ראיותיהם על יסוד סברתו שיש חילוק בין הדין של חסר, לחסר ממש ומסיק „שאצל טריפה או חסרון אבר למזבח יש לנו דין על דבר חסרון אבר ואמרינן דיבש הוא כמו חסר, אבל לדין תפילין אין לנו דין שחסר יד פטור רק יש לנו דין שצריך להניח תפילין ואם אין לו יד פטור — והוא פטור לא מחמת איזה דין, רק שאין לו על מה להניח — א"כ כל זמן שיש לו על מה להניח צריך להניח“.

ולענ"ד נראה שהצדק עם הגאונים שהביא הרב ראקמן, שהרי מדברי הרב ראקמן מוכח שהבין בזה דאם יבש אבר בגוף אדם או בהמה דינו כמו שאין האבר הוה מתקיים במציאות והוי כמו שיש לגוף חלל במקום האבר, ולכן הקשה לו כל הקושיות ומדייק כל הדיוקים. אמנם לפי דעתי פירוש הדברים הוא דיבש אבר, כיון שאי אפשר עוד כלל לעשות ולקיים הפעולה שקבועה לו, דינו כמו שחסר בתורת אבר והוי כחתיכת בשר בעלמא. לפיכך גבי תפילין, אם יבשה ידו ואינו יכול להשתמש בה בתור יד לגמרי, הוי כמחוסר יד — זאת אומרת, כאין לו אבר אשר שם או תורת יד עליו. לפירוש זה ברור שפטור מלהניח תפילין אע"פ שיש על מה להניח, דכיון שאין עליו תורת יד והתורה אמרה והיה לאות על ירך — ויד מקרי שתוכל לעשות ולקיים פעולת יד (כמו שכתב הרב מעסקין) — הוי כמניח תפילין על סתם בשר ועצמות.

לפי דברינו נכונה הראי' שהביאו מהראב"ד קדושין כד, ב, מדין יבשה גפה של עוף דכתב אע"פ שעדיין מחובר בגופו מחוסר אבר מקרי, כיון שכל כחו של עוף בכנסיו ויבשו עכ"ל. ולא קשה עוד מה שהקשה הרב ראקמן למה היה צריך הראב"ד להאריך בדבריו ולהוסיף „שכל כוחו של עוף בכנסיו ויבשו“, ולא כתב בקצרה דיבש הוי כמו חסר, דאם אמרינן יבש אבר כמחוסר אבר אין פירושו כמחוסר משהו מן הגוף של העוף במציאות, אלא פירושו שחסר בתורת אבר משום חסרון שמוש, לכן הוסיף הראב"ד „שכל כוחו של עוף בכנסיו ויבשו“, זאת אומרת, כיון שחסר לעוף שמוש אבר עיקרי כזה, ודאי דינו כחסר אבר

הדפסה ברובלוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התלכה
קרית חנה דוד: ראקמן, דוד <<נושאים שונים; שאלות ותשובות; ותולדות עם ישראל>> (1) {328} עמוד מס:

לכב' ידידי היקר וידיד בית ישראל
 רץ כצבי לעשות רצון אביו שבשמים בתורה וחסד וזיכוי הרבים
 רבי צבי רייזמן שליט"א, מח"ס הנפלאים והחשובים "רץ כצבי".

אזו זה השאלה על השתלות גנטיות בגוף, הנשלטות ע"י מוח האדם, ותוצאותיהם כאבר האדם, בין בראיה בין בשמיעה, וכן מעין יד המושלת והאדם שולט במוחו עליה להרגיש בה הרגשות במישוש ותזוזה כיד האדם.
 הנה השאלה מתחלקת לשנים. א' האם הפעולה הנעשית ב"שתולים" אלו נחשבת למעשה האדם עצמו, וכגוף האדם, או שזה נחשב למקל המונע ע"י האדם והפעולות שנעשות בו הן כמחוצה לו, ולא כגוף האדם.
 ב' גם אם נניח שדין "שתולים" אלו כדין האדם עצמו, עדיין יש עלינו לדון אם נחשבים כאבר מאברי האדם, ואם יד השתולה באופן זה, דינה כיד האדם להניח עליה תפילין ואם רגל כזו ראויה למצות חליצה.

ובזה בס"ד נראה לנידון הא', דלעולם איברים שתולים אלו, דינם כגוף האדם עצמו ולא כדבר חיצוני, וכדין ילדה שסיבכה בזקנה דבטלה, ונחשבת כזקנה [סוטה מ.]. דיסודו מדין "ביטול" כמבואר בחזו"א ערלה סי' ב', ואף די"א דשם ההיתר מדין זוז"ג דמותר, בתו' ע"ז מט. ד"ה אם מפורש שיסודו מדין ביטול ולא משום זוז"ג, וכלשונם "והוי כילדה הסבוכה בזקנה דבטלה דכהא אפי' למ"ד זה וזה גורם אסור מותר כיון שבטלה בזקנה וכן משמע לשון בטלה" ע"כ.

והנה אף שהפ' דנו בדין השתלת ביציות ושחלות, אם שייך בזה ביטול, ולמי מיחסין הולד, ודנו לחלק בין זה לנדון דסוטה, משום דהביצית והשחלה נחשבת כיצירה עצמית מפרי שלא בטל, והוי כמערכים ב' גופים זה לזה, כיון שיש להם כח הולדה, בנידוננו לא שייך כ"ז, דהנידון הוא ההשתלות אברים גרידא, דפשיטא דבטלים בגוף האדם, וכפשטא דסוגיא דסוטה דשייך ביטול בזה, לכל התוצאות שיבואו יחד משניהם, וזה ודאי בכלל הביטול דשם, ולזה פשוט דאיברים "שתולים" אלו בגוף האדם, דהאדם שולט עליהם במוחו בטלים לגוף, וכגוף האדם הן; וממילא אם האדם שומע או רואה על ידם, יש לו כל החיובים שיש לאדם שהוא שומע ורואה, כשמיעת קול שופר, ולכל המצוות התלויות בראיה, וגם לגבי סומא פטור מן המצוות, דינו כפקח לכל דבר.

ואמנם לנידון השני אם אבר כזו יש לו דין של אבר מאברי האדם, ואם יש לו דין של יד זורע לגבי הנחת תפילין או שדינו כגידם, או כרגל לגבי חליצה, בזה נראה דלא שייך כאן לבוא מדין ביטול, דהביטול הוא רק לגוף האדם שדינו כאדם עצמו. אבל ליתן לו דין יד ורגל אין לנו, דשם יד ורגל זורע, הוא רק היד הכתובה בתורה "שנולדה כיד ורגל", אבל להשתיל בשר לגוף עם תחושות של יד ורגל, פשוט שאין לו דין יד ורגל האדם, ורק שכלפי מוח יש לו הרגשות של יד ורגל, דהיינו הפעולות הנעשות על ידו, אבל יד כזו אינה כשרה לכהן של מצורע, ולא לזרוע האמור בתפילין ולא לגבי חליצה. וכדי ליתן לו דין של יד ורגל, צריכים אנו לביאת משיח צדקנו במהרה שעל ידו יתרפאו כל הבעלי מומים וכל הגידמים יגדלו להם ידים טבעיות מגופן כמו בתחיית המתים, שאז יהיה דינם כפקחים לכל דבר. ויהי רצון שנוכה לזה בקרוב ממש בגאולה שלמה בב"א.

כ"ד ידידו הרוש"ת

בברכת כוח"ט בסשצ"ג לו ולכל הנלוים עליו

משה מרדכי קארפ

הלולב כלפי חוץ. ואף הנוהגים כן, בשעת הנענועים אוהוים הלולב פניו מול פני האתרוג, כהג' לנענע בצד הלולב.

ז. אדם שאין לו יד, נוטל לולב בזרועו, וכן האתרוג. ואם יש לו יד מ"פלסטי" וכיוצא בזה, ימול בידו, אם היא נעה מבח זרועו. אבל אם היא פועלת על ידי סוללה חשמלית וכיוצא בזה, לא.

האדום, נגד פני המתפלל, וצד הירוק שבו השדרה כלפי חוץ, ע"כ. וכן הוא בדברי העיטור, ובספר האוהה המיוחס לרש"י סימן קצד. ואין אצלינו מי שנוהג בזה כדברי רס"ג. ועיין למהרי"ץ בעץ חיים שם שיישב לשון רס"ג עם המנהג לאחוז הלולב כשפניו מול פני האתרוג, שהדבר תלוי בארצות השונות, מול איזו רוח עומד המתפלל, עי"ש. ואכמ"ל.

ומה שכתבתי ואף הנוהגים כן וכו', לפי שבאופן זה קל לנענע את הלולב ולכסס את העלים, כמו שביארנו לעיל בתחילת אות זו. לשון מרן בשולחן ערוך סימן תרנא סעיף ד. ומה שכתבתי ואם יש לו יד מ"פלסטי" וכו', כך נראה לע"ד פשוט, שהרי בסעיף ז פסק מרן ז"ל, אם עשה בית יד ונתן בו הלולב ונטלו, שפיר דמי, דלקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה. [ועיין לעיל סימן תרנ סעיף ד]. ובלבד שיהא דרך כבוד וכו', עי"ש.

וכתב על זה הרב שתילי זתים שם ס"ק כא ז"ל, לא מיבעיא כשהלולב תוך ידו, אלא אפילו כל הלולב חוץ מידו, כגון שכרך סודר סביבו ומאריך בו ועושה הסודר כמין בית יד (טור, בית יוסף, תוספות), ע"כ. ובס"ק כב כתב ז"ל, ולא הוי חציצה, שכל מה שהוא עושה בית יד כדי לנאותו, בטל הוא לגבי לולב (לבוש), עכ"ל.

ופשוט דמכל שכן בנדון דידן, דנאה יותר שילקח הלולב בבית יד שכזה, ממה שילקח בזרועו, וגם מחבייש כמומו בפני הרבים, וכל כיוצא בזה. ודרך כבוד בידו ה"פלסטי" ממה שיכניסו לזרועו וכיוצא בזה. ומה שכתבתי אבל אם היא פועלת וכו', כי כשמתנועעת שלא מכוחו, אינו נחשב שהוא עצמו נוטל. כך נראה לע"ד פשוט. ועיין עוד לעיל סימן לב אות יא.

וכתב הרב משנה ברורה שם ס"ק כב ז"ל, בזרועו, היינו בית השחי. ואם יש קנה, נוטל במרפקו, דזה נמי לקיחה מיקרי. אבל אין לו זרוע כלל, אין ליטול בפה, דזה לאו לקיחה היא כלל (פרי מגדים). ובבכורי יעקב חולק עליו. עכ"ל.

פסולין פוזמת וזמן

אשה פסולה לעדות מן התורה

קטן פסול לעדות מן התורה עד שיגיע לגיל שלש עשרה שנה ויביא סימנים. ואם נתמלא זקנו, ודיינו שיש רבוי שער בזקנו, הרי זה סימן שהוא גדול.

נזיר פסול לעדות מן התורה.

חריש ואם חרש חרש אף על פי שהוא מדבר, וכן אלם אף על פי שהוא שומע פסולים לעדות מן התורה, מפני שצריך שישמע ויעיד בפני בית דין, ואילו אינם יכולים, לכן הם פסולים.

מכשירי שמיעה מות אדם שהוא שומע באמצעות מכשיר חשמלי המונח באוזניו, לכהילה אין להזמירו להעיד על הקידושין.

עז. שריע זרים סימן לה סיד. זה נלמד מהפסוק יעמוד שני האנשים שמדובר על השרים - עיין בסמ"ע ס"ק כח. עז. שריע סימן לזה ס"א. וכתב שם אפילו הדין נכון הוכח ע"י שינוי ב שטרות אחר י"ג שנים במזנות וכו'. ואם נתמלא זקנו א"ע בדיקת הראה פרט דיעים במשנת יהושע על עיני קטן. פ. עיני שריע סימן לה סמ"ע ז'.

הקדושין. הניחה הקדושין מפי הזוהר יחזק שלא חלו

בס"ד שו"ת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סימן יח

ב) ועונא דשפיר חיי בשו"ת הלכות קטנות ח"ב (סימן מה) שרן בדבר חרש שמדבר ואם שומע אלא על ידי כלי כמין חוצרות אצל אדם, האם חייב במצות שמיעת קול שופר, ומוציא את אחרים די חובתם. והשיב, נראה פשוט שחייב במצות שופר, דאטו מפני שכבודו אדם משמעות נפשו משמיעת שופר, וז"ל אמרו שחרש פסול שלא כשאבד ממנו חוש השמע מכל וכל. וכי"ב אמרו (סוכה ל"א) לקחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה, ואף אם אמר שמיעה ע"י דבר אחר שמה שמיעה. ע"כ. והנה קרוב לזה כתב הרא"ש בהשוכה (ל"ל פה סימן יג), שכל מקום שהזכיר חז"ל חרש אצל שופר וקטן אינו אלא כשאינו שומע כלי, אבל אם הוא שומע כשמדברים עמו בקול רם, אין זה חרש, אלא שכבדה אותו משמע, ואינו בסוג חרש. ע"ש. וכן הוא בשלחן ערוך ח"ו"מ (סימן ל"ה סעיף יט). ע"ש. אולם גם השומע ע"י כלי כגון חוצרות נחשב כפסול, כחוצרות הרב הלכות קטנות הל' ז, וכן פסק המהר"ם בן חביב בשו"ת קול גדול (סימן ט) ה"ל, שכשם שראיה ע"י ברת עינים חשיב ראה גמורה וכו', כך שמיעה ע"י חוצרות חשבת שמיעה, ומקרא פקח, וחייב במצות, ומוציא אחרים די חובתם. ע"ש. וכן כתב הפ"י חרש בגבן העיר (סימן קמ"א ס"ו), שכשם שאם שומע כשמדברים עמו בקול רם, אין דינו כחרש, ובמ"ש הרא"ש בתשובה, מסתברא שהוא הדין אם שומע ע"י כלי כגון חוצרות לא מקרי. חרש. ע"ש. וכ"כ הגאון רמ"א בתשובה מה"ר (סימן סד), בקול ח"ל שהוא קשה לשמוע, ואינו יכול לשמע מהעומד רחוק ממנו ד' אמות, אלא כשצוה אליו בקול גדול, ומחזיק לו קנה השמע כדי להמשיך הקול לאוזניו, אם משר להיות מדייני החליצה, וכתב שבראה פשוט שהוא רשאי להיות ד"ן מדייני החליצה בלא שום פקפוק. ע"ש. וע"ע בשו"ת חתם סופר (האה"ע ח"ב סימן צב) ובשו"ת בית שלמה (האה"ע סימן אה). ובשו"ת פרי השדה ח"ג (ס"ו מד) ובשו"ת אמת אצ"ק מליאווטש (האה"ע סימן שבע). ע"ש. וע"ע בשו"ת שבות יעקב ח"ג (סימן לא). ובגליניו השי"ן (ברכות כה ב). ע"ש. ומכאן יש ללמוד למי שאינו יכול לשמוע אלא על ידי מצות שמיעה חשמלית, שאינו דינו כחרש, ורשאי לקחת המגילה ולתקוע בשופר להוציא את הרבים די חובתם, וש"ך שכבר דן בהו ידי הגאון רש"י אורבך שליט"א בירוחן ס"ג (חודש סבת תש"ח), וגויין בשמיעת שבת כהלכה (עמוד רכז אות יח), וכעת אמ"א, וע"ע בשו"ת מנחת יצחק ח"ב (סימן קול) בתשובת הגאון רבי צבי פסח פראגמ זצ"ל רבה של ירושלים. ואמ"ל, וע"כ לפי דרכנו למדת שמיעה ע"י כלי. חשיב שפיר שמיעה לזונו כפסול בכל דבריו. והוא הדין לדיבור ע"י כלי כגון שינים חרות חשיב דיבור. ממש לכל דבריו, להוציא את הרבים די חובתם, ואין שום ספק בדבר. כן ל"ל להלכה ולהמשה.

הנחה בתלמוד פסוק - להוציא אחרים רבים יצטרך מן המצות

פרופ' זאב לב
 ם אותה בהתאם
 בנוי על העקרון
 מלי ואם המעגל
 חי רק שני יחד
 העתק של אונ
 ממברנה ויכולה
 זה קבוע. כאשר
 במרחק בין שתי
 ושמלי ומועברים
 ם בסליל שנמצא
 ז דקה, ולכן גם
 תר גדול ומופעל
 רים. (בשפופרת
 שאין כאן המקום
 תר לחייג בשבת
 רגיה החשמלית
 ת, ז"א המערכת
 ושטות גלי הקול,
 ז גלי הקול יש
 י שנופלים עליו
 ויקרופון המגבר,
 זן הקול המקורי.
 ויים כך שהקול
 גליל שגשמע מן
 זואת בשבת ויום
 : ממערכת כזאת
 קול האדם.
 שליט"א (קובץ
 ישן יחסית של
 ת מיקרופון לא

התוקע לתוך הכור

77

משמיעה בכלל תקיעת שופר המקורית, אלא זה קול חדש שמופעל על ידי גלי קול של התוקע, והוא רק העתק. הדבר דומה לצילום של מסמך שהוא העתק של מסמך מקורי (וראה גם שו"ת יביע אומר ח"א או"ח סי' יט, וציץ אליעזר ח"ד סי' כו ומ"ש הגרמ"מ כשר, הדרום תש"כ). ואני, הקטן בחבורה, באתי רק לחזק את הטענות הזו, ומוסיף עוד שאין הקול הגשמע אפילו נחשב כהברה. שהרי הברה אינה יצירה חדשה, אלא כמו שפירשנו, זה הקול שמוחזר ונתערב עם הקול המקורי, או שהצליל המקורי השתנה באופן מהותי. לכן, קול הברה הוא המשך של הקול המקורי ונשאר קול. אבל הקול שנוצר מן הרמקול הוא יצור מלאכותי, חדש, שנוצר על ידי הקול המקורי. (באופן עקרוני) היה גם אפשר ליצור אותו קול על ידי תכנית של מחשב שמפעיל את המגבר ואת הרמקול בלי המיקרופון).

אלא, הקול שנוצר במערכת מיקרופון יכול להביא לתוצאה גרועה נוספת. הוא איננו ביסודו רק קול פסול, שהרי אינו קול שופר, אלא יתכן שאם שומעים אותו קול פסול עם ערוב של קול השופר המקורי לא יוצאים ידי חובה, שהרי זה דומה במקצת להתוקע לפייטס, והוא כלי של חרס שגם משמיע קול. ובפיטס יש צורך להבחנה אם קול שופר שמע או קול הברה שמע. ולכן גם כששומע קול שופר יחד עם קול היוצא מרמקול צריך להבחין אם קול שופר שמע או קול שופר יחד עם קול המגבר והרמקול. ובודאי יותר קשה להבחין בין שני קולות אלו מאשר בפיטס ששם הצליל של הפייטס הוא שונה בהרבה מהקול המקורי של השופר. כאן שני הקולות דומים אחד לשני וקשה להבדילם, ובודאי כאן הדין שאין שתי הקולות משתמעים. לפי טענות זה אין הבדל עקרוני בין התוקע ובין כל דבור או קריאה של מצווה, כגון קריאת התורה או קריאת מגילה כאשר משתמש במיקרופון, וכל מקרה לא יוצאים.

יש אחרונים שטענו שיש מקום לחילוק בין תקיעת שופר ובין קריאת מגילה באמצעות מיקרופון. שהרי מן המשנה נראה לכאורה שקריאת מגילה לא נפסלה על ידי הברה. בסיפא של המשנה הובא הדין של תקיעת שופר יחד עם קריאת מגילה לענין אם כיוון את לבו. אבל ברישא שמוכח דין ענין הברה לא הוזכר קריאת מגילה בכלל, סימן שקול הברה לשר. רוב המשיבים הלכו בדרך זו (ראה רשימת המשיבים בספר החשמל בהלכה, הוצאת מכון מדעי טכנולוגי לבעיות ההלכה ירושלים תשל"ח בעריכתו של הרב א. וייספיש).

והרב לוי יצחק הלפרין שליט"א נתן טעם לתלוק זה (ראת מאמרו בתורה ומדע חוברת א אדר תשמ"מ). וסברתו היא שבשופר האדם הוא התוקע, והשופר הוא הכלי שנותן את הצליל המיוחד שהוא קול שופר שהתורה קבעה ושהאדם צריך לתקוע. אבל בענין קריאת מגילה או קריאת התורה אין איסור בזה שיתלוו עוד קולות

נוספים ואין איסור כשהצליל של הקול משתנה, (בגלל שעובר תהליך דרך מגבר אלקטרוני) כל זמן שהקול בא מכח הקורא. וכל הקולות כשרים.

ונראה לי שאין ראיה מן המשנה שהובאה למעלה והסיבה היא שברישא במשנה הוזכר רק תקיעת שופר ולא קריאת מגילה משום שאסור היה באותו זמן לתקוע. שהיה זמן השמד, ולכן תקעו בבור, ולכן יש מקום לדון שאם תקע בבור, כך שאיש אינו רואה את התוקע, והשומעים הם על סף תבור אם יצאו או לא. אבל מקרא מגילה לא היה נוגע לענינים של זמן השמד וכל אחד ואחד יכול גם לקרוא לעצמו מגילה, ולכן אין סיבה לקרוא מגילה בבור, והמשנה לא הוכירה דין זה. לפי זה יכול להיות שדין מקרא מגילה דומה לתקיעת שופר ואם הקול מעורב עם תברה אולי לא יוצא. (וראה גם לענין זה מבחן יצחק חלק ב, סי' קיג, חלק ג, סי' ל"ט. ומה שכתב הגאון המחבר שם לענין מיקרופון חלק גדול מזה מבוסס על עובדות לא נכונות, ואין זה תואם למציאות של ימינו).

והרש"י אייערבך שליט"א פסק שאין הבדל בין תקיעת שופר למקרא מגילה או כל דבר מצוה — ואני יוצאת ידי חובה דאמשיית ויהיה

לאזנו כמין ה
 על ידי דבר
 קל להב
 הרי לא מש
 ואינה משנה
 שמיעה אמיר
 אלקטרוני ה
 על ידי דבר
 בשנת ה
 שיכול ל
 (לא ת
 מדידת ונצ
 ההיתר לזק
 חתום

הגברה אלקטרונית והם מהר"י ענגל זצ"ל, מרן החזון איש זצ"ל והגאון הרב משה פיינשטיין שליט"א. מהר"י ענגל מביא בגליוני הש"ס (ברכות כה, ב) וז"ל: "יש להסתפק ג"כ בשמיעה על ידי דבר אחר כגון שמיעת קול שופר או מגילה על ידי כלי הטלפון שנתחדש בשנים הללו אי שמה שמיעה וע' שו"ת שבות יעקב ח"ג ס' לא תשובת הגאון ר' דוד אופנהיים ז"ל שהביא כלים המיוחדים לדיבור ומשמיעים קול על כמה וכמה מילין בריחוק מקום וכ' בפשיטות דמותו לדבר עם חברו על ידי כלי זה בשבת אף והחבר מחוץ לתחום... ומקום הספק לכאורה מפאת שמוציא הקול חוץ לתחום... ובזכרוני מספרי המחקרים הטבעיים דאין הקול עצמו של המדבר הוא הבא לשומע ואך קול המדבר מרעיד חלק האויר הסמוך לו וחלק זה לסמוך לו וכך כסדר עד לרעד חלק האויר שבאותו השומע וא"כ אין כאן יציאת הקול חוץ לתחום כלל. וגם לפ"ז כל השמעה תמיד רק גרם. ע' חולין ט"ז, א, דכח שני גרמא בעלמא הוא והוי כל השמעה על ידי דבר אחר ותו אין לחלק בין השמעה סתם לע"י טלפון ואולם ר"י דס"ל דחסמה בקול הוי מעשה משמע דלא... ואולם אין לדון מהשמעת סתם להשמעה ע"י דבר אחר ממש כטלפון דהשמעה סתם אף דהוא על ידי גרמא, היינו חלקי האויר המתנוודים זה מזה מ"מ הואיל דרכה וטבעה בכך שפיד חשיבה שמיעה ולא דמי לטלפון דאין טבע דרדך שמיעה בכך בעצמותה ע' חלוק כזה ברא"ש ב"ק פ' הכונס ס' יא לענין זורה ורוח מסייעתו. ונזכרתי דבשו"ת הלכות קטנות ח"ב ס' מ"ה כ' שאלה חרש שמדבר ואינו שומע אלא ע"י שעושה כלי

חשוב כשו
זו לשמיעו
כרגע אם
זה נחשב כ
שיטה
טוב
שנעשה מק
כשמיעת ק
השמיעה אי
וכן מסתבר
שיהיו זמן
בעת שמדבר
ברור הדבר
שרוצים לקר
לשופר וקרי
בשבת ויו"ט
במגילה. אר
והנה ע

לאזנו כמין חצוצרת מחו, תשובה נראה פשוט שחייב בשופר וכי' וזרי אמרו לקיחה על ידי דבר אחר שמה לקיחה אף אנו נאמר שמיעה על ידי דבר אחר שמה שמיעה". קל להבדיל בין אפרכסת כמו זו של הרב דוד אופנהיים לבין טלפון. אפרכסת הרי לא משמיעת קול חדש רק אוספת את גלי הקול ומרכזת אותן לכוון מסויים, ואינה משגה את טיב הקול. אין זה נכלל במסגרת שמיעה על ידי דבר אחר, אלא זו שמיעה אמיתית של קול שופר לכוון מוגדר. אבל כאשר אדם משתמש במכשיר אלקטרוני הוא שומע העתק של הקול המקורי שמוגבר. לכן אין לנו הוכחה ששמיעה על ידי דבר אחר הוי שמיעה. וכאמור לעיל, מן המשנה בר"ה אין ראיה. בשנת תשי"א או תשי"ב נמסר לי שמרן החזון איש זצ"ל פסק לאיש זקן מסויים שיכול לצאת ידי חובת שמיעת מגילה דרך הרדיו, כאשר שומעים שידור חי ברדיו (לא תקליט) מבית הכנסת הגדול בתל-אביב. והסיבה היא שהתגובה של הרדיו היא מידית ונצרת על ידי קול האדם. בזמנו היה זה פלא בעיני, וחשבתי שאולי ניתן ההיתר לזקן כדי להפיס דעתו ולא להטריחו. לאחרונה הובא בקובץ מאמרים בעניני חשמל שמרן החזון איש זצ"ל אמר להגרש"ז אויערבך שליט"א וז"ל: "שהקול הנשמע נוצר ע"י המדבר וגם הקול נשמע מיד כדרך המדברים, אפשר דגם זה חשוב כשומע ממש מפי המדבר או התוקע". והנה אנו עדים שהחזון איש החשיב זו לשמיעה גם לענין תקיעת שופר ולא רק לענין קריאת מגילה. (אין אנו דנים כרגע אם מותר לתוקע לתוך מיקרופון בראש השנה מסיבות אחרות אלא רק אם זה נחשב כקול שופר).

שיטה דומה אנו מוצאים באגרות משה חלק ב (סימן קח): "והנה לדידי מספקא טובא אף אם נקמא שהאמת כאמירת המומחים שלא נשמע קול האדם אלא קול אחר שנעשה מקולו מטעם שכיון שע"כ רק כשהוא קורא נשמע הקול יש להחשיב זה כשמיעת קולו ממש דהרי כלי זה שנשמע עושה קולו ממש. ומנין לנו עצם כח השמיעה איך הוא שאולי הוא ג"כ באופן כזה שנברא איזה דבר באויר ומגיע לאזנו. וכן מסתבר לפי מה שאומרים חכמי הטבע שהקול יש לו הלך עד האוזן ויש גם קצת שיהיו זמן בהלכו, ומ"מ נחשב קול האדם. ולכן אפשר גם הקול שנעשה במיקרופון בעת שמדבר ששומעין אותו הוא נחשב קול ממש. וכן הוא יותר מסתבר. וגם לא ברור הדבר מה שאומרים שהוא קול אחר ומטעם זה אפשר שאין למחות ביד אלו שרוצים לקרוא המגילה על ידי המיקרופון מצד התלכה. וקלקול למצוות אחרות שהוא לשופר וקריאת ותורה בשבת ויו"ט אי אפשר לבוא מזה, דהא אסור לדבר במיקרופון בשבת ויו"ט, ובמצוות דבור שבחול אם ג"כ יקראו במיקרופון הא אין למחות במגילה. אך מ"מ כיון שלא ברור להיתר תהא ענין חדש". והנה עדים אנו ששלושה גדולי תורו הסתפקו בענין זה.

תהליך דרך מגבר
ז שברישא במשנה
אאותו זמן לתקוע.
ז תקע בבור, כד
או לא. אבל מקרא
גם לקרוא לעצמו
ה דין זה. לפי זה
מעורב עם הברה
חלק ג, סי' ל"ט.
מבוסס על עובדות
ופר למקרא מגילה
בה או לא במערכת
' והגאון הרב משה
כה, ב) וז"ל: "יש
או מגילה על ידי
שבות יעקב ח"ג ס'
לדיבור ומשמיעים
ד עם חברו על ידי
זפאת שמוציא הקול
עצמו של המדבר
לו וחלק זה לסמוך
ז כאן יציאת הקול
ז ט"ז, א, דכח שני
ק בין השמעה סתם
דלא... ואולם אין
מעשה סתם אף דהוא
דרכה וטבעה בכך
ז בכך בעצמותה ע'
ז. ונזכרתי רבשו"ת

ד. נראה לי שהגאונים הנ"ל התעלמו מן הטיעון שהאנגריה האקוסטית (גלי קול) נהפכת לאנגריה חשמלית (זרם חלופין) וזו יוצרת מחדש אנרגיה אקוסטית. הם התייחסו כאלו ובנסים גלי קול לתוך המכשיר, או לתוך המערכת, ויוצאים גלי קול בלי שוני. גם עצם ההעברה של הקול דרך מכשיר אינו פוסל את הקול גם לענין תקיעה. שהרי גלי קול טבעיים עוברים ממקום למקום, מוחזרים מקירות, או עוקפים מכשולים וחפצים, ואע"פ כן הם כשרים כל זמן שצליל הקול המקורי של השופר אינו משתנה בהרבה. היוצא מטיעון זה שמערכת מסובכת יחסית כמו מיקרופון, מגבר אלקטרוני ורמקול, כאילו נחשבת כיחידה אחת המופעלת על ידי האדם ורק מעביר את קולו ומוציאה אותו. ומכיון שבמערכת הפנימית אין השהיה אלא הקול יוצא מיד — יש לראות את זה כאלו זה קולו.

ה. לכאורה יש נפקא מינא גדול עקרוני ונוסף בין שתי השיטות. אם אנו נחשב שהקול היוצא מן הרמקול אינו קולו של האדם. או זו רק תולדה של קול. ואם קול זה יפעיל מכשיר או יעשה אחת מל"ט מלאכות בשבת יתכן שלא יחשב ככחו של האדם. לעומת זה לפי שיטה של שלושת הגאונים אין הבדל בין כח של קולו ובין כח של קול היוצא מן המיקרופון שהרי זה נחשב כקולו ויהיה חייב חטאת. נסביר את החילוק ביתר הרחבה. לפי שיטה ראשונה יש להתחשב בעובדה שגלי קול נהפכים לזרמי חשמל שהם יוצרים עוד פעם גלי קול, ולכאורה זה דומה במקצת כאלו זה שרשרת של פעולות, שאינה נחשבת בהכרח ככח ראשון לפי מספר שיטות (ראה ספרי ברור מושגים, כח כחו וכח שני בהלכה תשל"ט, וספרו של הרב יצחק לוי הלפרין שליט"א גרמא ומעשה, תשל"ט). ואם כי אין המשל דומה לגמשל יש גם לדמות במקצתו לבידקא דמיא בכח ראשון שמפעיל בידקא דמיא נוסף. ובוה כתב הגרש"ז אויערבך שליט"א (ראה מאורי האש) שיתכן שאין זה אלא גרמא בעלמא. והרב יודלביץ וצ"ל (ראה ספרו החשמל לאור ההלכה) סובר שזו גרמא שהתורה אוסרת. ואם כי אין כאן הסרת מונע כמו בבידקא דמיא שהרי קולו מפעיל את הממברנה, יש בחדאי הפעלת שרשרת פעולות. שהן לפחות כמו כח כחו. ויתכן שאפילו שאין כאן כח כחו טהור שהרי בענין מיקרופון נעלמים גלי הקול ונולדים הזרמי רדיו ושוב נהפכים גלי הרדיו וגלי קול וכל הקשר לקול הוא רק סיבתי. לעומת זה בכח כחו יש המשכיות של אותו הכח שמועבר מחפץ לחפץ שני. ולכן אולי הקול שיוצא במיקרופון אינו נחשב ככחו הראשון וכגופו, אלא רק כגלמא. [וכבר הוזכרה אפשרות זאת בדברי הגאון הרב יוסף ענגל וצ"ל].

אבל לפי השיטה השנייה שמכיון שהתגובה מידית ונחשב כאלו זה קולו ממש אם כן יש להתשיב כאלו הקול יוצא כחו הראשון ויהיה חייב בשבת. וידע אני שקל לחלק לפי שיטה ראשונה. ולומר שיתכן שהפעולה נחשב ככח ראשון לענין רציחה או שבת אבל לענין תקיעת שופר לא יחשב כקול שופר. שהרי התורה הקפידה שקול השופר תהיה על ידי בעל התוקע בצורה מוגדרת ורק על ידי שופר, ולא על ידי כחו או שינויים של תולדות שונות. אע"כ קשה להניח שמצד אחד חילוף אנרגיה מאנרגיה אקוסטית לחשמל וחזרה לאנרגיה אקוסטית אינו קול שופר ורק מתייחס באופן סיבתי לאדם, אבל לענין מעשה יחשב כמעשה האדם. וצ"ע.

התוקע לתוך
ראשון לענין
התורה הקפי
שופר, ולא ע
אחד חילוף
שופר ורק מו

מי שח
יצא, ובדומה
אפרכסת בנו
מותאם לסבי
ושמים אותה
הקול הא
לרמב"ם כלי
קצת כמו אפ
האנרגיה לכי
חלש וגם מעו
עליה. גם כא
הרב דוי
במרחק גדול.
קטנות (ח"ב)
בספרו המוזכר
פרופ' אברהם
יצירה יש מו
אלקטרוני היא
לפי ענין
א"כ קול הש
ואם השופר ו
תוקע לתוך ו
יוצאים ידי ח
מוייף דינו ככ
האפרכסת גר

ונפק"מ לענין הרבה גופי תורה, אישות, יבום, רציחה, כהונה ועוד, וכן יש בו קדושת הגוף ואיסורי הנאה, אבל בלב מושתל וכ"ש לב מלאכותי אם המושתל מת בסיום הטיפול, י"ל דנחשב כמת למפרע משעה שניתק לבו, דאפילו בנייתו לב פתוח ולבו הטבעי הוחזר נסתפק בזה הגרש"ז אויערבך זצ"ל די"ל דנחשב מת למפרע וכ"ש בהשתלת לב וביותר בלב מלאכותי. וכן נפק"מ אם הלב המלאכותי ניתן להשתמש בו שנית, די"פ באופנים מסוימים להתיר להוציא האיברים המלאכותיים ממת להשתמש בו לאחר, כמ"ש האגרות משה והצי"א והמנחת שלמה, משא"כ לב טבעי במושתל יש לומר דלכלי עלמא אסור בהנאה, דהוי חלק מאברי המושתל. עכ"ל.

★ ★ ★

בהודש שבט תשע"ה, זכיתי לביקורו של רבי אליעזר יהודה פינקל,
ראש ישיבת מיר, בביתי בלום אנג'לס.
לאחר הביקור שלחתי לו את המכתב הבא:

בס"ד, ערב ש"ק פרשת בא, ג' שבט תשע"ח
כבוד ידידי הגאון הגדול
רבי אליעזר יהודה פינקל שליט"א
ראש ישיבת מיר
אחדשה"ט בהוקרה ובהערצה

הנני מתנצל מאד על שלא עלה בידי לשוחח עם מעכ"ת בדברי תורה כדבעי, מפאת קוצר הזמן והזחוק, ועוד חזון למועד, בלי נדד. עד אז, אשמח להשתעשע בכתב עם מעכ"ת.

בשנים האחרונות קיימים מגוון פתרונות רפואיים המביאים מזר וישועה לאנשים לקויי שמיעה או לקויי ראייה, או לאלו שאיבדו יד או רגל, רחמנא ליצלן, באמצעות איברים מלאכותיים המחברים ישירות למערכת העצבים ומוח האדם.

• שתל "שבלי" [קוקליארין] - התקן אלקטרוני המושתל בסמוך לאוזן, קולט צלילים מהסביבה וממיר אותם לגירויים המועברים לעצבי השמיעה למוח האדם, ומאפשר בכך לחדש לשמוע צלילים וקולות.

• עין אלקטרונית - שבב אלקטרוני המושתל בעין ומעביר למוח תמונות שנקלטו במצלמה זעירה המותקנת מחוץ לגוף [מעל המשקפיים], ומאפשר לעיוור לראות.

• פרוטזה אלקטרונית - יד תותבת [פרוטזה] שיש בה חיישני מישוש המעבירים מידע למוח באמצעות כבל אלקטרוני זעיר, המחבר בין היד התותבת למערכת

העצבים של הגוף, ומאפשר לקטועי יד לעשות בעצמם פעולות עדינות ומורכבות, כדוגמת כתיבה ואכילה, ולהחזיר את תפקודי היד לשימוש כמעט רגיל.

בחודשים האחרונים עסקתי בלימוד סוגיא זו, אשר מטבעה החדשני, כמעט ולא נאמרו בה מקורות בדברי הפוסקים הקדמונים, ודנתי בשאלה האם איברים מלאכותיים אלו הפכו להיות חלק מהגוף, ונפקא מינה להרבה גופי תורה, ובהם: קיום מצוות שמיעה וראיה באיברים אלו, הנחת תפלין, נשיאת כפים ונטילת לולב בידיים מלאכותיות מסוג זה, ועוד.

★ ★ ★

והנה מצאתי בדברי החזון איש (יו"ד סי' ד ס"ק יד) שכתב: "והנה דברי הפלתי ז"ל תמוהים מאד, דודאי בשר זה המתפקד תפקיד הלב ומחיה את הבעל חי הוא באמת הלב, ואם נשתנתה צורתה החיצונית, לא מצינו שהלב נטרף בשינוי תואר". ומדבריו נראה כי לא חשיבות "שם" האיבר היא הקובעת, אלא התפקוד שלו. ולכן לדעתו, תרנגולת שאין בה לב בשמו וב"תוארו" המוכר לנו, אלא איבר אחר הממלא את תפקידו, אינה נחשבת כמחוסר לב. ומדבריו ביקשתי ללמוד, כי גם איבר מושגל ממלא את אותו תפקיד של איבר הטבעי, ולפיכך הוא נחשב כאיבר הטבעי לכל דבר, והוא חלק בלתי נפרד מגופו של ה"מושגל".

אולם כשמסרתי את שיעור בנושא זה בפני תלמידי חכמים מובהקים, טענו לעומתי שאין כל הוכחה מדברי החזון איש, כי החזון איש החשיב רק איבר טבעי כחלק מהגוף, אך לא דיבר מעולם על איבר מלאכותי. ולכן החזון איש הכשיר רק בשר עוף שאיבר אחר מגופו מילא את תפקיד הלב, אך מעולם לא החשיב איבר מלאכותי הממלא את תפקיד האיבר הטבעי, כאיבר מאיברי הגוף.

אולם לענ"ד אין כל סיבה וטעם לחילוק זה, כי עיקר הסברא המבוארת בחזון איש היא שהאיבר ממלא את "תפקיד הלב", ובזה אין נפקא מינא אם זהו איבר בשר או איבר מלאכותי.

אשמח מאד לשמוע את חוות דעת מעכ"ת בנדון. ובהזדמנות זו, רציתי לשאול את מעכ"ת, האם ידועות דעות נוספות מדברי הפוסקים, הסבורים שאיבר פנימי [או חיצוני] נחשב חלק מגוף האדם.

בברכה ובהוקרה וביקרא דאורייתא, ובידידות רבה

צבי רייזמן

★ ★ ★

על מכתבי השיב ראש הישיבה:

בס"ד, מרחשון תשע"ט

לידידי עוז צנא מלא ספרי דרופתקי דאורייתא

מקים עולה של תורה וחסד הרה"ג ר' צבי רייזמן שליט"א

אחדשה"ט

ראשית הנני בהתנצלות על איחורי עד עתה על מכתבו היקר כידוע לכת"ר
טודותי הרבות וטרדת הישיבה והזמן שאין לבי פנוי לעסוק בסוגיות מלבד המסכת
הנלמדת בישיבה, ועתה באתי על הדורון הנאה ששלח לי מעכ"ת ושמתתי כמוצא
שלל רב בקבלת ספריו המפורסמים רץ כצבי על עניני החודשים והמועדים.

ועתה אבוא בדברים קצרים מקופיא על מה שדן במכתבו הקודם בענין אברים
מושגלים, וכמובן שאינו להלכה ולא למעשה מכיון שאיני שקוע בסוגיות אלו ולוואי
שאזכה לזה.

הנה יש לדון מתחילה על עצם החיבור בין אברים אלו לגוף האדם ועיקר
הנידונים שמצינו בזה הוא לגבי דיני חציצה בטבילה ולגבי טלטול בשבת וכדו',
וכבר דנו הפוסקים בארוכה ובודאי ידוע לכ"ת ואציין בקצרה לדברי שו"ת הר צבי
יו"ד קס"א, אגרו"מ יו"ד ק"ד, ועוד (יש לציין גם לדברי החכמ"א הנודעים לגבי סתימה
בשיניים שחוצצת וכבר כתבו פוסקי זמנינו שנידון זה אינו בסתימה קבועה כמו שעושים היום),
אכן נידון זה הוא מצד דרגת החיבור.

אבל מעכ"ת דן בנידון נוסף האם נקרא אבר זה 'במקום' האבר המקורי של
האדם, והוא באמת נידון חדש, ושמעתי מהגרש"מ עמאר שליט"א שיש לדון שחרש
בימינו השומע ע"י מכשירי שמיעה שנידון כפקח וקידושיו קידושין והיינו שיש לדון
שיש לו דבר אחר במקום אזניו, ואכן יש להעיר ע"ז מהסוג' בגיטין דף ע"א בדין
חרש שיכול לדבר מתוך הכתב שנחלקו בזה האי דינו כחרש או לא, ועי' חת"ס
שם שכתב שחרש מעיקרו ודאי לא מהני מה שיכול לדבר מתוך הכתב, ואולי כשיש
לו מציאות של שמיעה שאני, אלא שאיני יודע האם הוא גדר של שמיעה או צורה
של העברת המסרים בלחוד (היינו האם המציאות היא ששומע כמו כל אדם או שיש לו איזה
גורם שמתרגם לפי מוחו את הדבר הנשמע).

וכלפי דברי החזו"א אף שבפשטות צדקו דברי כ"ת שעיקר כוונתו מצד שיש
לדבר 'תפקיד ותועלת' של אותו אבר, מ"מ נראה שיש לחלק (ואולי לזה כוונת הת"ח
המכרים) שהרי זה פשוט לכאור' שאדם שמונשם ע"י מכונה חיצונית או מכונה
שמזרימה לו דם כמו הלב וכדו' לא נדון את המכונה כחלק ממציאותו, וא"כ מה
לי מכונה גדולה או קטנה הנמצאת בתך גופו.

והיינו שקודם לנידון האם הוא משמש ב'תפקיד' של אותו אבר יש לנו לדון
האם הוא 'חלק' ממנו, ובזה שפיר יש לחלק בין אם הוא מציאות של גוף או לא.
וקצרתי בזה מחמת שאיני בסוג' כלל ורק כדן בענין מקופיא.

בהוקרה רבה על כל פעלו ומסירותו לרומם קרן התורה וכבוד לומדיה, בברכה
שיזכה להגדיל תורה ולהאדירה מתוך הרחבת הדעת.

בהוקרה רבה והודיה
אליעזר יהודה פינקל